

Julie Dønnestad

Hvorfor slutter elever ved norske toppidrettsgymnas?

En retrospektiv tverrsnittsstudie av tidligere idrettselever.

Masteroppgave i idrettsvitenskap

Seksjon for idrettsmedisinske fag
Norges idrettshøgskole, 2013

Sammendrag

Bakgrunn: Mange unge slutter på skolen innen de har oppnådd studiekompetanse, og det å redusere frafallet fra videregående skole (VGS) er et politisk satsingsområde. I Norge finnes en rekke toppidretts- og skigymnas, der elevene får muligheten til å fokusere på sportslig utvikling, og samtidig oppnå generell studiekompetanse. Til tross for at skolene legger forholdene til rette for elever som ønsker å satse på idrett, velger mange idrettselever å slutte på toppidrettsgymnas før de har fullført de tre årene på skolen. Årsakene til at de slutter er ikke kartlagt, og mer kunnskap om dette kan være et nyttig bidrag i arbeidet med å redusere andelen som slutter.

Metode: I denne studiens overordnede prosjekt deltok 611 elever ved 16 ulike toppidretts- og skigymnas. Av elevene sluttet 115 personer innen de hadde fullført de tre årene på skolen, og disse utgjør utvalget i denne oppfølgingsstudien. Totalt 88 (76,5 %) tidligere idrettselever deltok på semistrukturerte intervjuer over telefon, der de ble intervjuet om årsakene til at de sluttet på toppidrettsgymnas, erfaringer fra skoletiden, samt tiden i etterkant.

Resultater: Hovedårsakene deltakere oppga til å ha sluttet var "geografiske forhold og andre tilbud" (23,9 %), "lei idretten" (20,5 %), "skader" (14,8 %), "sykdom" (13,6 %) og "skolens sportslige tilbud" (12,5 %). Blant jentene var "sykdom" den viktigste årsaken, mens blant guttene begrunnet flest valget med "geografiske forhold og andre tilbud". Flere utøvere innen individuelle idretter enn lagidretter begrunnet valget med "sykdom", mens det motsatte var tilfellet for "geografiske forhold og andre tilbud". Skolene i sin helhet ble beskrevet som bra eller svært bra av 81,8 %. Fire år etter at elevene begynte i første klasse, var andelen som fortsatt var aktive med hovedidretten redusert til 60,2 %, mens 22,7 % fremdeles satset på idretten. Blant elevene som sluttet på toppidretts- eller skigymnas begynte 95,5 % på en annen skole i etterkant.

Konklusjon: Studien viste at majoriteten av elevene som sluttet på toppidrettsgymnas oppga geografiske forhold og andre tilbud, mangel på motivasjon, sykdom og skader som årsaksforhold. Videre viste resultatene at de som av ulike årsaker sluttet på toppidrettsgymnas, i stor grad var fornøyde med skolene. Blant de tidligere idrettselevne sluttet flertallet å satse på idretten, men mange opprettholdt idrettsdeltakelsen på et lavere nivå. Selv om elevene i studien sluttet på toppidrettsgymnas, vil kun en marginal andel inngå i frafallsstatistikken fra VGS, da de fleste fortsatte utdanningen i ettertid.

Nøkkelord: frafall, årsaker, toppidrettsgymnas, idrettselever

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	4
Forord	7
Begrepsavklaringer	8
1 Bakgrunn	10
1.1 Bakgrunn for studien.....	10
1.2 Problemstillinger.....	11
1.3 Avgrensning av oppgaven	12
2 Teori	13
2.1 Toppidretts- og skigymnas	13
2.1.1 Hva kjennetegner et toppidrettsgymnas?.....	13
2.1.2 Norges toppidrettsgymnas (NTG)	14
2.1.3 WANG toppidrett	14
2.1.4 Skigymnas.....	15
2.1.5 Frafall fra topsportschools i andre land	15
2.2 Frafall fra VGS.....	15
2.2.1 Betydningen av videregående opplæring.....	16
2.2.2 Forhold som virker inn på frafallet.....	17
2.2.3 Hvorfor elevene slutter på skolen	20
2.2.4 Mange returnerer til skolesystemet.....	21
2.3 Frafall fra idretten	22
2.3.1 Årsaker til at unge slutter med organisert idrett.....	23
2.3.2 Avgjørelsen om å slutte – en langsom prosess.....	28
2.3.3 Ungdommers aktivitetsnivå.....	29
2.4 Frafall i en overgangsfase	30
3 Metode	32
3.1 Utvalg.....	32
3.1.1 Inklusjonskriterier.....	34
3.1.2 Eksklusjonskriterier.....	34
3.2 Metodevalg og design	34
3.2.1 Tverrsnittsundersøkelse	34

3.2.2	Metodetriangulering.....	35
3.3	Utarbeiding av intervjuguide.....	36
3.4	Prosedyre for datainnsamling.....	36
3.4.1	Pilotundersøkelse	36
3.4.2	Forskningsintervjuet	37
3.4.3	Registrering av data	37
3.5	Databehandling.....	38
3.5.1	Kategorisering av åpne spørsmål	38
3.5.2	Sammenslåing av variabler	39
3.6	Statistiske analyser	39
4	Resultater	41
4.1	Deltakere	41
4.1.1	Deltakernes boforhold under skolegangen.....	42
4.2	Årsaker til at elevene sluttet på toppidrettsgymnas.....	42
4.3	Deltakernes totalinntrykk av skolene	44
4.3.1	Hva skolene kan eller bør gjøre annerledes.....	45
4.4	Skolegang i ettertid.....	45
4.5	Idrettsdeltakelse i ettertid.....	45
4.5.1	Aktivitetsnivå i ettertid.....	47
4.6	Frafallsanalyse.....	47
5	Diskusjon.....	48
5.1	Metodiske vurderinger.....	48
5.1.1	Utvalg	48
5.1.2	Datainnsamling.....	49
5.1.3	Databehandling	51
5.1.4	Andre mulige feilkilder	52
5.2	Andelen som sluttet på toppidrettsgymnas	52
5.3	Årsaker til at elever slutter	54
5.3.1	En sammensatt prosess	66
5.3.2	Hva er skolenes ansvar?	67
5.4	Hvor fornøyde er elevene med skolen?	68
5.5	Mange fortsetter utdanningen ved annen skole	71
5.6	Idrettsdeltakelse i ettertid.....	72
5.6.1	Deltakernes aktivitetsnivå	75
5.7	Studiens implikasjoner	76

6 Konklusjon	78
7 Fremtidig forskning	80
Referanser.....	82
Tabelloversikt	90
Figuroversikt.....	91
Forkortelser	92
Vedlegg	93

Forord

Jeg presenterer her min masteroppgave i idrettsvitenskap, og jeg avslutter med dette min studietid på Norges idrettshøgskole. Arbeidet med denne oppgaven har vært både spennende og lærerikt, men jeg gleder meg nå over å kunne sette punktum.

Jeg ønsker å takke mine veiledere Marianne Martinsen og Jorunn Sundgot-Borgen for god støtte. Dere la forholdene til rette for at jeg kunne skrive om dette interessante temaet, og jeg vil takke for godt samarbeid, god støtte, konstruktive råd og nyttige tilbakemeldinger i forbindelse med alle de ulike prosessene underveis.

Jeg vil også takke alle tidligere toppidrettselever som har deltatt i denne studien. Uten dere ville undersøkelsen ikke vært mulig å gjennomføre, og deres deltakelse har bidratt til at vi nå sitter med mye nyttig informasjon som kan benyttes i det videre arbeidet.

Til slutt må jeg takke mine medstudenter som har holdt meg med selskap i løpet av perioden jeg har arbeidet med denne masteravhandlingen. På grunn av dere har det alltid vært hyggelig å være på skolen, og jeg håper vi holder kontakten i fremtiden.

Oslo, mai 2013

Julie Dønnestad

Begrepsavklaringer

Frafallselev:	En elev som begynner på videregående skole (VGS), men som enda ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse fem år etter påbegynt studium. Basert på definisjon av gjennomstrømning (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2012).
Gjennomstrømning:	Innebærer oppnådd studie- eller yrkeskompetanse i løpet av de fem første årene etter påbegynt videregående opplæring (SSB, 2012).
Hovedidrett:	Den idretten elevene oppga som sin hovedidrett da de gikk i første klasse på toppidretts- og skigymnas.
Idrettens egenverdi:	"Den verdi idretten har utover det den måtte bety for folkehelsen eller andre forhold" (Olsen, 2005, s. 56).
Idrettens nytteverdi:	"Den verdien idretten kan ha for helse, produktivitet, forsvarsevne osv." (Olsen, 2005, s. 56).
Individuell idrett:	"Idrettsgren der utøvere i konkurranser opptrer enkeltvis og konkurrerer mot hverandre" (Olsen, 2005, s. 60).
Lagidrett:	Idretter der utøvere opptrer som gruppe i konkurranse mot én eller flere andre grupper (Olsen, 2005)
Normal studieprogresjon:	Elevene går direkte fra første klasse til andre klasse etter ett år på VGS, og direkte videre til tredje klasse etter to år på skolen (Støren, Helland, & Grøgaard, 2007).
Satse på idrett:	Deltakernes egen vurdering av hva det innebærer å satse.
Studieforberedende:	Utdanningsprogram som gir eleven studiekompetanse og muligheten til å søke seg inn på høyere utdanning (Skaar, 2010).

Tidligere toppidrettselev:	Toppidrettselev som begynte på toppidretts- eller skigymnas i første klasse, og som sluttet på denne skolen innen fullført 3-årig utdanning.
Toppidrett:	"Idrett drevet av utøvere som hører til landets beste; prestasjoner og forberedelsesarbeid på nivå med de beste i verden i den aktuelle idretten, som fører til, eller gjennom en langsiktig progresjonsplan kan føre til, internasjonalt toppnivå" (Olsen, 2005, s. 126)
Toppidrettselev:	Elev på ett av toppidrettsgymnasene som var inkludert i Martinsens doktorgradsavhandling "Kan vi forebygge spiseforstyrrelser i idretten? – Idrett, helse, kropp og prestasjon" (Martinsen og Sundgot-Borgen, 2013).
Toppidrettsgymnas:	"Videregående skoler med toppidrettstilbud som går lenger enn læreplanene for studieretning idrettsfag" (Olsen, 2005, s. 126). Blir brukt som betegnelse på alle skolene som er inkludert i denne studien, og som var inkludert i Martinsens doktorgradsavhandling (Martinsen og Sundgot-Borgen, 2013)
Type idrett:	Hvorvidt idretten karakteriseres som lagidrett eller individuell idrett (se egne definisjoner s. 8).

1 Bakgrunn

1.1 Bakgrunn for studien

Om lag 70 % av elevene som starter på VGS oppnår studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år (SSB, 2012). Majoriteten av elevene fullfører videregående opplæring, men tallene viser at om lag en tredjedel av de som begynner på slik utdanning av ulike årsaker ikke består (Markussen, 2011). Frafallet fra VGS får konsekvenser for den enkelte i form av reduserte muligheter på arbeidsmarkedet (Falch, Johannesen, & Strøm, 2009; Grøgaard, 2006), og det er assosiert med dårligere helse senere i livet (Cutler & Lleras-Muney, 2006; De Ridder et al., 2012; Elstad, 2005; Freudenberg & Ruglis, 2007). Det å sikre alle en god utdanning er også viktig for samfunnet som helhet, da vi har et stort behov for høykompetent arbeidskraft (Arbeidsdepartementet, 2002), og en reduksjon i frafallet kan gi en stor samfunnsøkonomisk gevinst (Byrhagen, Falch, & Strøm, 2006) og redusere sosial skjevhet (Baklien, Bratt, & Gotaas, 2004). Av ovennevnte årsaker er det å redusere frafallet fra VGS et politisk satsingsområde (Kunnskapsdepartementet, 2009).

På grunn av det høye frafallet fra VGS, har forskere arbeidet med å avdekke forhold som påvirker andelen som slutter underveis. De overordnede forholdene som er av størst betydning er faglige prestasjoner fra grunnskolen (Byrhagen et al., 2006; SSB, 2012), elevenes sosiale bakgrunn (Markussen, Lødding, Sandberg & Vibe, 2006; Støren et al., 2007), samt utdanningens kontekst (Markussen, Frøseth, Lødding & Sandberg, 2008; SSB, 2012). De seneste årene er det også gjennomført studier med den hensikt å kartlegge årsakene til at en del elever velger å slutte på skolen innen de har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Markussen og Seland (2012) fant at psykisk sykdom, lav motivasjon og feilvalg ofte ble nevnt av tidligere elever som årsak til avgjørelsen om å slutte.

Mange barn og unge deltar i organisert idrett i Norge, og medlemstallene i idrettslagene er høyere enn noen gang (Ingebrigtsen & Aspvik, 2010). I aldersgruppen 12 til 15 år er mer enn halvparten med i organisert idrett (Seippel, Strandbu, & Sletten, 2011). Likevel registreres det at mange slutter med idrett i løpet av ungdomstiden, og mot slutten av VGS er andelen som er med i organisert idrett redusert til om lag en tredjedel (Seippel

et al., 2011). Unge som slutter med idrett, begrunner valget med årsaker knyttet til selve idretten, slik som skader, prestasjonsjag, dårlige trenere og lite sportslig fremgang (Danielsen, 1989; Enoksen, 2011; Seippel, 2005). Årsaker som andre interesser, idretten tar for mye tid og flytting nevnes også av de unge som forklaring på avgjørelsen om å trappe ned eller slutte med idrett (Enoksen, 2011; Seippel, 2005).

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) ønsker at flest mulig ungdommer skal være aktive i sine respektive idrettslag så lenge som mulig, og de ønsker å tilrettelegge for at ungdom som ønsker å satse på idretten sin kan oppnå sportslig utvikling og resultater (Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité [NIF], 2009). Dette var bakgrunnen for at de første toppidrettsgymnasene i Norge ble etablert i 1980-årene. Toppidrettsgymnasene er ett av Olympiatoppens virkemidler for å utvikle "morgensdagens utøvere" (Olympiatoppen, 2011), og noen skoler får et fast tilskudd fra statsbudsjettet hvert år (Utdanningsdirektoratet, 2013). Likevel vet vi at ikke alle idrettselever fullfører utdanningen ved den skolen de startet på i første klasse (Byrhagen et al., 2006). Vi kjenner imidlertid ikke til årsakene til at elevene velger å slutte på slike skoler, og hvorvidt det er noe de mener skolene kunne gjort bedre. Vi vet heller ikke om ungdommene som slutter på toppidrettsgymnas fortsetter utdanningen ved andre videregående skoler, og hvorvidt de fortsetter med idretten i ettertid.

1.2 Problemstillinger

Det overordnede målet med denne studien er å innhente kunnskap om hvorfor elever slutter på toppidrettsgymnasene i Norge. Det er videre av interesse å kartlegge hvorvidt elever som slutter ved toppidrettsgymnasene fortsetter den videregående opplæringen ved andre skoler, og om de fortsetter med idretten.

På bakgrunn av ovennevnte er følgende problemstillinger utarbeidet:

Hovedproblemstilling:

1. Hva er årsakene til at elever slutter på det toppidrettsgymnaset de begynte på i første klasse?

Underproblemstillinger:

2. Er det forskjell i årsaksforhold mellom
 - a) kjønn?
 - b) type idrett?
3. Hva synes elevene om skolene i sin helhet?
4. Fortsetter elevene som slutter på toppidrettsgymnas
 - a) utdanningen ved andre videregående skoler?
 - b) med hovedidretten sin?
 - c) å satse på hovedidretten i ettertid?

1.3 Avgrensning av oppgaven

Hensikten med denne delstudien var å kartlegge årsaker til at elever slutter ved toppidrettsgymnaset de begynte på i første klasse. Som det fremgår i metoddelen, ble telefonintervju benyttet for innhenting av data. Andre metoder kunne vært benyttet, men grunnet problemstillingenes karakter, utvalgets størrelse, samt tilgjengelige ressurser, ble telefonintervju det endelige valget.

2 Teori

2.1 Toppidretts- og skigymnas

For å tilrettelegge for at flest mulig i den norske befolkningen gjennomfører videregående opplæring, vil regjeringen tilby ulike veier til studie- eller yrkeskompetanse. De ønsker å skape et bredt tilbud der elever med ulik bakgrunn, ulike behov og ulike interesser klarer å gjennomføre de nødvendige kursene (Kunnskapsdepartementet, 2009). Toppidrettsgymnasene er et tilbud til elever som ønsker å fokusere på utvikling av sitt idrettslige talent, og samtidig oppnå studiekompetanse.

2.1.1 Hva kjennetegner et toppidrettsgymnas?

I Norge tilbyr 23 videregående skoler studiespesialisering med programfaget toppidrett, og 107 videregående skoler har opprettet egne idrettslinjer (Senter for IKT i utdanningen, u.å.). Flertallet av disse er en mellomting mellom vanlig VGS og toppidrettsgymnas, der det i tillegg til idrettslig spesialisering er fokus på breddeidrett. Kun dersom skolene oppfyller NIFs og Olympiatoppens gjeldende kvalitetskrav, blir de imidlertid godkjent som toppidrettsgymnas (NIF & Olympiatoppen, 2011), og 21 slike skoler er per i dag godkjent¹. På toppidrettsgymnasene er hensikten å tilrettelegge for å gi elevene mulighet til å kombinere toppidrett og skolegang. Her er det sportslige i fokus, og elevene gjennomfører en stor del av treningen i skoletiden, samtidig som skolene tar hensyn til den enkeltes periodisering og konkurranseplan. Parallelt med idrettslig satsing, tilrettelegger skolene for at elevene skal oppnå studiekompetanse som kvalifiserer dem for videre studier (WANG Toppidrett, u.å.a). Mange av elevene som velger å gå på toppidrettsgymnas kunne uten et slikt tilbud blitt nødt til å velge mellom idrettslig satsing og videregående opplæring. Noen toppidrettsgymnaser, slik som NTG, stiller i tillegg til skoleprestasjoner krav til elevenes sportslige prestasjoner og ferdigheter (Norges Toppidrettsgymnas [NTG] u.å.a). Her må elevene delta på en

¹ WANG Tønsberg, Toppidrettsgymnaset i Telemark, Haugesund Toppidrettsgymnas og NTG Tromsø er godkjente av Olympiatoppen. De syv øvrige WANG- og NTG skolene ble godkjent av departementene før Olympiatoppen kom inn i bildet. Videre har Olympiatoppens Regionale Kompetansesentra for toppidrett (RKS) Vest godkjent Tertnes Gymnas, Voss Gymnas og St. Svithun VGS som toppidrettsgymnas (Fiskerstrand, e-post, 16. mai 2013), og Olympiatoppens RKS midt-Norge har godkjent Heimdal VGS, Oppdal VGS, Strinda VGS, Melhus VGS, Meråker VGS, Verdal VGS og Steinkjer VGS (Moen, e-post, 22. mai 2013).

inntakssamling før de blir tildelt studieplass (NTG, u.å.b). På den måten sikrer skolene at elevene er blant de beste innen sin idrettsgren, samt er i stand til å takle store treningsmengder.

Noen av skolene Olympiatoppen og NIF har godkjent som toppidrettsgymnas, og som er godkjente i henhold til privatskoleloven, blir bevilget et fast tilskudd fra statsbudsjettet hvert år (Kunnskapsdepartementet, 2011). Totalt utgjør dette beløpet bortimot 30 millioner kroner, og ni skoler omfattes per i dag av ordningen (Utdanningsdirektoratet, 2013). Målet med tilskuddet er at skolene skal kunne legge enda bedre til rette for elever som ønsker å kombinere skole med toppidrett (Kunnskapsdepartementet, 2011).

2.1.2 Norges toppidrettsgymnas (NTG)

Stiftelsen Norsk Alpingymnas ble etablert i 1981, og i 1993 endret skolen navn til NTG. Da tok skolen form slik vi kjenner den i dag, og den åpnet for en rekke ulike sommer- og vinteridretter (NTG, u.å.c). Hensikten med skolen var å gi elever en mulighet til å satse på idretten, og samtidig fullføre videregående opplæring. I dag finnes det fem slike skoler i Norge (Bærum, Geilo, Kongsvinger, Lillehammer og Tromsø), og de tilbyr spesialisering innen 27 ulike idretter. På NTG er opp til 20 timer trening lagt inn i skolehverdagen hver uke, og i tillegg arrangeres flere samlinger i inn- og utland hvert år (NTG, u.å.d). På NTG lærer utøverne å utarbeide målsettinger, samt å strukturere treningen for å nå disse (Olympiatoppen, 2011). NTG skriver på sin nettside at de "tilbyr et toppidrettsopplegg for å kunne nå verdenstoppen", og en rekke idrettsutøvere som har hatt stor sportslig suksess har tatt videregående utdanningen på ett av toppidrettsgymnasene i Norge (NTG, u.å.d).

2.1.3 WANG toppidrett

WANG toppidrett ble etablert i 1984, og de har i dag skoler i Oslo, Fredrikstad, Stavanger og Tønsberg. WANG toppidrett forsøker i sitt arbeid å reflektere NIFs verdigrunnlag; glede, helse, fellesskap og ærlighet. WANG skriver på sine nettsider at de "søker å skape en kultur som forbereder elevene for en senere toppidrettskarriere hvor utøveren tar ansvar for egen utvikling, og hvor elevens viktigste medspillere innlemmes i arbeidet" (WANG Toppidrett, u.å.b). Skolen samarbeider også tett med

Olympiatoppen, og det legges til rette for utvikling av "morgendagens utøvere", der utøvere blir sett på som et helhetlig menneske. Det legges derfor vekt på at utøverens mentale, sosiale og fysiske behov og ferdigheter skal ivaretas. På hjemmesiden skriver WANG videre at fornøye elever presterer bedre, og skolene arbeider derfor for at elevene skal trives på skolen (WANG Toppidrett, u.å.a).

2.1.4 Skigymnas

I Norge finnes nå en rekke videregående skoler med gode tilbud innen ulike skigrener. Blant disse har Norges skiforbund (NSF) inngått et samarbeid med fem skigymnas. Disse er Hovden, Nordreisa, Meråker, NTG Lillehammer og NTG Geilo (Nymoen, e-post, 29. april 2013). Hensikten med skigymnasene er å tilby elevene en mulighet til å satse på skiidretten og samtidig oppnå studiekompetanse. De ulike skigymnasene er ikke knyttet til hverandre, og de er derfor noe forskjellige når det gjelder organisering og tilbud, men fellestrekket er at de legger forholdene til rette for elever som ønsker å utvikle seg innen skiidretten.

2.1.5 Frafall fra topsportschools i andre land

Radtke & Coalter (2007) har lagt frem en rapport der de redegjør for såkalte *topsportschools* i ti ulike land verden over. Det er store variasjoner på tvers av landegrensene, samt innad i de ulike landene, når det gjelder hvordan slike skoler er finansiert, organisert, i hvilken grad elevene er integrert med elever som ikke driver med idrett, og hvor mye trening som gjennomføres på skolen. Antallet slike skoler varierer også fra land til land. Mens Canada foreløpig kun har én skole med toppidrettstilbud, er tilsvarende antall i Sverige 61. Andelen som faller fra underveis er varierende. I Tyskland, hvor 11 000 er elever ved slike skoler, er andelen som faller fra hvert år over 40 %. I Belgia ligger frafallsraten på mellom 9 og 23 %, i Sverige mellom 5 og 10 %, mens den i Finland ligger på om lag 3 %. I Australia, Frankrike, Nederland og Canada er frafallet så lavt at det omtales som ubetydelig (Radtke & Coalter, 2007).

2.2 Frafall fra VGS

Gjennomstrømning benyttes i Norge som betegnelse på den andelen som har bestått tilstrekkelig antall studiepoeng til å oppnå studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år etter at den videregående opplæringen ble påbegynt (SSB, 2012). Når frafallet fra

VGS i Norge beregnes, inkluderes altså elever som er forsinket i studieforløpet og fremdeles er i videregående opplæring fem år etter at de startet på skolen, de som har gått opp til fagprøve uten å bestå, samt de som har sluttet underveis (SSB, 2012). Dette betyr også at personer som aldri begynner på VGS ikke tas med når frafallet beregnes. Definisjonen på frafall skiller seg fra definisjoner som benyttes i mange andre land, og nøyaktige tall for frafall og gjennomstrømning er derfor vanskelige å sammenligne på tvers av landegrensene (De Ridder et al., 2012).

SSBs gjennomstrømningsstatistikk viser at om lag 70 % av alle elever som startet videregående opplæring i 2005, fullførte skolen og oppnådde studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år (SSB, 2012). Denne andelen har holdt seg noenlunde uendret siden SSB begynte å føre gjennomstrømningsstatistikk i 1994 (Markussen et al., 2008; SSB, 2012). Tallene viser at selv om majoriteten av elevene består VGS i løpet av fem år, blir bortimot en tredjedel av ulike årsaker inkludert i frafallsstatistikken.

2.2.1 Betydningen av videregående opplæring

Det høye frafallet er av stor betydning, både for den enkelte som faller fra og for samfunnet som helhet, og det å sikre alle en god utdanning og forhindre frafall fra VGS er et politisk satsingsområde. Dette kommer frem i en stortingsmelding som handler om helheten i samfunnets kompetansebehov, der utfordringene i forbindelse med å forhindre frafall fra skolene drøftes (Kunnskapsdepartementet, 2009).

En person som ikke fullfører videregående opplæring har redusert forutsetning for videreutdanning, hvilket igjen kan påvirke vedkomnes karriere i arbeidslivet (Falch et al., 2009; Grøgaard, 2006). Sammenhengen mellom kompetanseoppnåelse i VGS og arbeid i ung alder har vist seg å være sterk. Blant nordmenn i alderen 20 til 24 år står om lag 25 % av de som ikke har fullført VGS uten utdanning og arbeid, mens tilsvarende andel blant de som fullførte VGS er om lag 8 % (Kunnskapsdepartementet, 2007). Når en arbeidsgiver kan velge blant flere arbeidssøkere, vil personer med utdanning ofte bli foretrukket (Kunnskapsdepartementet, 2009).

Mengden skolegang den enkelte fullfører er også positivt assosiert med helse senere i livet (Elstad, 2005; Freudenberg & Ruglis, 2007), og de siste tiårene har gapet i

helsestatus mellom lavt og høyt utdannede blitt stadig større (Crimmins & Saito, 2001). Selv om mekanismene som ligger bak kausaliteten er noe uklare, har en rekke studier dokumentert en positiv sammenheng mellom utdanning og ulike mål på helse (Cutler & Lleras-Muney, 2006), blant annet i form av selvrappertert helse (De Ridder et al., 2012) og tidlig død (Molla, Madans, & Wagener, 2004). Utdanning bidrar også til utvikling av individuelle ferdigheter, og det er en viktig del av den enkeltes selvfølelse og utvikling av identitet (Kunnskapsdepartementet, 2009).

Til tross for at den norske befolkningen generelt er høyt utdannet sammenlignet med andre vestlige land, har vi sosiale skjevheter som blant annet kommer til uttrykk gjennom frafallet fra VGS (Kunnskapsdepartementet, 2009). Regjeringen mener en forbedring av skole- og utdanningssystemet kan bidra til at flere elever oppnår studie- eller yrkeskompetanse, som igjen kan være med på å redusere de sosiale skjevhetene (Arbeidsdepartementet, 2002; Kunnskapsdepartementet, 2009). Samfunnet har også et behov for mye høykompetent arbeidskraft for å kunne skape et godt og bærekraftig velferdssamfunn (Kunnskapsdepartementet, 2009), og forskning tyder på at frafall fra VGS gir et betydelig tap av inntekt for samfunnet (Falch et al., 2009; Byrhagen et al., 2006).

2.2.2 Forhold som virker inn på frafallet

Da skolereformen ble innført i 1994, fikk alle norske ungdommer som hadde fullført grunnskolen, lovfestet rett til å fullføre tre års videregående utdanning (Markussen, 2010). For første gang i Norges historie ble det opprettet tilstrekkelig antall skoleplasser til at alle elever som ønsket å fortsette utdanningen sin fikk muligheten til dette (Markussen, 2010). Endringen bidro imidlertid til at søkelyset ble rettet mot det høye frafallet fra videregående opplæring, og i løpet av det siste tiåret har en rekke undersøkelser blitt gjennomført i Norge for å kartlegge hva som kjennetegner de elevene som faller fra VGS. Forskningen har vist at en kombinasjon av flere faktorer spiller inn på frafallet (Hernes, 2010), og en rekke overordnede forhold av betydning er blitt avdekket (Markussen et al., 2008; SSB, 2012; Støren et al., 2007).

Faglige prestasjoner fra grunnskolen

Tall fra SSB tyder på at elevenes kunnskaps- og ferdighetsnivå ved oppstart av VGS, basert på antall poeng fra grunnskolen, er den enkeltfaktoren som har størst betydning for gjennomføring av skolegangen (Byrhagen et al., 2006; SSB, 2012). Blant elever som begynte på videregående opplæring i 2006, oppnådde under halvparten av de med mindre enn 40 poeng fra grunnskolen studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år (SSB, 2012). Denne sammenhengen kan forklares med at elever som kommer inn på den skolen de helst ønsker, fullfører VGS i større grad enn de som kommer inn på andre eller tredjevalget (Hernes, 2010; Markussen, et al., 2008). I tillegg kan de faglige forutsetningene elevene har med seg fra grunnskolen være avgjørende for hvorvidt elevene klarer å følge undervisningen på VGS (Byrhagen et al., 2006; Hernes, 2010).

Kjønnsforskjeller

Det er noen forskjeller i gjennomstrømningen når vi skiller mellom jenter og gutter, der andelen jenter som fullfører skolen på normert tid er om lag 10 % høyere enn andelen gutter (Markussen, 2008; SSB, 2012). Dette henger imidlertid også sammen med antall grunnskolepoeng, da det er flere jenter enn gutter i gruppen med flest poeng fra grunnskolen (Byrhagen et al., 2006; SSB, 2012). Dersom vi sammenligner jenter og gutter med lik poengsum fra grunnskolen, er det noe flere gutter enn jenter som fullfører videregående opplæring (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Elevenes bakgrunn

Foreldrenes utdanningsnivå kan benyttes som et mål på elevenes sosiale bakgrunn (Grøgaard, 2006), og dette har vist seg å påvirke kompetanseoppnåelsen til elevene (Byrhagen et al., 2006; Grøgaard, 2006; Markussen et al., 2008; Støren et al., 2007). Blant elever med foreldre som har videregående opplæring som høyeste utdanning, er andelen elever som fullfører tilsvarende utdanning kun 65 %. Blant elever som har foreldre med mange års høyere utdanning, fullfører derimot de aller fleste VGS på normert tid (SSB, 2012). Kompetanseoppnåelsen blant elever med minoritetsbakgrunn er også betydelig lavere enn den er blant elever med majoritetsbakgrunn (Kunnskapsdepartementet, 2006; Markussen et al., 2008; Støren et al., 2007).

Engasjement og identifikasjon med skolen

Undersøkelsen til Markussen og medarbeidere (2008) viste at sannsynligheten for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse ble påvirket av elevenes engasjement og identifikasjon med skolen. Dersom elevene viste faglig og sosialt engasjement på skolen, hvilket ble gjenspeilet i deres arbeidsinnsats og atferd, var det større sannsynlighet for at elevene fullførte VGS i løpet av fem år. Dersom elevene derimot hadde få ambisjoner om høyere utdanning, viste liten innsatsvilje, hadde høyt fravær eller ikke følte seg integrert i det sosiale miljøet på skolen, var sannsynligheten for at de ikke fullførte videregående opplæring større (Markussen et al., 2008).

Utdanningens kontekst

I Norge ser vi en klar sammenheng mellom det å fullføre VGS, og hvilket år elevene begynner opplæringen. Blant de som starter på VGS samme året de fullfører grunnskolen, oppnår 84 % studiekompetanse i løpet av fem år. Blant de som starter sin videregående opplæring på et senere tidspunkt, fullfører om lag halvparten så mange skolen på samme tid (SSB, 2012).

Landsomfattende undersøkelser har vist at det er visse geografiske forskjeller i gjennomstrømningen i VGS, der andelen som fullfører videregående opplæring i de tre nordligste fylkene er mindre enn i resten av landet (Byrhagen et al., 2006; Støren et al., 2007). Det har vist seg at slike forskjeller forsterkes når det justeres for antall grunnskolepoeng (Byrhagen et al., 2006). At elever flytter hjemmefra for å gå på VGS, og ikke bor med foreldrene under skolegangen, er også assosiert med lavere grad av kompetanseoppnåelse (Kunnskapsdepartementet, 2006). Dette gjelder de som må flytte hjemmefra fordi det ikke er tilbud om videregående opplæring i nærmiljøet, samt de som velger å flytte fordi de ønsker å gå på en spesiell skole eller linje som ikke finnes der de bor (Kunnskapsdepartementet, 2006).

Typen studieretning har vist seg å spille inn på kompetanseoppnåelsen, da det er betydelig flere som slutter ved yrkesfaglige studieretninger sammenlignet med studieforberedende linjer (Markussen et al., 2008; Byrhagen et al., 2006). Ifølge SSB (2009) består kun 55 % yrkesrettet utdanning i løpet av fem år. Det høye frafallet på yrkeslinjer må imidlertid ses i sammenheng med at elevene på slike linjer i gjennomsnitt

oppnår dårligere karakterer i grunnskolen (Byrhagen et al., 2008; Kunnskapsdepartementet, 2006; Markussen et al., 2008). Frafallsstatistikken viser at frafallet er noe lavere på idrettsfag og på musikk, dans og drama, enn på allmenne økonomiske og administrative fag (Byrhagen et al., 2006; Markussen et al., 2006).

Ulike variabler virker på hverandre

Sosial bakgrunn, tidligere skoleprestasjoner, faglig og sosialt engasjement og utdanningens kontekst blir alle trukket frem som viktige faktorer i forbindelse med frafall fra skolen. I og med at de ulike faktorene i stor grad virker inn på hverandre, og det er mange underliggende faktorer som er vanskelig å avdekke som selvstendige variabler, kan vi ifølge Markussen (2010) se på det å droppe ut av videregående opplæring som endepunktet på en prosess som har røtter langt tilbake i den enkeltes oppvekst. Selv om skoleprestasjoner fra grunnskolen har vist seg å være den enkeltfaktoren som har størst betydning for kompetanseoppnåelsen, viser det seg at elevenes bakgrunn har avgjørende betydning for skoleprestasjoner også på ungdomsskolen, og Markussen og medarbeidere (2008) vektlegger derfor bakgrunnsvariablene som indirekte, men svært avgjørende, variabler for gjennomføring av videregående opplæring. De mener at "effekten av sosial bakgrunn formidles av andre (mellomliggende) forhold – som utdanningsambisjoner, interesser og prestasjoner" (s. 10).

2.2.3 Hvorfor elevene slutter på skolen

Frem til nå har vi redegjort for hva som kjennetegner de elevene som fullfører VGS, sammenlignet med de elevene som slutter underveis. Når det gjelder hva elevene selv mener forårsaker avgjørelsen om å slutte før de har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, er det ikke forsket på i like stor grad. De seneste årene er det imidlertid gjort forsøk på å kartlegge norske elevers egne oppfatninger om årsakene til at de valgte å slutte på VGS. Markussen og Seland (2012) intervjuet tidligere elever ved yrkesfaglig og allmennfaglig VGS i Akershus fylke, om årsakene til at de sluttet på skolen innen fullført utdanning. En oversikt over hovedårsakene som ble oppgitt finnes i tabell 1.

Tabell 1. Hovedårsakene elever i Akershus oppga til at de sluttet på VGS, oppgitt i prosent. Tall er hentet fra Markussen og Seland (2012).

Årsak	Gutter N = 262	Jenter N = 272	Totalt N = 534
Feilvalg	13,4	9,9	11,6
Skolelei, lav motivasjon	19,9	15,1	17,4
Psykisk syk, psykososiale problemer	21,1	20,6	20,8
Vanskelige hjemmeforhold	3,1	10,7	6,9
Fysisk syk	5,4	11,4	8,4
Faglige vansker/utfordringer	4,6	5,5	5,1
Rusproblem	3,1	1,5	2,3
Har eller skal ha barn	0	4,8	2,4
Begynt i arbeid	7,7	3,7	5,6
Annet	12,3	11	11,6
Ukjent	9,6	5,9	7,7

Dersom en deler årsakene inn i skolerelaterte årsaker og årsaker som ikke direkte kan knyttes opp mot skolen, viser det seg at det er en relativt jevn fordeling mellom de to gruppene. Blant skolerelaterte årsaker var flesteparten skolelei eller ikke tilstrekkelig motiverte til å fullføre skolegangen. Det var imidlertid mange ulike bakenforliggende faktorer som medvirket til følelsen av skoletretthet, og denne årsaken må derfor ses i sammenheng med flere andre medvirkende faktorer. Blant de som begrunnet valget med årsaker som ikke var direkte relatert til skolen, var den mest dominerende årsaken egen sykdom i form av fysisk sykdom, psykisk sykdom og psykososiale problemer (Markussen & Seland, 2012).

Flere andre studier støtter opp om funnene nevnt over (Christensen, 2009; Nossun & Sivertsen, 2010). I en omfattende undersøkelse av elever ved VGS i Nord-Trøndelag (Nossun & Sivertsen, 2010), ble årsaker skolene hadde ført opp da elever sluttet i tidsrommet 2006 til 2009 kartlagt. Personlige årsaker, skolelei og annet var fremtredende årsaker, etterfulgt av feilvalg og sykdom. Fagvansker, mistriivsel og ny adresse utgjorde kun en liten andel av årsakene til at elever sluttet.

2.2.4 Mange returnerer til skolesystemet

Det er urovekkende at et stort antall elever slutter på VGS. Markussen og Sandberg (2005) peker imidlertid på at en stor andel av de som slutter, returnerer til VGS i løpet

av kort tid. Dette kan tyde på at mange elever drar nytte av muligheten de har til å fullføre videregående opplæring i løpet av lengre tid enn normalt. Det er derfor nærliggende å tro at ordningen bidrar til at en større andel fullfører skolen, enn det som ville vært tilfellet dersom elevene ikke hadde mulighet til å returnere på et senere tidspunkt. Det er imidlertid uklart hvordan andelen som returnerer til skolesystemet fordeler seg på ulike skoler og ulike typer studieretninger (Markussen, 2011)

2.3 Frafall fra idretten

I lang tid har det vært en kontinuerlig økning i antall barn og unge som deltar i organisert idrett, og nå er tallene høyere enn noen gang (Ingebrigtsen & Aspvik, 2010). Medlemstatistikken fra NIF (NIF, 2011) viser at drøyt 450 000 av medlemskapene i organiserte idrettslag er barn og unge mellom 6 og 12 år. Antall medlemskap i aldersgruppen 13 til 19 år er 330 000, mens det i aldersgruppen 20 til 25 år kun er registrert 140 000 medlemskap i Norge (NIF, 2011). Færre jenter enn gutter er medlem i idrettslag i barneårene, i tillegg til at en større andel jenter melder seg ut av organisert idrett i løpet av ungdomsårene (NIF, 2011; Seippel, 2005). Felles for begge kjønn er at andelen unge som er medlem i idrettslag reduseres kraftig med økende alder. Dette frafallet er bekymringsfullt fordi mange unge er lite fysisk aktive (Anderssen, Kolle, Steene-Johannessen, Ommundsen & Andersen, 2008), og ungdomsårene er en kritisk fase i livet der livsstils- og helsevaner etableres (Anderssen, 1995). Det er imidlertid verdt å merke seg at frafall ikke nødvendigvis betyr opphør av all idrettsaktivitet, da frafall fra idretten defineres som "opphør av medlemskap eller en aktivitet" (Olsen, 2005, s. 44), og aktivitetstallene gjerne oppgis i antall medlemskap fremfor antall medlemmer (NIF, 2011).

Idrettens verdi

I Stortingsmelding nr. 39 (Kulturdepartementet, 2007) belyses det hvordan idretten utgjør en stor ressurs for samfunnet ved å bidra til å skape gode og helsefremmende oppvekstmiljøer, og betydningen av idrettens egenverdi og nytteverdi fremheves. Med egenverdi menes den gleden og mestringsfølelsen vi mennesker opplever når vi er i aktivitet, når vi bygger relasjoner med andre mennesker og når vi inngår i det sosiale miljøet som skapes ved å gjøre ting i fellesskap (Kulturdepartementet, 2007). Idrettsmiljøet kan være en arena der unge får ta del i et sosialt miljø og der de kan

utvikle sin identitet. Med nytteverdi tenker vi i første omgang på de helsefremmende effektene av idrettsdeltakelse i form av økt fysisk form, bedre psykisk helse og utvikling av sosiale ferdigheter (Kulturdepartementet, 2007).

NIF ønsker at flest mulig ungdommer skal være aktive i sine respektive idrettslag så lenge som mulig, og de ønsker å tilrettelegge slik at ungdom som ønsker å satse på idretten sin kan oppnå sportslig utvikling (NIF, 2009). Ungdomsidretten er derfor en av hovedprioriteringene i det Idrettspolitiske dokument for 2011 til 2015 (NIF, 2011). For å lykkes i idretten er det nødvendig å nedlegge en stor mengde arbeid. Tiden må planlegges og struktureres, det må trenes hardt og mye, og for å hevde seg, må utøveren være i stand til å håndtere konkurransepress (Bussmann, 1995). En slik livsstil kan være slitsom både fysisk, psykisk og sosialt. For mange utøvere blir kravene som stilles for store, og en stor andel slutter å satse på sine respektive idretter i løpet av tenårene (NIF, 2011).

2.3.1 Årsaker til at unge slutter med organisert idrett

Interessen for å kartlegge årsakene til at talentfulle idrettsutøvere avslutter sin karriere i ung alder, og ofte før de har utnyttet hele sitt potensiale, kan spores langt tilbake i tid (Gould, Feltz, Horn, & Weiss, 1982). Mange av årsakene er nært knyttet til idretten, men studier fra Norge og andre land viser at også utenomsportslige faktorer kan være viktige motiver til at unge slutter med idrett (Salguero, Gonzalez-Boto, Tuero, & Marquez, 2003; Seippel, 2005).

Årsaker knyttet til idretten

Da forskere begynte å kartlegge årsaker til frafallet fra idrett, ble det i stor grad fokusert på forhold som er knyttet direkte til idretten og deltakernes idrettsopplevelse, og ulike teorier ble utviklet for å forklare hvorfor noen fortsetter mens andre slutter (Lindner, Johns, & Butcher, 1991). Når ungdom blir spurt om hvorfor de har sluttet med idrett, begrunner mange valget med årsaker som at det ikke var gøy lenger, skader, dårlige sportslige prestasjoner, dårlige trenere og at idretten ble for alvorlig (Danielsen, 1989; Enoksen, 2011; Seippel, 2005).

Opplevelse av glede

Glede i forbindelse med idrettsdeltakelsen har vist seg å være en avgjørende faktor for at unge skal opprettholde interessen for idretten, og dersom unge av en eller annen grunn ikke lenger assosierer idretten med glede, er sannsynligheten for at de slutter stor (Fredricks et al., 2012; Butcher, Lindner, & Johns, 2002; Weiss, 2004; Salguero et al., 2003). Lindner og medarbeidere (1991) sammenfatter i sin artikkel årsaker til at unge slutter med organisert idrett fra en rekke publikasjoner. I mange av studiene de gjennomgikk hadde tidligere idrettsutøvere sluttet fordi de ikke lenger syntes det var gøy, og de hadde derfor mistet interessen for idretten. Om lag en femtedel av deltakerne i studien til Danielsen (1989) syntes idretten hadde blitt kjedelig. Seippels studie (2005) viste at mistrivsel og konkurranseaspektet var den viktigste årsaken til at de i alderen 13 til 20 år sluttet med idrett, og samtidig fant han at denne årsaken ble mindre betydningsfull etter hvert som utøverne ble eldre. I Enoksens studie (2011) sluttet mange utøvere på høyt nivå å satse på friidrett fordi de opplevde trenings- og konkurransemiljøet som kjedelig. Han spekulerer i hvorvidt stagnering i sportslig utvikling kan resultere i mangel på motivasjon, og at slik motivasjonsmangel er grunnen til at utøveren ikke lenger synes det er morsomt å drive med idretten. Det er imidlertid verdt å merke seg at det kan være mange årsaker til at unge utøvere ikke lenger assosierer idretten med glede (Danielsen, 1989).

Skader

Skader har vist seg å være en viktig årsak til at utøvere slutter med organisert idrett (Danielsen, 1989; Enoksen, 2011; Lindner et al., 1991; Seippel, 2005), og kanskje utmerker skader seg som en spesielt viktig årsak blant utøvere på høyt nivå (Butcher et al., 2002; Lindner et al., 1991). Dette kan i så fall skyldes at de som satser på idretten sin gjerne stiller store krav til egne prestasjoner, og når skader forhindrer utøverne fra å hevde seg sportslig, kan dette resultere i at de legger opp (Lindner et al., 1991). I Enoksens studie (2011) av friidrettsutøvere var skader den viktigste årsaken til frafall for om lag en fjerdedel av de som sluttet. I studien til Seippel (2005) sluttet 10 % på grunn av skadeproblematikk, mens blant de som ble mindre aktive, skyldtes dette skader for 16 % (deltakere i ulike aldre). Flere studier har vist at jenter rapporterer skader som viktigste årsak til frafall hyppigere enn gutter (Enoksen, 2011; Seippel, 2005). Skader oppstår ofte som følge av monoton trening og mangel på gode

oppvarmingsrutiner (Bussmann, 1995). Håndball og fotball står for den største andelen idrettsskader i Norge, hvilket kan henge sammen med både høy skaderisiko og stor utbredelse (Bahr, Muhlum, & Bolic, 2002).

Prestasjoner

Motivasjonen til å opprettholde idrettsdeltakelsen kan i mange tilfeller knyttes opp mot utøvernes prestasjon. Teorier som omhandler utøvernes prestasjon og dens betydning for hvorvidt utøvere fortsetter med idrett, blir i litteraturen omtalt som *Perceived ability theories* (Lindner et al., 1991). Ifølge slike teorier fortsetter utøvere med idretten på grunn av den tilfredsstillende de opplever når de presterer. Så lenge de presterer, basert på hva utøverne selv legger i begrepet prestasjon, finner de det ofte verdifullt å fortsette å utøve idretten (Fredricks et al., 2012). Den dagen utviklingen stagnerer kan utøverne føle motløshet fordi de ikke får det til eller de ikke lever opp til forventningene (Fredricks et al., 2012; Molinero, Salguero, Tuero, Alvarez, & Márquez, 2006). Flere studier har også vist at ungdom trekker seg fra idretten på grunn av for mye alvor, prestasjonsjag og press i forbindelse med konkurranser, noe som er nært knyttet til kravet om å prestere (Fredricks et al., 2012; Danielsen, 1989; Lindner et al., 1991). Blant yngre utøvere begrunner færre avgjørelsen om å slutte med dårlige prestasjoner, hvilket indikerer at kravene til å prestere øker med økende alder i ungdomsårene (Gould et al., 1982). Noen studier har vist at unge jenter i større grad enn gutter legger vekt på at de ikke er gode nok og at de misliker presset idretten medfører (Martin, 1997; Salguero et al., 2003).

Treneren

Treneren kan være svært avgjørende for at utøvere skal oppnå resultater og trives med idretten, og utøvere som slutter oppgir ofte treneren som en av de viktigste årsakene til avgjørelsen (Barnett, Smoll, & Smith, 1992; Enoksen, 2002; Gould, Udry, Tuffey, & Loehr, 1996; Martin, 1997; Salguero et al., 2003; Weiss, 2004). Dersom utøvere ikke kommer overens med treneren, de misliker trenerstilen, treneren forskjellsbehandler utøvere eller de ikke føler at treneren bidrar til sportslig utvikling, kan motivasjonen til å fortsette opphøre (Enoksen, 2011; Enoksen, 2002; Martin, 1997). For å føle at arbeidet som legges ned er verdifullt, er det avgjørende at utøvere føler de får tilstrekkelig med muligheter til å vise seg frem og til å utvikle sine ferdigheter. Dette er spesielt viktig

innenfor lagidretter der mangel på spilletid er en utbredt årsak til at utøvere legger opp (Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991). Anerkjennelse fra trenere har også vist seg å spille en vesentlig rolle for utøveres selvtillit og motivasjon til å utøve idrett (Fredricks et al., 2012; Enoksen, 2011; Martin, 1997). Cervelló og medarbeidere (2007) vektlegger i tillegg betydningen av treneren når det gjelder å formidle et fornuftig tankesett til unge utøvere. For å forebygge frafall er det ifølge disse forskerne viktig å formidle oppgaveorienterte holdninger, og samtidig jobbe for å gi utøvere mestringsfølelse og tro på egne ferdigheter. Lagets tilbud og dårlige trenere er ifølge Seippel (2005) av stor betydning når utøvere er unge (fra 13 år), for så å påvirke frafallet i mindre grad etter hvert som utøvere blir eldre. Det er imidlertid fremdeles en fremtredende årsak til frafall når idrettsutøvere passerer 20 år.

Tidlig spesialisering

Tidlig prestasjonstopp og tidlig spesialisering er forbundet med frafall fra idretten (Fraser-Thomas, Cote, & Deakin, 2008b). Dette kan henge sammen med at unge, talentfulle utøvere blir oppfordret til å trene og konkurrere mye, og gjerne med eldre utøvere, før de er mentalt og fysisk forberedt på det (Fraser-Thomas et al., 2008b; Gould et al., 1996). Utøvere som trener mye, systematisk og hardt i ung alder har økt sannsynlighet for å bli utbrent, og idretten som tidligere var lystbetont kan bli en stressfaktor (Wiersma, 2000). Etter hvert som det stilles høyere krav til utøverne, kan idretten gå på bekostning av andre ting som er viktige i livet, og dette kan føre til at idrettskarrieren avsluttes i ung alder (Wiersma, 2000). Når barn skal spesialisere seg tidlig innen idretten, er ofte foreldre involvert i stor grad. Selv om støtte fra foreldre er viktig, kan høye forventninger fra foreldre, eller press fra foreldre til å fortsette med idretten, også ha negativ innflytelse på barn og unges ønske om å opprettholde idrettsdeltakelsen (Wiersma, 2000; Fraser-Thomas et al., 2008b).

Utenomsportslige årsaker

Mange unge slutter med idrett på grunn av faktorer som er knyttet direkte til idretten. Når tidligere idrettsutøvere selv får forklare årsakene til at de valgte å slutte, fremheves imidlertid ofte forhold som ikke er direkte relatert til idretten. Dette er forhold som gjerne er vanskelig for idrettslagene og trenerne å påvirke i særlig stor grad.

Tidspress

Tidspress i forhold til skole og studier er ifølge Skille (2006) den viktigste årsaken til at 15 til 19-åringene slutter med organisert idrett. I en rekke andre undersøkelser har også ungdom uttrykt hvordan tidspress i forbindelse med skole, arbeid og andre aktiviteter bidro til at lysten til å opprettholde idrettsdeltakelsen forsvant (Brown, 1985; Busmann, 1995; Enoksen, 2011; Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991; Molinero et al., 2006; Salguero et al., 2003; Seippel, 2005). Tidligere idrettsutøvere har fortalt hvordan de var nødt til å vie livet fullstendig til idretten dersom de ønsket å lykkes, og denne ofringen var mange ikke villige til å gjøre på sikt (Fredricks et al., 2012). I Danielsens undersøkelse (1989), der nordmenn under 20 år fikk velge to årsaker til at de sluttet med organisert idrett, oppga henholdsvis 24 og 17 % at idretten var vanskelig å kombinere med utdanning eller arbeid og at det tok for mye tid. Det vil si at over 40 % hadde tidspress som én av to forklaringer til at de sluttet. I tillegg nevnte 42 % også at de fikk andre fritidsinteresser. I studien til Seippel (2005) viste det seg at andre interesser var en viktig årsak til å slutte blant de yngste (fra 13 år), mens mangel på tid til jobb, familie og venner var mer fremtredende etter hvert som utøverne ble eldre. Studien viste også at jenter sluttet oftere enn gutter fordi de ønsket mer tid til andre ting, mens gutter i større grad ønsket å prioritere venner og familie. I tillegg var tidspress enda mer fremtredende årsak til at utøvere trappet ned på idretten, sammenlignet med de som sluttet helt (Seippel, 2005). Lagidretter på høyt nivå har vist seg å være spesielt vanskelig å kombinere med andre aktiviteter som jobb og studier (Molinero et al., 2006; Seippel, 2005).

Psykososiale faktorer

Det sosiale miljøet er viktig for at utøvere skal trives, og forskere som vektlegger betydningen av gode venner i idrettsmiljøet, forklarer dette med at utøvernes motivasjon til å fortsette blir redusert dersom den enkeltes idrettsdeltakelse kommer i konflikt med deres sosiale utvikling (Csikszentmihalyi & Whalen, 1996; Patrick, Eccles, Fredricks, & Hrudá, 1999). I NIFs årsrapport (2011) kom det frem at de idrettslagene som i stor grad fokuserte på å bygge opp et godt miljø, både rekrutterte flere og beholdt unge medlemmer lenger enn andre idrettslag. Fraser-Thomas og medarbeidere (2008a) fant i sin studie av spanske elitesvømmere, at flere av de som var omgitt av nære venner også mens de trente og konkurrerte, opprettholdt idrettsdeltakelsen lenger enn de som ikke

hadde gode venner i svømmemiljøet. I en norsk studie begrunnet imidlertid få sitt frafall fra organisert idrett med dårlige lagkamerater og at venner sluttet (Seippel, 2005). Studier har vist at det å motta anerkjennelse og støtte fra familie, venner og andre utøvere er assosiert med glede, selvtillit og motivasjon til å fortsette med idrett over tid (Fredricks et al., 2012; Enoksen, 2011). Press og høye forventninger har imidlertid vist seg å ha negativ innvirkning på barn og unges idrettsdeltakelse (Wiersma, 2000; Fraser-Thomas et al., 2008b).

Andre forhold

Andre omkringliggende forhold påvirker også i stor grad unges idrettsdeltakelse. Flytting har vist seg å være en svært viktig årsak til at unge melder seg ut av idrettslag. Da deltakerne i undersøkelsen til Seippel (2005) ble bedt om å velge ut én hovedårsak til avgjørelsen om å slutte, oppga hele 29 % flytting som årsak. Andelen som sluttet på grunn av flytting var relativt lav blant de yngste (13-15 år), for så å øke betydelig frem til de passerte 20 år. Danielsens undersøkelse fra 1989, der bortimot 20 % forlot idrettslagene innen fylte 20 år grunnet flytting, viser at dette ikke er noe nytt fenomen (Danielsen, 1989). Økonomiske aspekter har også blitt fremhevet som årsak til at utøvere slutter med idretten (Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991). Det kan være dyrt å være med i idrettslag, kjøpe utstyr og reise, og samtidig har ungdom som er aktive innen en idrett ofte mindre fritid, hvilket reduserer muligheten til å ha en jobb ved siden av skole og studier (Lindner et al., 1991; Seippel, 2005).

2.3.2 Avgjørelsen om å slutte – en langsom prosess

Petlichkoff (1993) var tidlig ute med å fremstille det å slutte som en langsom prosess, der den enkelte hele tiden vurderer fordeler og ulemper ved deltakelsen opp mot hverandre. Dette tankesettet kan i litteraturen spores tilbake til 1950-tallet, da forskere argumenterte for hvordan individer velger sitt atferdsmønster basert på ønsket om maksimalt utbytte mot så liten kostnad som mulig (Homans, 1950). For å forstå årsakene til at en idrettsutøver velger å legge opp, er det ifølge Petlichkoff (1993) nødvendig å granske og forstå denne prosessen og de ulike fysiologiske og psykologiske faktorene som spiller inn. Bussmann (1995) forsøkte å kartlegge hva som påvirker en slik prosess, og hun mente frafallsproblemet skyldtes en rekke stressfaktorer som er knyttet til idretten. Stressfaktorene var i første omgang overbelastning og skader,

men totalbelastningen ble forsterket av andre stressfaktorer knyttet til det sosiale miljøet og andre uheldige subjektive opplevelser (Bussmann, 1995). Flere studier viser at det å slutte er en sammensatt prosess, ved at deltakerne ofte oppgir flere årsaker til at de sluttet, dersom de får muligheten til dette (Brown, 1985; Seippel, 2005; Wyllemann, Lavellee & Alfermann, 1999).

2.3.3 Ungdommers aktivitetsnivå

Mange unge melder seg ut av idrettslagene i løpet av tenårene og regnes dermed som sluttet med organisert idrett (NIF, 2011). Undersøkelser viser imidlertid at en stor andel jenter og gutter som melder seg ut av idrettslag, fremdeles er medlem i et idrettslag flere år senere (Seippel, 2005). Årsaken kan være at utøveren har meldt seg ut av ett idrettslag for så å melde seg inn i et annet, eller utøveren var medlem i flere idrettslag i utgangspunktet, for så å ha meldt seg ut av ett eller flere av disse (Seippel, 2005). Undersøkelser har vist at gutter oftere enn jenter er medlem av flere idrettslag i ung alder (Seippel, 2005). Andelen som fremdeles er medlem i et idrettslag fire år etter de har meldt seg ut av et annet, har også vist seg å være betydelig større blant gutter enn blant jenter (51,1 % versus 39,9 %) (Seippel, 2005).

Selv om andelen som er med i idrettslag reduseres med økende alder, betyr det ikke nødvendigvis at de unge blir mindre aktive. For barn og unge opp til 15 år foregår mye av deres aktivitet i idrettslagene, men med økende alder øker mengden aktivitet ungdom utfører på egenhånd (Kulturdepartementet, 2007; Seippel et al., 2011). Seippel (2005) fant at halvparten av de som hadde meldt seg ut av et idrettslag i løpet av de fire siste årene, fremdeles var aktive flere dager i uken eller hver dag. Blant disse var guttene noe mer aktive enn jentene. Resultatene indikerte også at det å ha vært medlem i et idrettslag tidligere, var positivt assosiert med aktivitetsnivå flere år etter utmeldelse av idrettslaget. De seneste årene har vi sett en betraktelig økning i antall personer som er fysisk aktive i form av trening eller mosjon, og dette gjelder alle aldersgrupper over 15 år (Kulturdepartementet, 2007). I tillegg har aktivitetsfrekvensen blant de som er fysisk aktive økt, der friluftaktiviteter og trening på helsestudio dominerer aktivitetsstatistikken (Kulturdepartementet, 2007). En omfattende undersøkelse blant elever i andre klasse på VGS, viste at 34 % trente inntil to timer per uke, og 57 % tre

timer per uke eller mer, mens 10 % ikke trente i det hele tatt (trening regnes her som aktivitet der en blir andpusten eller svett) (Seippel et al., 2011).

2.4 Frafall i en overgangsfase

Idrettsutøvere går ifølge Wyllemann og Reints (2010) igjennom ulike stadier i løpet av idrettskarrieren. Når ungdom begynner på VGS, er de normalt 15 og 16 år gamle, og de befinner seg da i sluttfasen av utviklingsfasen (*development stage*), en fase der utøvere blir anerkjent som talentfulle innen idretten. Utøvere beveger seg så over i perfeksjoneringsfasen (*mastery stage*), som karakteriseres av spesialisering og store treningsmengder. Denne overgangen faller for mange utøvere sammen med overgangen fra juniornivå til seniornivå, der de begynner å trene og konkurrere med eldre og mer erfarne utøvere. Mange som er vant til å være blant de beste i sitt årskull, vil på dette stadiet oppleve å være langt bak nasjonal og internasjonal seniorelite (Wyllemann & Reints, 2010). Overgangen kan oppleves som utfordrende, og den omtales som den vanskeligste å takle (European Commission, 2004; Stambulova, Alfermann, Statler, & Côté, 2009). Australsk forskning viser at om lag én av to eliteutøvere opplever denne overgangen som problematisk, blant annet som følge av vanskelig finansiell situasjon, sykdom, skader og manglende tro på egne ferdigheter (Oldenziel, Gagné, & Gulbin, 2003).

Ungdomsårene er en viktig tid for sportslig utvikling dersom utøvere ønsker å prestere på høyt nivå i idretten. Denne perioden med økte krav til treningsmengde, konkurranser og prestasjoner, inntreffer ofte samtidig med omveltninger i ungdommenes liv for øvrig, slik som overgangen til VGS (Wyllemann et al., 1999). På VGS stilles det større akademiske krav til hver enkelt elev, og unge er ofte ikke tilstrekkelig forberedt på hva som venter dem etter ungdomsskolen (Neild, 2009). Dersom elevene opplever vanskeligheter med å holde tritt med undervisningen fra start, kan det være problematisk å lære det som kreves for å følge normal studieprogresjon (Neild, 2009). Ved overgangen til VGS blir elevene også gjerne overlatt til seg selv i større grad enn tidligere, og det er ofte ikke én person som har hovedansvar for å følge opp den enkelte elev. Derfor kan elever som opplever akademiske eller sosiale vanskeligheter lett føle seg glemte (Neild, 2009). I tillegg karakteriseres denne perioden i ungdommenes liv med at de får nye interesser, de blir påvirket av venner til å ta nye valg, samtidig som de får

mer frihet og mindre oppfølging av foreldre enn tidligere (Neild, 2009). Mange flytter også hjemmefra i denne fasen av livet, hvilket kan være en utfordrende omstilling (Molinero et al., 2006). Overgangen til en ny skole kan by på sosiale utfordringer, ved at sosiale bånd fra barndommen blir brutt og nye sosiale relasjoner må etableres. Dette kan føre til mistriivsel og et ønske om å slutte på skolen (Neild, 2009).

Både overgangen fra juniornivå til seniornivå i idretten, og overgangen fra ungdomsskole til VGS, er forutsigbare overganger som ungdom vet de skal igjennom (Neild, 2009; Wyllemann et al., 1999). Likevel preges slike overganger av en rekke forandringer det kan være vanskelig for den enkelte å forberede seg på i forkant. På dette stadiet blir ungdom nødt til å finne sin plass i et ukjent miljø, og de må lære seg å balansere mellom idrettskarriere, utdanning, sosial utvikling og andre interesser (Molinero et al., 2006). Mange utøvere opplever det å finne en slik balanse som problematisk, hvilket kan resultere i et ønske om å avslutte idrettskarrieren eller utdanningen (Molinero et al., 2006; Wyllemann et al., 1999). Ved slike overganger er det derfor viktig at forholdene legges til rette slik at utøvere og elever kan finne en hensiktsmessig balanse.

3 Metode

Denne masteravhandlingen er en del av prosjektet "Hva karakteriserer unge utøvere som begynner, blir eller slutter på toppidretts- og skigymnas i Norge?" (Martinsen, 2011). Studien har videre sitt utspring fra Marianne Martinsens doktorgradsprosjekt "Er det mulig å forebygge spiseforstyrrelser i idretten? – Idrett, helse, kropp og prestasjon".

Før oppstart av dette delprosjektet søkte prosjektleder om godkjenning til å følge opp elever som sluttet på skolen i løpet av årene doktorgradsprosjektet pågikk. Prosjektet er godkjent av Regional etisk komité for medisinsk forskningsetikk (REK) (vedlegg 1, 2 & 3) og Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) (vedlegg 4). Det ble også sendt ut informasjonsskriv, og både elevene og deres foresatte måtte gi skriftlig samtykke til elevenes deltakelse (Martinsen, 2009). I henhold til Helsinkideklarasjonen (World Medical Association, 2008) ble alle vi kontaktet informert om at deltakelsen var frivillig. Videre er de som har tilgang til personidentifiserbart materiale underlagt taushetsplikt, og all informasjon er blitt behandlet konfidensielt og presentert slik at deltakere ikke kan identifiseres.

3.1 Utvalg

Utvalget er hentet fra det ovennevnte doktorgradsprosjektet, der toppidrettselever som i 2008 startet i første klasse ved 16 ulike toppidrettsgymnas² ble fulgt fra de begynte i første klasse til de sluttet i tredje klasse (Martinsen & Sundgot-Borgen 2013). Tabell 2 viser en oversikt over de inkluderte skolene i studien.

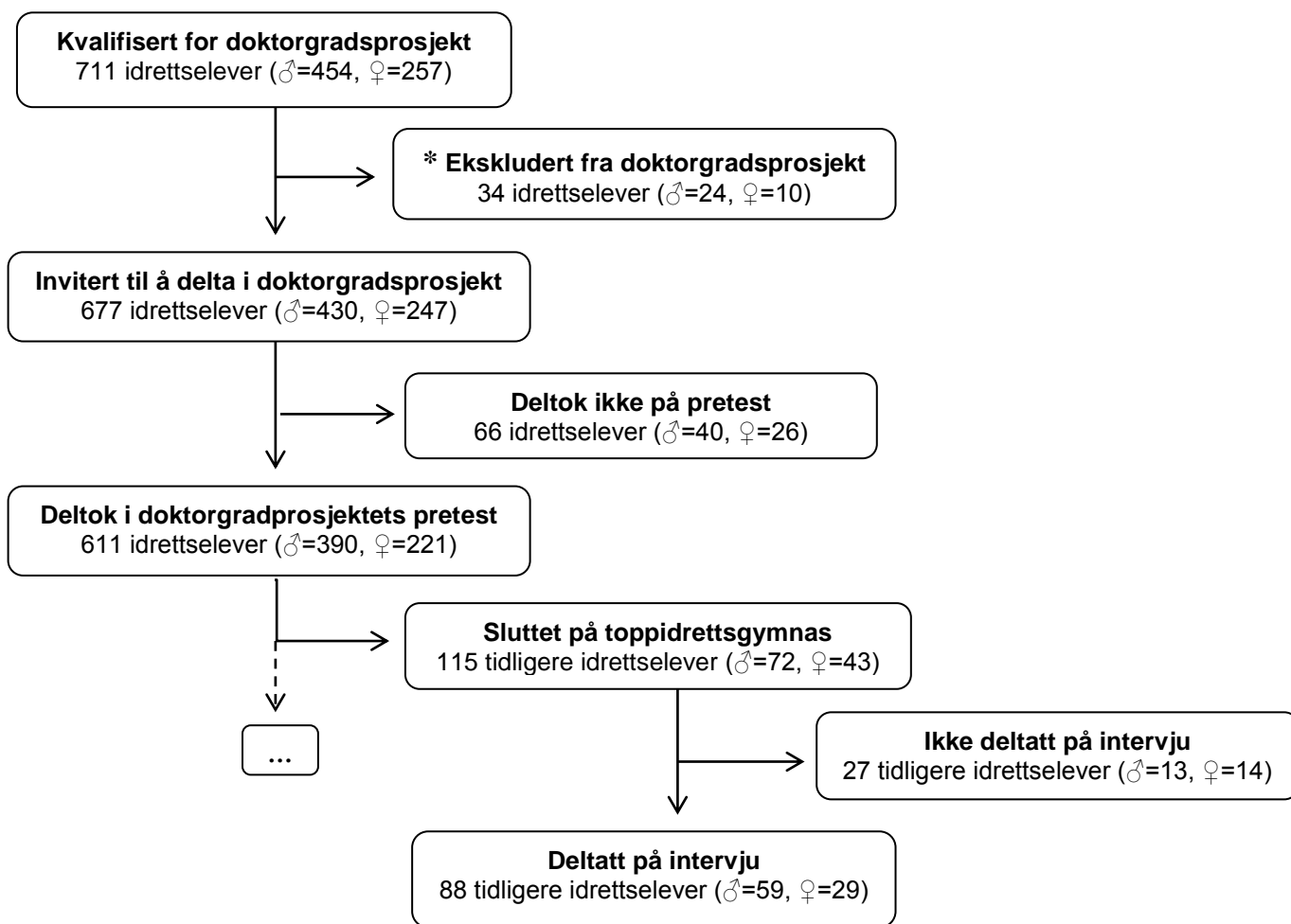
Tabell 2: Oversikt over inkluderte skoler i studien.

Haugesund Toppidrettsgymnas	NTG-Kongsvinger	Voss gymnas (Skigymnas)
Hovden Skigymnas	NTG-Lillehammer	WANG Moss*
Meråker VGS (skigymnas)	NTG-Tromsø	WANG Oslo
Nordreisa VGS (skigymnas)	Sirdal VGS (skigymnas)	WANG Stavanger
NTG-Bærum	Tertnes VGS	
NTG-Geilo	Toppidrettsgymnaset i Telemark	

* Skolen finnes ikke lenger.

² Skolene som deltok i prosjektet «Idrett, helse, kropp og prestasjon» var skoler som var godkjente som toppidrettsgymnas av NIF og Olympiatoppen. I tillegg deltok fire skigymnas som hadde blitt plukket ut av Skiforbundet til å delta i prosjektet «Sunn jenteidrett» (Martinsen, 2009).

Ved å følge elevene gjennom den videregående utdanningen, har Martinsen og medarbeidere kunnet kartlegge hvilke elever fra årskullet som sluttet på skolen i løpet av de påfølgende årene. Populasjonen i denne studien inkluderer alle elever som deltok i doktorgradsprosjektet ved oppstart i første klasse, men som ikke fullførte de tre årene med utdanning ved toppidrettsgymnaset. Figur 1 illustrerer antall elever som var deltakere ved oppstart av doktorgradsprosjektet, samt frafallet underveis.

Figur 1: Flowchart som viser hvor utvalget i studien er hentet fra og andel som deltok i undersøkelsen (tall hentet fra Martinsen & Sundgot-Borgen, 2013). *Ekskludert grunnet manglende samtykke til å delta, ikke født i 1992 eller ikke deltatt på første kartlegging.

Som det fremgår av figuren, sluttet 115 (18,8 %) elever på det toppidrettsgymnaset de begynte på i første klasse. Andelen gutter og jenter som sluttet underveis var henholdsvis 18,5 % og 19,5 %, og disse tidligere idrettselevne utgjør utvalget i denne oppfølgingsstudien. Utvalget består av jenter og gutter som er født i 1992. Da ungdommene deltok på intervju i forbindelse med oppfølgingsstudien var de 19 og 20 år

gamle. Vi ønsket å få tak i så mange som mulig av de som kvalifiserte for deltakelse, med den hensikt å innhente tilstrekkelig informasjon til at resultatene var representative for populasjonen.

3.1.1 Inklusjonskriterier

- Idrettselev registrert som førsteklasseelev ved ett av de 16 inkluderte toppidrettsgymnasene i Norge høsten 2008
- Eleven deltok i Martinsens doktorgradsprosjekt "Er det mulig å forebygge spiseforstyrrelser i idretten? - Idrett, helse, kropp og prestasjon" da han eller hun gikk i første klasse
- Født i 1992
- Eleven sluttet på toppidrettsgymnaset han eller hun begynte på i første klasse innen fullført utdanning

3.1.2 Eksklusjonskriterier

Det ble ikke satt egne eksklusjonskriterier for denne studien, da elever som ikke oppfylte kravene ble ekskludert i forbindelse med doktorgradsprosjektet utvalget er hentet fra.

3.2 Metodevalg og design

Denne studien er en tverrsnittsundersøkelse med en kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode. For å besvare forskningsspørsmålene ble det gjennomført retrospektive, semistrukturerte intervjuer.

3.2.1 Tverrsnittsundersøkelse

På grunn av problemstillingenes karakter, der hensikten var å kartlegge tidligere elevers erfaringer, ble det gjennomført en tverrsnittsundersøkelse der min oppgave var å kontakte de potensielle intervjuobjektene og gjennomføre intervjuer per telefon. De tidligere idrettselevne ble i løpet av en periode på fire måneder intervjuet om erfaringer fra tiden på toppidrettsgymnas, samt tiden i etterkant. Tverrsnittsundersøkelse ble valgt da det er en tidseffektiv måte å innhente opplysninger om fortiden på, og gir muligheten til å undersøke assosiasjoner mellom ulike variabler. Ved denne typen design kan vi

ikke si noe om kausalitet, da slike studier kun gir et øyeblikksbilde av det vi forsker på (Farup, 2006).

3.2.2 Metodetriangulering

Ren kvalitativ og kvantitativ metode er to ytterpunkter på en skala (Hellevik, 1995), men det er likevel mulig å benytte en mellomting mellom disse ytterpunktene. Sosiale fenomener har gjerne både kvalitative og kvantitative sider, og derfor kan det være nyttig å kombinere de to metodene i forskningen, slik at de ulike tilnærmingene utfyller hverandre (Hellevik, 1995; Jick, 1979). En slik kombinasjon blir i litteraturen omtalt som metodetriangulering (Denzin, 1978; Halvorsen, 1993). I denne undersøkelsen benyttet vi en kombinasjon av kvalitativ og kvantitativ metode, da vi mente det var hensiktsmessig for å besvare forskningsspørsmålene.

Ifølge Arntzen og medarbeidere (2010) er kvantitativ metode godt egnet til å finne ut hvor mange som dropper ut av skolen, mens kvalitativ metode kan være et bedre valg for å finne årsakene til at elever faller fra. Dette bærer preg av å være en kvantitativ undersøkelse, der et relativt stort antall deltakere er inkludert, og vi ønsket å kunne generalisere resultatene til populasjonen. Intervjuguiden inneholdt også flere strukturerte spørsmål med faste svaralternativer, der resultatene enkelt kunne presenteres i en tabell. På grunn av problemstillingens karakter var det imidlertid av stor betydning å avdekke hver enkelt deltakers erfaringer og synspunkter. Formålet var å forstå et fenomen og hvordan det varierer, og til dette er den kvalitative metoden godt egnet (Halvorsen, 1993). På forhånd var det også vanskelig å forutse hva slags svar vi kunne forvente på noen av spørsmålene, da det ikke foreligger studier der en har kartlagt elevenes subjektive meninger om årsakene til at de sluttet på nettopp toppidrettsgymnas. Av den grunn var det på forhånd ikke mulig å vite sikkert hvilke kategorier som var viktig å ha med for å fange opp alle potensielle svar, og vi anså det som nødvendig å inkludere åpne spørsmål, der deltakerne selv fikk formulere svarene fritt. Deltakerne ble stilt oppfølgingsspørsmål der det var betydningsfullt for å få utfyllende informasjon og for å sikre at samtalen utviklet seg i riktig retning i forhold til problemstillingene.

Ved å kombinere de to metodene kan en granske fenomenet fra flere perspektiver. De to tilnærmingenes sterke sider kan utnyttes under selve intervjuet, og en kan få økt forståelse av det en forsker på (Jick, 1979). Fordi intervjuet inneholdt noen åpne spørsmål der elevenes subjektive meninger ble utforsket, ble metodetriangulering også benyttet under bearbeidingen, analysen og fremstillingen av datamaterialet. Vi ønsket å finne ut hvor hyppig de ulike årsakene til at elever sluttet forekom, og for å kunne kvantifisere resultatene, var det nødvendig å kategorisere svarene i ettertid. Dette er ifølge Jick (1979) den enkleste formen for metodetriangulering.

3.3 Utarbeiding av intervjuguide

Ut fra problemstillingene som forelå i forbindelse med studiens overordnede prosjekt, var det utarbeidet en intervjuguide med definerte temaer og spørsmål.

I forbindelse med denne masteravhandlingen var følgende tema aktuelle:

- Årsaker til at elevene hadde sluttet på et toppidretts- eller skigymnas
- Opplevelsen av skolen i sin helhet og i forhold til egne forventninger
- Synspunkter i ettertid på valg av skole og valget om å slutte
- Synspunkter på hva som var bra og hva som kunne vært annerledes på skolen (sportslig, faglig, sosialt, med mer)
- Videre utdanning i VGS
- Idrettsdeltakelse i ettertid

Intervjuguiden ble utarbeidet spesifikt til denne undersøkelsen, og spørsmålene ble formulert på bakgrunn av problemstillingene det var ønskelig å besvare. Hensikten med å variere mellom åpne og lukkede spørsmål var å avdekke nyanser som det ellers ikke er rom for (Hellevik, 1995), samt avdekke perspektiver som ikke tidligere er redegjort for i litteraturen (Arntzen, Tolsby, Askerøi, & Barikmo, 2010).

3.4 Prosedyre for datainnsamling

3.4.1 Pilotundersøkelse

Det ble gjennomført en pilotundersøkelse med fem deltakere, da det er viktig å avdekke eventuelle uklarheter og rette opp disse før en begynner datainnsamlingen (Hellevik,

1995). I tillegg til å finne ut om intervjuguiden var egnet til formålet, var dette en mulighet til å øve på gjennomføringen av intervjuet over telefon.

3.4.2 Forskningsintervjuet

Alle elevene som deltok i det overordnede doktorgradsprosjektet ved oppstart høsten 2008, som sluttet på skolen innen de tre årene var fullført, og som ikke hadde trukket seg fra studien tidligere, ble forsøkt kontaktet. Deltakerne fikk forespørsel om å delta på intervju over telefon. Deltakernes kontaktinformasjon ble innhentet via klasselister.

Som masterstudent på denne studien fikk jeg hovedansvaret for å kontakte elevene som hadde sluttet på toppidrettsgymnas. Den eneste opplysningen jeg som intervjuer hadde fått i forkant av gjennomføringen, var hvilken skole de ulike informantene hadde gått på. Totalt forsøkte jeg å kontakte 108 av de 115 personene i utvalget. Jeg fikk tak i 88 personer, og gjennomførte intervju med 82 av disse (71,3 % av utvalget). Én person hadde trukket seg fra studien tidligere og ble ikke forsøkt kontaktet. De resterende seks personene i utvalget ble kontaktet og intervjuet av veileder, da dette var hensiktsmessig for å innhente viktig informasjon til det overordnede doktorgradsprosjektet.

Intervjuguiden (vedlegg 5) ble benyttet på samtlige intervju. Den sikret at alle ble stilt de samme spørsmålene, samt at spørsmålene ble formulert på så lik måte som mulig. Dette er viktig dersom en ønsker å sammenligne resultatene fra intervjuene i etterkant (Arntzen et al., 2010). I den grad det ikke påvirket intervjuet for øvrig, ble det likevel stilt enkelte oppfølgingsspørsmål da det dukket opp interessante momenter underveis, og dersom det var temaer informantene selv ønsket å snakke om.

3.4.3 Registrering av data

Underveis i intervjuet ble deltakernes svar notert for hånd i intervjuguiden. Der det på forhånd var utarbeidet svaralternativer kunne intervjuer krysse av ved det alternativet informanten valgte. På de åpne spørsmålene ble svarene notert slik de ble fortalt.

3.5 Databehandling

Alle resultater ble punchet manuelt i Microsoft Excel 2010 og PASW Statistics 18. Dataprogrammene ble benyttet til strukturering, kategorisering, kvantifisering og analysering av datamaterialet. Tabeller og figurer ble utarbeidet i Microsoft Excel.

De lukkede spørsmålene ble kategorisert allerede under intervjuene, og bearbeidingen av dette datamaterialet bestod i å kvantifisere resultatene. Dette gjaldt spørsmålene om bosted, type idrett, informantenes inntrykk av skolene, i hvilken grad de fortsatte med idretten og fremdeles satset på idretten, samt hvorvidt de fortsatte utdanningen i ettertid.

3.5.1 Kategorisering av åpne spørsmål

For å kunne kvantifisere resultatene fra de åpne spørsmålene, måtte datamaterialet først kategoriseres. Dette gjaldt i hovedsak spørsmålene om årsaker til at elevene sluttet på skolen og forbedringsområder ved skolene. Som anbefalt av Halvorsen (1993), ble det etterstrebet at samme type informasjon ble klassifisert på samme måte, og det ble utarbeidet retningslinjer for kategoriseringen i forkant. Videre ble det forsøkt å etterstrebe Sandbergs (1995) krav til kategorisering, slik at kategoriene gjenspeiler undersøkelsens formål, og at kategoriene er gjensidig utelukkende. En induktiv metode ble benyttet (Armour & Macdonald, 2012), da kategoriene ble utarbeidet basert på datamaterialet. Datamaterialet ble videre redusert og gjort mer oversiktlig, før det ble plassert i den kategorien som best beskrev svarets karakter. Svar som informantene ofte nevnte sammen ble plassert i samme hovedkategori, da disse var vanskelig å skille fra hverandre.

Under intervjuet ble det vektlagt at informantene skulle beskrive den enkeltårsaken de opplevde som viktigste årsak til at de sluttet på skolen, men elevene fikk også presentere flere årsaker dersom de mente ulike forhold hadde vært avgjørende for beslutningen. En del oppga flere årsaker, og forklarte hvordan avgjørelsen var basert på sammensatte og komplekse forhold. I fremstillingen av resultatene er det oversikter over informantenes hovedårsak til at de sluttet. Her utgjør hver informant en like stor andel av resultatene. Hvordan bildet forandrer seg når årsak nummer to og tre inkluderes, vil også bli presentert. Grunnet det faktum at mange informanter kun oppga én årsak, utgjør de personene som oppga flere ulike årsaker her en større andel av resultatene,

sammenlignet med de som kun oppga én årsak. Der hvor informantene oppga flere årsaker som falt under samme kategori, ble disse kun regnet med én gang i den aktuelle kategorien, for å hindre at flere relativt like årsaker fra én informant ble for dominerende ved kvantifiseringen av resultatene.

Kategoriseringen av de nye variablene ble gjennomført to ganger, og resultatene ble sammenlignet. Hensikten med dette var å kvalitetssikre at de rette vurderingene ble gjort underveis i prosessen.

3.5.2 Sammenlåing av variabler

- Årsaksforhold: "Skolens sportslige tilbud", "skolens faglige tilbud" og "skolens sosiale miljø" ble slått sammen til "skolerelaterte årsaker", mens "skader", "sykdom", "lei idretten", "geografiske forhold og andre tilbud" og "annet" ble slått sammen til "ikke skolerelaterte årsaker".
- Inntrykk av skolene: "Bra" og "svært bra" ble slått sammen til "fornøyd", mens "middels" og "dårlig" ble slått sammen til "mindre fornøyd".

3.6 Statistiske analyser

Microsoft Excel 2010 og PASW Statistics 18 er benyttet i statistisk bearbeiding av datamaterialet.

Alle prosentverdier som er oppgitt i resultatkapittelet er beregnet ut fra antallet som deltok på intervju (n=88), med mindre annet er oppgitt. Antallet i utvalget (n = 115) er kun benyttet i beregning av svarprosent. Alle prosentverdier er oppgitt med ett desimaltall. Til tross for at antallet i noen kategorier er lavt (mindre enn fem) er andelen oppgitt i prosent, og må tolkes med forsiktighet.

Årsaker til at deltakerne sluttet er presentert som frekvens og prosentandel. Ved inklusjon av medvirkende årsaker til at elever sluttet, er resultatene presentert kumulativt, og det totale, kumulative antallet er benyttet i beregningen av prosentandeler.

Ved kategoriske data ble bivariate krysstabeller og Kji-kvadrat test benyttet for å sammenligne grupper. Dersom frekvensen i én eller flere av cellene var mindre enn fem, ble Fishers Exact test benyttet.

For å kartlegge hvorvidt deltakere som ikke deltok i studien ($n = 27$) skilte seg systematisk fra den andelen av utvalget som deltok på intervju ($n = 88$), ble det gjennomført en frafallsanalyse. Datamaterialet fra det overordnede prosjektet ble benyttet i analysene. Ved kategoriske data ble bivariate krysstabeller og Kji-kvadrat test benyttet for å sammenligne grupper. Ved data på kvotenivå ble t-test for uavhengige grupper benyttet, mens Mann-Whitney U test ble benyttet dersom datamaterialet ikke var normalfordelt.

Signifikansnivået ble satt til 0,05 på alle statistiske analyser.

4 Resultater

4.1 Deltakere

Av de 115 personene som var inkludert i utvalget, hadde én trukket seg fra studien tidligere. De resterende 114 personene ble forsøkt kontaktet for å delta på intervju. Av disse deltok 88 personer (76,5 %) på intervju, hvorav 59 (67,0 %) var gutter og 29 (33,0 %) var jenter. Dette ga en svarprosent på henholdsvis 81,9 % og 67,4 %. Blant de øvrige personene i utvalget ønsket seks personer (5,2 % av utvalget) ikke å delta på intervju, mens det aldri ble oppnådd kontakt med de resterende 20 personene (17,4 % av utvalget). Utvalget var fordelt på 13 ulike toppidretts- og skigymnas. En oversikt over deltakernes hovedidrett, og andelen som drev med individuelle idretter og lagidretter, er vist i tabell 3.

Tabell 3: Oversikt over deltakernes hovedidrett da de gikk på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.

Type idrett	Idrett	Gutter N = 59	Jenter N = 29	Totalt N = 88
Lagidrett	Basket	3 (5,1)	--	3 (3,4)
	Fotball	20 (33,9)	1 (3,4)	21 (23,9)
	Håndball	10 (16,9)	10 (34,5)	20 (22,7)
	Innebandy	1 (1,7)	--	1 (1,1)
	Ishockey	10 (16,9)	--	10 (11,4)
	Sandvolleyball	--	1 (3,4)	1 (1,1)
	Sum lagidrett		44 (74,6)	12 (41,4)
Individuell idrett	Alpint	4 (6,8)	1 (3,4)	5 (5,7)
	Dans	--	1 (3,4)	1 (1,1)
	Friidrett	2 (3,4)	1 (3,4)	3 (3,4)
	Golf	--	1 (3,4)	1 (1,1)
	Langrenn	3 (5,1)	1 (3,4)	4 (4,5)
	Seiling	--	1 (3,4)	1 (1,1)
	Skihopp	1 (1,7)	--	1 (1,1)
	Skiskyting	--	4 (13,8)	4 (4,5)
	Skyting	1 (1,7)	--	1 (1,1)
	Snowboard	2 (3,4)	1 (3,4)	3 (3,4)
	Sprangridning	--	3 (10,3)	3 (3,4)
	Svømming	--	1 (3,4)	1 (1,1)
	Taekwondo	1 (1,7)	2 (6,9)	3 (3,4)
	Tennis	1 (1,7)	--	1 (1,1)
Sum individuell idrett		15 (25,4)	17 (58,6)	32 (36,4)

Som det framkommer av tabell 3, var det flere utøvere som representerte lagidretter sammenlignet med individuelle idretter ($p = 0,011$). Videre var en større andel gutter enn jenter aktive innen lagidretter ($p = 0,002$). Blant guttene var en signifikant større andel aktive innen lagidretter sammenlignet med individuelle idretter ($p < 0,001$), mens det ikke var noen forskjell blant jentene ($p = 0,353$).

4.1.1 Deltakernes boforhold under skolegangen

Tabell 4 viser fordelingen av deltakere som bodde hjemme, på hybel eller annet da de gikk på toppidrettsgymnas.

Tabell 4: Oversikt over antall jenter og gutter som bodde hjemme, på hybel eller annet da de gikk på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall og prosent (%) og fordelt på kjønn.

Bosted	Gutter N = 59	Jenter N = 29	P-verdi	Totalt N = 88
Hjemme	36 (61,0)	14 (48,3)	0,257	50 (56,8)
Hybel	20 (33,9)	13 (44,8)	0,320	33 (37,5)
Annet	3 (5,1)	2 (6,9)	*	5 (5,7)

*Analyse ikke utført grunnet små tall

4.2 Årsaker til at elevene sluttet på toppidrettsgymnas

Tabell 5 viser en oversikt over den enkeltårsaken deltakerne mente var av størst betydning for deres avgjørelse om å slutte på toppidrettsgymnaset.

Tabell 5: Hovedårsaken deltakerne oppga til at de sluttet på toppidrettsgymnas, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.

Årsaker	Gutter	Jenter	P-verdi	Totalt
Skader	8 (13,6)	5 (17,2)	0,751	13 (14,8)
Sykdom	3 (5,1)	9 (31,0)	0,002 ^a	12 (13,6)
Lei idretten	16 (27,1)	2 (6,9)	0,046 ^b	18 (20,5)
Skolens sportslige tilbud	5 (8,5)	6 (20,7)	0,167	11 (12,5)
Skolens faglige tilbud	2 (3,4)	1 (3,4)	*	3 (3,4)
Geografiske forhold og andre tilbud	19 (32,2)	2 (6,9)	0,008 ^c	21 (23,9)
Skolens sosiale miljø	1 (1,7)	0 (0,0)	*	1 (1,1)
Annet	5 (8,5)	4 (13,8)	0,002 ^d	9 (10,2)

a Flere jenter enn gutter begrunnet valget med "sykdom", $p < 0,005$

b Flere gutter enn jenter begrunnet valget med "lei idretten", $p < 0,05$

c Flere gutter enn jenter begrunnet valget med "geografiske forhold og andre tilbud", $p < 0,01$

d Flere jenter enn gutter begrunnet valget med "annet", $p < 0,005$

*Analyse ikke utført grunnet små tall

Da årsaksforhold ble slått sammen, hadde 17,0 % begrunnet avgjørelsen med "skolerelaterte årsaker", mens 83 % begrunnet valget med "ikke skolerelaterte årsaker" ($p < 0,001$). Videre var det en tendens til at flere jenter enn gutter begrunnet valget om å slutte med "skolerelaterte årsaker" (24,1 % versus 13,6 %).

Tabell 6 viser at deltakere som var aktive innen individuelle idretter og lagidretter oppga noe ulike årsaker til at de hadde sluttet på toppidrettsgymnas. Innenfor lagidrettene markerte "geografiske forhold og andre tilbud" seg som viktigste årsak til at elevene sluttet, mens "sykdom" var viktigste årsak blant de som drev med individuelle idretter.

Tabell 6: Hovedårsaken deltakerne oppga til at de sluttet på skolen, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på lagidretter og individuelle idretter.

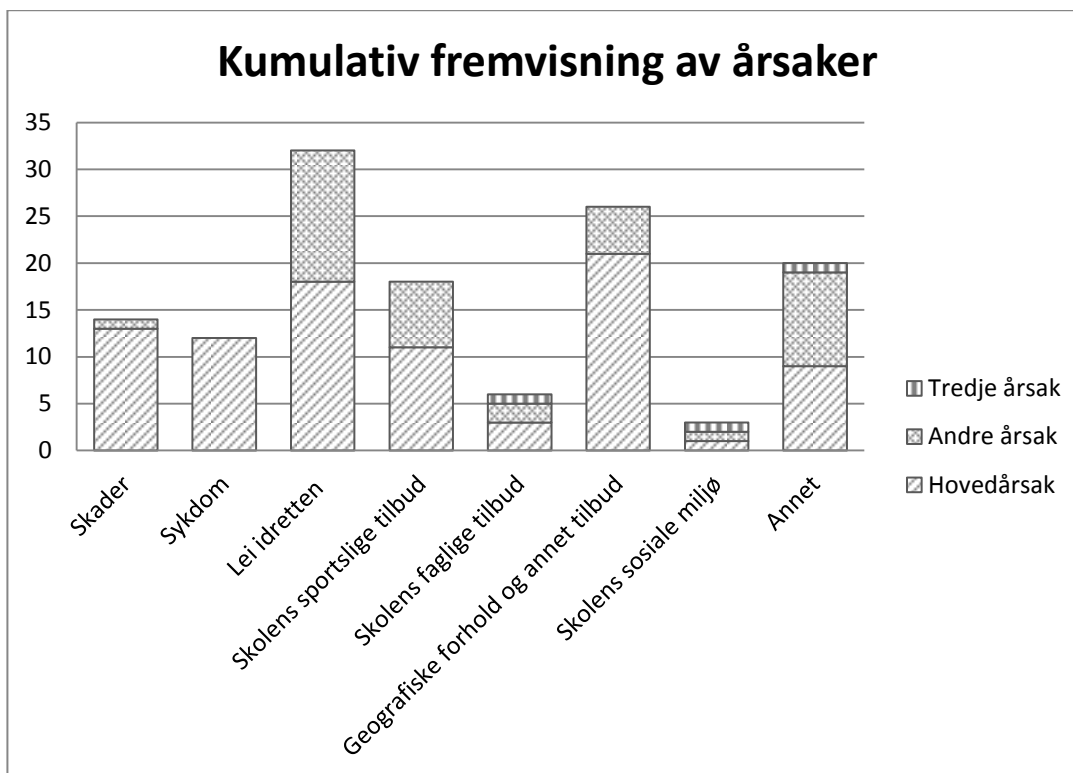
Årsaker	Lagidrett	Individuell idrett	P-verdi
Skader	8 (14,3)	5 (15,6)	1,000
Sykdom	3 (5,4)	9 (28,1)	0,007 ^a
Lei idretten	13 (23,2)	5 (15,6)	0,584
Skolens sportslige tilbud	9 (16,1)	2 (6,3)	0,315
Skolens faglige tilbud	1 (1,8)	2 (6,3)	*
Geografiske forhold og andre tilbud	18 (32,1)	3 (9,4)	0,016 ^b
Sosialt miljø	1 (1,8)	--	*
Annet	3 (5,4)	6 (18,8)	0,067

^a Flere utøvere innen individuelle idretter enn lagidretter begrunnet valget med "sykdom", $p < 0,01$

^b Flere utøvere innen lagidretter enn individuelle idretter begrunnet valget med "geografiske forhold og andre tilbud", $p < 0,05$

* Analyse ikke utført grunnet små tall

En kumulativ oversikt over hvordan årsaksforholdene forandrer seg når de medvirkende årsakene inkluderes er vist i figur 2.

Figur 2: Viser årsaksforhold ved inkludering av første, andre og tredje årsak elevene oppga til at de sluttet. $N = 88$ for hovedårsak, $n = 40$ for andre årsak og $n = 3$ for tredje årsak.

Totalt oppga 40 personer to årsaker, og tre personer tre årsaker til at de sluttet på toppidrettsgymnas. Da alle årsakene ble inkludert, rapporterte flere deltakere forhold knyttet til at de var "lei idretten" (24,4 %) som årsak til at de sluttet, mens 15,3 % oppga årsaker som falt under kategorien "annet", blant annet i form av dyr skolegang og feilvalg.

4.3 Deltakernes totalinntrykk av skolene

Deltakernes totalinntrykk av skolene fremkommer i tabell 7.

Tabell 7: Oversikt over elevenes inntrykk av skolene i sin helhet, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.

Inntrykk av skolene	Gutter N = 59	Jenter N = 29	Totalt N = 88
Dårlig	1 (1,7)	3 (10,3)	4 (4,5)
Middels	5 (8,5)	7 (24,1)	12 (13,6)
Bra	27 (45,8)	9 (31,0)	36 (40,9)
Svært bra	26 (44,1)	10 (34,5)	36 (40,9)

Ved sammenslåing av variabler var det forskjell mellom andelen gutter (90,9 %) og jenter (65,5 %) som rapporterte at de var "fornøyd" med skolen i sin helhet ($p = 0,005$). Her ble det ikke funnet forskjell mellom utøvere innen lagidretter og individuelle idretter ($p = 0,430$).

4.3.1 Hva skolene kan eller bør gjøre annerledes

Totalt 47 av informantene (53,4 %) rapporterte om forhold de mente skolene kunne forbedret, mens de resterende 41 personene (46,6 %) ikke kom på noen spesielle forbedringsområder. Blant deltakerne i undersøkelsen fortalte 24 personer (26,1 %) om forbedringspotensiale knyttet til skolens sportslige tilbud, hvilket hovedsakelig dreide seg om skolens trenere. Femten deltakere (17,0 %) mente skolens faglige tilbud og faglige opplegg kunne vært bedre. Tolv deltakere (13,6 %) fortalte om forbedringspotensiale på skolene i forbindelse med skade- og sykdomsproblematikk, mens seks personer (6,8 %) rapporterte om forhold under kategorien "annet".

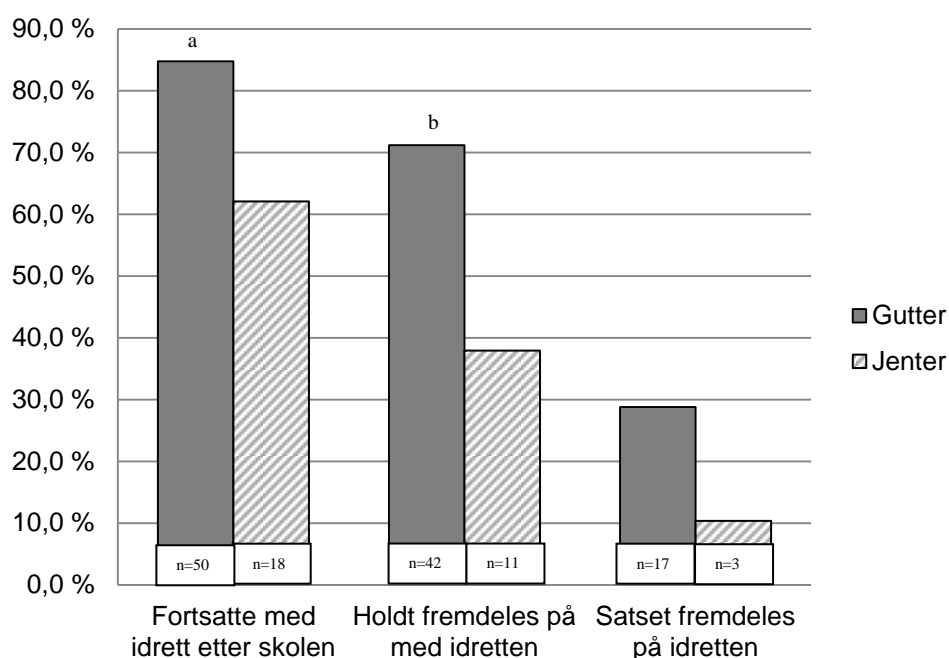
4.4 Skolegang i ettertid

Blant personene som deltok på intervju, oppga 93,2 % av guttene og alle jentene å ha begynt på en annen VGS da de sluttet på toppidrettsgymnas. To av guttene fortalte at de fremdeles tok opp fag da intervjuene til denne studien ble gjennomført. Av de fire guttene som ikke begynte på en annen skole, hadde én allerede oppnådd studiekompetanse da han sluttet på toppidrettsgymnas, mens én hadde tatt opp fag og bestått videregående opplæring innen høsten 2012. Såfremt alle som begynte på en annen skole har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse, har 84 personer (95,5 % av de som deltok på intervju) bestått videregående opplæring innen 3,5 år etter at de startet på toppidrettsgymnas, mens to personer (2,3 %) fremdeles tar opp fag.

4.5 Idrettsdeltakelse i ettertid

Da deltakerne sluttet på skolen, fortsatte 77,3 % ($n = 68$) med sin hovedidrett. Totalt 60,2 % ($n = 53$) var fremdeles aktive med sin idrett da de deltok i denne oppfølgingsstudien, og 22,7 % ($n = 20$) rapporterte at de fremdeles satset på idretten. Figur 3 viser andelen som opprettholdt idrettsdeltakelsen, og hvordan denne var fordelt på kjønn.

Idrettsdeltakelse i ettertid

Figur 3: Oversikt over andelen gutter og jenter som fortsatte med hovedidretten da de sluttet på toppidrettsgymnas, som fremdeles holdt på med idretten da de deltok på intervju, og som sa de fremdeles satset på idretten. Alle deltakerne svarte ja eller nei på de tre ulike spørsmålene, og de kunne svare ja på flere spørsmål.

^a Flere gutter enn jenter fortsatte med idrett etter toppidrettsgymnas ($p = 0,017$).

^b Flere gutter enn jenter holdt fremdeles på med idretten ($p = 0,003$)

Flere utøvere innen lagidretter sammenlignet med individuelle idretter fortsatte med idretten da de sluttet på toppidrettsgymnas ($p = 0,035$), og flere innen lagidretter satset fremdeles på idretten flere år senere ($p = 0,031$). Tabell 8 viser en oversikt over deltakernes idrettsdeltakelse etter at de sluttet på toppidrettsgymnas, sett i forhold til hovedårsakene de oppga til at de sluttet på skolen.

Tabell 8: Oversikt over idrettsdeltakelse i ettertid, fordelt på årsaker elevene oppga til å ha sluttet på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall og prosent (%).

Årsak	Fortsatt med idretten etter skolen	Holdt fremdeles på med idretten	Satset fremdeles på idretten
Skader	7 (53,8)	5 (38,5)	1 (7,70)
Sykdom	9 (75,0)	7 (58,3)	--
Lei idretten	13 (72,2)	11 (61,1)	--
Skolens sportslige tilbud	8 (72,7)	4 (36,4)	2 (18,2)
Skolens faglige tilbud	2 (66,7)	1 (33,3)	1 (33,3)
Geografiske forhold og andre tilbud	21 (100)	19 (90,5)	13 (61,9)
Skolens sosiale miljø	1 (100)	1 (100)	1 (100)
Annet	7 (77,8)	5 (55,6)	2 (22,2)
Totalt	68 (77,3)	53 (60,2)	20 (22,7)

Tabellen viser at andelen som fortsatte med idretten var lavest blant de som sluttet på toppidrettsgymnas grunnet "skader", og høyest blant de som oppga å ha sluttet på grunn av "geografiske forhold og andre tilbud". Av de som fremdeles satset på idretten da intervjuene ble gjennomført, hadde 65,0 % sluttet på toppidrettsgymnas hovedsakelig på grunn av "geografiske forhold og andre tilbud".

4.5.1 Aktivitetsnivå i ettertid

Deltakerne ble bedt om å anslå hvor mye de hadde trent i løpet av en gjennomsnittlig uke den seneste tiden. Blant de 88 personene som deltok på intervju, besvarte 78 personer (88,6 %) spørsmålet om aktivitetsnivå, og påfølgende prosentverdier er beregnet ut fra antallet som besvarte spørsmålet. Seks personer (7,7 %) oppga at de trente lite, aldri eller begrenset, mens ti personer (12,8 %) sa de trente et par ganger per uke eller noen ganger per uke, og blant disse ga flere uttrykk for at treningsmengden ofte varierte. Sekstio personer (79,5 %) trente tre ganger i uken eller mer, mens nesten halvparten (48,7 %) trente minst fem ganger per uke. En større andel gutter (87,3 %) enn jenter (60,9 %) trente tre ganger i uken eller mer ($p = 0,01$). Videre var flere utøvere innen lagidretter aktive tre ganger eller mer hver uke (84,6 %), sammenlignet med de som drev med individuell idrett (69,2 %) på VGS ($p = 0,027$).

4.6 Frafallsanalyse

En frafallsanalyse ble utført for å undersøke hvorvidt de personene som deltok på intervju ($n = 88$) skilte seg fra de som var inkludert i utvalget og ikke deltok på intervju ($n = 27$), men som besvarte spørreskjema ved oppstart av doktorgradsprosjektet i første klasse. Det var ingen forskjeller mellom de to gruppene på noen av variablene. Variablene som ble undersøkt omhandlet demografiske forhold, sykdomshistorikk, forhold knyttet til deres idrettsdeltakelse, målsettinger, samt deres syn på skolegang.

5 Diskusjon

Overordnet hensikt med denne studien var å undersøke årsaker til at tidligere idrettselever valgte å slutte på toppidrettsgymnas innen de hadde fullført det ordinære utdanningsløpet. Videre var det ønskelig å kartlegge de tidligere elevenes totalinntrykk av skolene, i hvilken grad de opprettholdt idrettsdeltakelsen i ettertid, og hvorvidt de fortsatte utdanningen ved en annen VGS.

Hovedfunnene i studien er som følger:

Den største andelen tidligere idrettselever (23,9 %) rapporterte å ha sluttet grunnet "geografiske forhold og andre tilbud". Blant guttene begrunnet flest valget med "geografiske forhold og andre tilbud" (32,2 %), mens "sykdom" var den viktigste årsaken blant jentene (31,0 %). Skolene ble beskrevet som bra eller svært bra av 81,8 %. Etter at idrettselevene sluttet på toppidrettsgymnas, fortsatte 77,3 % med hovedidretten, og totalt 22,7 % satset fremdeles da intervjuene ble gjennomført. De fleste deltakerne (95,5 %) begynte på en annen VGS i ettertid.

5.1 Metodiske vurderinger

5.1.1 Utvalg

Ifølge Kruuse (2001) er det viktig at de personer som inkluderes i utvalget vet tilstrekkelig om emnet en ønsker å belyse, hvilket er tilfellet i denne studien. Til tross for at datamaterialet er innhentet ved retrospektive intervjuer, er det ikke så lenge siden deltakerne var elever ved toppidrettsgymnas, hvilket øker sannsynligheten for at de husker mye fra skoletiden. Dette reduserer hukommelsesskjevhet som er en trussel mot validiteten i retrospektive studier (Kunnskapssenteret, 2010).

For å kunne generalisere resultatene i størst mulig grad, var det ønskelig å oppnå kontakt med alle elevene som deltok i studiens overordnede prosjekt i første klasse, og som sluttet innen utdanningen var fullført. Flere gutter (n= 72) er inkludert i utvalget sammenlignet med jenter (n = 43). Dette betyr kun at flere gutter sluttet på toppidrettsgymnaset de begynte på i 2008. Det totale antallet potensielle respondenter inkluderer de som har deltatt på intervju, de som nektet å svare, samt de som kvalifiserte for undersøkelsen, men som det ikke ble oppnådd kontakt med (Frey & Oishi, 1995). Av de 115 elevene som var inkludert i utvalget deltok 88

(76,5 %) personer på intervju. Én person hadde trukket seg fra den overordnede studien tidligere, mens seks personer ikke ønsket å delta da de ble kontaktet i forbindelse med intervjuet. Andelen som har trukket seg utgjør dermed 6,1 % av utvalget. De resterende 20 personene (17,4 %) som ikke deltok på intervjuet ble det aldri oppnådd kontakt med, hvilket i hovedsak skyldtes mangelfull kontaktinformasjonen. Svartilbøyeligheten blant de som ble spurt var dermed 92,6 %.

I denne studien tilsvarende populasjonen utvalget, og det er derfor ingen risiko for utvalgsskjevhet ved at utvalget avviker systematisk fra populasjonen. På bakgrunn av frafallsanalysen som viste at de som valgte å delta på intervju ikke skilte seg fra de som ikke deltok, samt svarprosenten på 76,5 % og svartilbøyeligheten på 92,6 %, anses resultatene å være representative for idrettselevne som sluttet på toppidrettsgymnas innen fullført utdanning. Datamaterialet fra hver enkelt respondent bidrar med nyttig informasjon i denne undersøkelsen, og etter å ha snakket med mer enn tre fjerdedeler av utvalget, sitter vi igjen med en detaljert beskrivelse av situasjonen vi ønsket å kartlegge.

5.1.2 Datainnsamling

Da problemstillingene i denne masteravhandlingen omhandler personer som har sluttet på toppidrettsgymnas, anså vi det som nødvendig å kontakte de personene vi ønsket å vite noe om direkte. Ifølge Kruuse (2001) øker sannsynligheten for at informasjonen en samler inn er valid, jo tettere en er på de som intervjues, og ideelt sett skulle vi derfor møtt deltakerne og gjennomført personlige intervju. Grunnet økonomiske begrensninger falt valget imidlertid på intervju over telefon. Telefonintervju er mer personlig enn spørreskjema (Frey & Oishi, 1995), og var å foretrekke da problemstillingene var av en slik karakter at det var fordelaktig å forstå situasjonen deltakerne har vært i, samt utforske informantenes erfaringer og meninger. Metoden gjorde det også mulig å oppnå kontakt med personer som befant seg langt borte, hvilket var hensiktsmessig da deltakerne bodde spredt.

I kvalitative undersøkelser ligger den vanligste feilkilden hos forskeren, ved at det er feil eller mangler ved spørsmålene som stilles, og slike mangler kan ha store innvirkninger på resultatet (Kruuse, 2001). For å sikre at spørsmål ikke ble glemt, og for å sikre at alle deltakerne ble stilt de samme spørsmålene, ble intervjuguiden benyttet på samtlige intervju. Det er ikke tidligere publisert studier med tilsvarende hensikt og målgruppe, og vi utarbeidet av den grunn

intervjuguiden spesifikt til denne undersøkelsen. På den måten kunne spørsmålene skreddersys ut fra problemstillingene vi ønsket å besvare. En slik fremgangsmåte øker sjansen for at en måler det en ønsker å måle, hvilket er et mål på intern validitet (Hellevik, 1995). Spørsmålene ble utformet med lettfattelig språk med den hensikt å eliminere misforståelser, og de omhandlet et tema som var lett for deltakerne å forstå og relatere seg til. Grunnet det semistrukturerte designet, hadde vi anledning til å stille oppfølgingsspørsmål dersom vi anså det som nødvendig for å kvalitetssikre at intervjuer og informant snakket om samme fenomen, eller for å få mer utfyllende svar. Informantene stod også fritt til å utdype alle svarene, dersom det var nødvendig for å beskrive situasjonen mest mulig korrekt. Dermed unngikk vi noe av problematikken som kan oppstå ved lukkede spørsmål med faste svaralternativer, der deltakere kan bli tvunget til å avgi svar som ikke reflekterer deres meninger og erfaringer (Halvorsen, 1993).

I alle typer intervju er det ifølge Arntzen og medarbeidere (2010) viktig at "de spørsmål jeg stiller til andre er bundet i – eller springer ut av våre egne erfaringer og vår egen kompetanse, det som utgjør vår forståelse av fenomenet jeg vil undersøke" (s. 15). Jeg som masterstudent gjennomførte de fleste intervjuene i denne undersøkelsen, og min erfaring fra tiden som aktiv idrettsutøver kom til nytte da jeg skulle sette meg inn i informantenes situasjon for å forstå de avgjørelsene de har tatt i forbindelse med skole og idrett, samt deres synspunkter på skolene. Erfaringer og interesser kan imidlertid påvirke intervjueren under datainnsamlingen, og mangel på nøytralitet hos forskeren kan redusere studiens validitet (Kruuse, 2001). Vi var derfor påpasselige med at egne erfaringer ikke skulle ha innflytelse på gjennomføringen av intervjuene, og vi benyttet av den grunn den nevnte intervjuguiden. I tillegg til å gjennomføre en pilotundersøkelse, øvde jeg også på gjennomføring av intervjuet med mine veiledere.

For at resultatene skal være gyldige, er vi avhengig av at informantene som deltar er ærlige når de besvarer spørsmålene, og at de fremstiller svarene på en måte som reflekterer virkeligheten. I innledningen av intervjuet ble deltakerne informert om at all informasjon ville bli behandlet konfidensielt. Det ble vektlagt at de ansvarlige for undersøkelsen ikke var knyttet til noen av skolene, og at hensikten med undersøkelsen var å innhente informasjon som kunne benyttes i arbeidet med å forbedre skolene og redusere andelen som slutter. Med dette ønsket vi å eliminere potensiell usikkerhet som kunne oppstått da deltakerne ble bedt om å vurdere skolene. I tillegg forsøkte vi å få hver enkelt til å føle at nettopp deres svar var

betydningsfulle, samt å forstå viktigheten av at spørsmålene ble besvart på en redelig måte. Under gjennomføringen av intervjuene ga informanter uttrykk for at denne kartleggingen var nyttig, og de virket generelt å være direkte og oppriktige i formuleringen av svarene. Likevel har vi ingen garanti for at alle var ærlige og oppga all relevant informasjon.

Deltakerne ble kontaktet per telefon, og av den grunn befant deltakerne seg på ulike steder og i ulike situasjoner da de deltok på intervju. Dersom de ga uttrykk for at tidspunktet for å delta på intervju ikke var optimalt, forsøkte vi å avtale et mer passende tidspunkt, slik at omgivelsene i minst mulig grad skulle påvirke informantene underveis. Likevel kan vi ikke si sikkert om situasjonen deltakerne befant seg i, har hatt innvirkning på informantene og deres respons.

5.1.3 Databehandling

Siden det i denne undersøkelsen ble gjennomført semistrukturerte intervjuer der deltakerne også ble stilt åpne spørsmål, satt vi etter datainnsamlingen igjen med store mengder informasjon i form av tekst. Dette kan gjøre det resterende arbeidet krevende (Halvorsen, 1993). Hvordan informasjonen er bearbeidet videre er beskrevet i kapittel 3.5. Det er imidlertid noen potensielle feilkilder knyttet til denne prosessen. Vi anså det som nødvendig å kategorisere svarene slik at de kunne kvantifiseres, for deretter å presenteres på en oversiktlig måte. Fordi det ikke foreligger studier der en har kartlagt årsakene til at elever slutter på toppidrettsgymnas i Norge, ble kategoriene utarbeidet basert på datamaterialet vi hadde tilgjengelig, og kategoriene gjenspeiler derfor informantenes svar i stor grad. Det er imidlertid viktig å merke seg at selv om kategoriseringen er forsøkt gjort på en objektiv og nøytral måte, var personlige vurderinger nødvendig for å forenkle, systematisere og kategorisere datamaterialet. Resultatene kunne sett annerledes ut, dersom andres vurderinger ble lagt til grunn for arbeidet. Dette reduserer studiens reliabilitet, som sier noe om nøyaktigheten i prosedyrene en har benyttet for å komme frem til resultatene (Hellevik, 2002; Jacobsen, 2005). Av den grunn forhørte jeg meg med mine veiledere for å få innspill på de valgene som ble tatt under kategoriseringen. Til tross for at kategoriseringen er basert på personlige vurderinger, kan kategoriene som ble benyttet i denne studien være hypotesedannende for videre forskning og bli benyttet i andre studier på feltet. Dersom de samme retningslinjene og kategoriene legges til grunn for kategorisering ved en senere anledning, mener vi studiens etterprøvbarehet er god.

En begrensning ved tverrsnittundersøkelser er at de ikke kan si noe kausalitet (Halvorsen, 1993). Derfor ble den årsaken informantene mente var den viktigste for avgjørelsen om å slutte registrert som hovedårsak, og eventuelle andre årsaker ble registrert som medvirkende årsaker. Da deltakerne oppga flere, lignende årsaker som var vanskelig å skille fra hverandre, ble de plassert i samme kategori og kun regnet med én gang. På den måten unngikk vi at flere tilsvarende årsaker fra én og samme person utgjorde for stor del av det totale datamaterialet. I denne studien har vi hovedsakelig valgt å fokusere på hovedårsakene til at deltakerne sluttet på skolen, da vi anser det som det viktigste i denne kartleggingen.

Etter kategorisering og kvantifisering av årsakene tidligere idrettselever oppga til å ha sluttet på toppidrettsgymnas, er antallet i de ulike kategoriene i flere tilfeller lavt. Små endringer i antallet kunne dermed gi store prosentvise utslag, og prosentverdier må derfor tolkes med forsiktighet. Med et større antall deltakere og større antall i de ulike kategoriene, ville vi trolig hatt flere signifikante forskjeller, da lavt antall gir liten styrke i statistiske analyser (Altman, 1991; Vincent, 2005). Videre er det viktig å huske på at presentasjonen av årsakene i resultatkapittelet ikke sier noe om sammensatte eller bakenforliggende årsaksforhold, og årsakene var ofte mer komplekse enn det som fremkommer. Ved å studere resultatene og diskusjonen rundt disse, kan leseren likevel få et godt innblikk i deltakernes beskrivelser.

5.1.4 Andre mulige feilkilder

NTG Bærum hadde et tett samarbeid med fotballklubben Lyn helt til den gikk konkurs sommeren 2010, og mange elever ved skolen som tidligere spilte fotball for Lyn, byttet fotballklubb for å satse videre på fotballen (Pettersen, 2011). Spillerflukten fra Lyn kan ha bidratt til en spillerflukt blant mannlige fotballspillere ved NTG Bærum, og disse forholdene kan blant annet ha virket inn på den høye andelen som sluttet grunnet "geografiske forhold og andre tilbud".

5.2 Andelen som sluttet på toppidrettsgymnas

Av de 611 elevene som ble inkludert i denne studiens overordnede doktorgradsprosjekt, sluttet 115 (18,8 %) elever på skolen i løpet av de tre påfølgende årene. Det var jevn fordeling mellom den prosentvise andelen gutter og jenter som sluttet på skolen. Den totale andelen som sluttet på toppidrettsgymnas er høyere enn frafallsraten ved såkalte *toppsportschools* i andre land som Sverige og Finland (Radtke & Coalter, 2007), men skolenes ulike

organisering og landenes ulike metoder for beregning av frafallet gjør sammenligninger på tvers av landegrensene unøyaktige (De Ridder et al., 2012; Radtke & Coalter, 2007). Dersom vi sammenligner med SSBs gjennomstrømningsstatistikk, der om lag 70 % oppnår studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år (SSB, 2012), ser vi at andelen som slutter på toppidrettsgymnasene er lavere enn frafallsraten fra VGS i befolkningen for øvrig. Sammenligning av tallene forteller oss imidlertid ikke alt, da flertallet av de tidligere idrettselevne begynte på en annen VGS i ettertid, og dermed ikke vil inngå som en del av SSBs frafallsstatistikk. Dette vil bli diskutert ytterligere i kapittel 5.5.

Den lille forskjellen mellom andelen jenter og gutter som slutter kan oppfattes som overraskende, da flere jenter enn gutter slutter med idretten i ungdomstiden (NIF, 2012; Seippel, 2005). På den annen side er frafallet fra VGS høyere blant gutter enn blant jenter, og kan veie opp for forskjellene fra idretten. Da færre jenter velger å gå på toppidrettsgymnas i utgangspunktet, kan det også være at de generelt er mer motiverte for å gå på en slik skole enn guttene. Dette er en av forklaringene Seippel (2005) benytter når han skal forklare hvorfor færre jenter enn gutter i den yngste aldersgruppen (13-14 år) slutter med organisert idrett. Seippel (2005) forklarer videre at det økende frafallet blant jentene i ungdomstiden kan skyldes idrettskulturen. Kanskje er det slik at mange jenter faller fra organisert idrett fordi de misliker idrettskulturen og den økte spesialiseringen med økende alder, men at idrettskulturen ved toppidrettsgymnasene er relativt lik for jenter og gutter, og passer de jentene som ønsker å satse på idretten.

Tidligere studier på frafall fra VGS har vist at sannsynligheten for at elever fullfører videregående opplæring påvirkes av elevenes engasjement og identifikasjon med skolen (Markussen, 2008). Dette kan være en viktig faktor for at elever blir værende ved skolen. Elevene ved toppidrettsgymnas har alle et ønske om å kombinere idrett og skolegang, og skolens hensikt er å tilrettelegge for å muliggjøre en slik kombinasjon. Det er derfor nærliggende å tenke seg at idrettselevne i stor grad kan identifisere seg med og engasjere seg i skolens opplegg. Til tross for at utøverne er på ulikt sportslige nivå og ambisjonene varierer, deler de en felles interesse for idrett, og trolig kan elevene også identifisere seg med det sosiale miljøet de er en del av.

5.3 Årsaker til at elever slutter

Ingen studier med tilsvarende formål og målgruppe er tidligere publisert, og en sammenlikning av årsaker til at elever slutter ved toppidrettsgymnas lar seg derfor ikke gjøre. Vi har likevel valgt å knytte resultatene opp mot frafall fra VGS i Norge. Undersøkelser der en har kartlagt slikt frafall har imidlertid omhandlet elever fra ulike studieretninger.

Toppidrettsgymnasene skiller seg fra andre videregående skoler ved at idrettslig satsing er i fokus, og store treningsmengder er en del av skolehverdagen. En viktig forskjell er også at deltakerne i denne studien ikke nødvendigvis droppet ut av skolesystemet, da mange begynte på en annen skole i ettertid. Videre knyttes resultatene opp mot forskning på frafall fra den organiserte idretten. Studier på dette området omhandler ofte personer i ulike aldre og på ulikt sportslig nivå. Deltakerne i denne undersøkelsen, er eller var imidlertid blant de beste i landet innen sin idrett og sitt årskull. I tillegg er alle født i 1992, og alle sluttet på toppidrettsgymnas da de var mellom 15 og 18 år gamle. Det er også verdt å merke seg at mange fortsatte med idretten i ettertid, selv om de sluttet på toppidrettsgymnas for flere år siden. Til tross for at vi av ovennevnte årsaker ikke skal tillegge sammenligninger med tidligere forskning for stor vekt, finner vi likheter mellom resultatene i denne studien og foreliggende studier på frafall fra idrett og VGS.

Vi viser til kapittel 4.2 for en oversikt over årsakene deltakerne oppga til at de sluttet på toppidrettsgymnas.

Skader

Skader er en viktig årsak til frafall fra idretten generelt, og flere studier har vist at mer enn 10 % av utøvere slutter med idretten på grunn av skadeproblematikk (Enoksen, 2011; Lindner et al., 1991; Seippel, 2005). Skader har vist seg å være en noe mer fremtredende årsak blant utøvere på høyt nivå (Lindner et al., 1991). Resultatene i denne studien viser at skader også er en viktig årsak til at elever slutter på toppidrettsgymnas, da 14,8 % oppga skader som hovedårsak til at de sluttet. Selv om forskjellene ikke var signifikante, var andelen jenter som oppga skader som årsak til at de sluttet noe høyere enn andelen gutter (17,2 % versus 13,6 %), hvilket er forenelig med tidligere studier om frafall fra organisert idrett (Enoksen, 2011; Seippel, 2005). Det er imidlertid verdt å merke seg at 38,5 % av de som sluttet på toppidrettsgymnas hovedsakelig på grunn av skader, fremdeles var aktive med idretten flere år etter at de sluttet på skolen. Studier har vist at dersom en inkluderer både utøvere som slutter

med idrett og utøvere som trapper ned idrettssatsingen, skyldes avgjørelsen skader i mer enn én fjerdedel av tilfellene (Seippel, 2005).

Idrettselevne som sluttet på grunn av skader kan deles i to, der skadeproblematikken artet seg noe forskjellig. Fem gutter og én jente sluttet på grunn av akutte skader, og alle disse var utøvere innen alpint, fotball eller kampsport. At akutte skader oppstår i slike idretter er ikke uventet, da forekomsten av akutte skader er størst innen idretter med høy hastighet og stor risiko for fall, samt lagidretter der det er mye kontakt mellom utøverne (Bahr et al., 2002). Selv om en godt trent kropp generelt er mindre utsatt for skader (Bahr et al., 2002), er det ikke mulig å forhindre akutte skader fra å oppstå på idrettsarenaen. Mens noen opplevde akutte skader gjentatte ganger over tid, ble andre skadet såpass alvorlig ved ett tilfelle at det var vanskelig å fortsette med idretten. Alle anså det som nødvendig å slutte på toppidrettsgymnas da skadeproblematikken hindret dem fra å satse på idretten.

Den andre gruppen opplevde skadeproblematikk i form av belastningsskader. Dette er skader som gradvis oppstår som følge av overbelastning over tid, og når treningsbelastningen øker fortere enn vevets evne til å tilpasse seg (Bahr et al., 2002). Slike skader er gjerne et resultat av store mengder trening, monoton trening, trening på hardt underlag, eller brå overgang til økt treningsmengde (Bahr et al., 2002). Fem personer sluttet på skolen på grunn av belastningsskader, og blant disse var én friidrettsutøver og fire håndballspillere. Alle utøverne virket å være bevisste på årsaken til at skaden hadde oppstått, og de fremhevet overgangen til større treningsmengder, monoton trening og mye trening på hardt underlag som fremprovoserende årsaker.

Dersom behandlingen og opptreningen foregår på en god måte, kan utøvere ofte fortsette å satse på idretten etter et skadeavbrekk, og belastningsskader vil normalt gå over av seg selv dersom en klarer å forandre på belastningsmønsteret som var den opprinnelige årsaken til at skaden oppstod (Bahr et al., 2002). Uavhengig av skadetype, rapporterte imidlertid flere at de savnet oppfølging i rehabiliteringsfasen, og selv manglet de kompetanse til å utarbeide et gunstig opplegg for alternativ trening. Flere uttrykte i tillegg hvordan det var vanskelig å se sitt eget behov for å avstå fra normal trening mens de var skadet og ønsket å returnere til normal aktivitet umiddelbart. Trenere oppfordret også tidvis utøverne til å trene som normalt før de var klare for det, hvilket bidro til at skadeproblematikken vedvarte. Skader vil alltid

forekomme innen idretten, og nettopp derfor er det vesentlig at trenere ved toppidrettsgymnasene har kompetanse om risikofaktorer, skademekanismer og effektiv rehabilitering innenfor de ulike idrettene. Med riktig behandling øker sannsynligheten for at utøveren kan returnere til normal aktivitet etter et skadeavbrekk (Bahr et al., 2002).

Deltakere i denne undersøkelsen gjorde oss videre oppmerksomme på hvordan det psykologiske og sosiale aspektet også er av stor betydning for unge utøvere som utsettes for skader, og det ble fortalt hvordan det var vanskelig å være elev ved toppidrettsgymnas under et skadeavbrekk. Noen sa de ikke fikk oppmerksomhet fra trenerteamet, og at de følte seg mindre betydningsfulle da de ikke lenger var i stand til å delta på ordinære treningsøkter. Samtidig merket de at egen utvikling stagnerte, og de presterte ikke så bra som de hadde håpet på. Slike utfordringer kan være vanskelig for unge utøvere å takle, og tidligere studier har vist at mangel på prestasjoner og sportslig progresjon kan føre til at utøvere mister motivasjonen til å opprettholde idrettsdeltakelsen (Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991; Molinero et al., 2006). I tillegg følte noen at de falt utenfor det sosiale miljøet, da de ikke lenger kunne delta på trening og konkurranser med laget eller treningsgruppen, og de trivdes derfor ikke like godt på skolen som tidligere.

Sykdom

Sykdom blir i litteraturen sjelden omtalt som en betydningsfull årsak til frafall fra idretten. Derimot har fysisk sykdom, psykisk sykdom og psykososiale problemer vist seg å være en avgjørende årsak til frafall for bortimot en tredjedel av alle som slutter på VGS (Markussen & Seland, 2012). I denne undersøkelsen rapporterte 13,6 % at de sluttet på toppidrettsgymnas hovedsakelig på grunn av sykdom. Sykdomsproblematikken artet seg ulikt blant deltakerne, men felles for dem alle var at problemene vedvarte over tid og gjorde det vanskelig å opprettholde idrettssatsingen.

Det er verdt å merke seg den store kjønnsforskjellen når det gjelder sykdom som årsak til at elevene sluttet, da hele 31,0 % av jentene begrunnet valget med sykdom, mens tilsvarende andel blant guttene var 5,1 %. Flere jenter (17,2 %) sluttet grunnet fysisk sykdom enn gutter (5,1 %), hvilket også har vært tilfellet ved andre videregående skoler (Markussen & Seland, 2012). Tidligere forskning har imidlertid vist at om lag en femtedel av både guttene og jentene som faller fra VGS, begrunner valget med psykisk sykdom og psykososiale

problemer, og dette har vært den viktigste enkeltårsaken til frafall fra VGS for begge kjønn (Markussen & Seland, 2012). I denne undersøkelsen karakteriserte ingen gutter slike forhold som avgjørende for deres beslutning om å slutte på toppidrettsgymnas. Blant jentene sluttet på den annen side 13,8 % hovedsakelig på grunn av psykisk sykdom. Utslagsgivende var det at flere jenter sluttet på skolen grunnet en form for spiseforstyrrelser, hvilket faller under kategorien psykisk sykdom (Mykletun, Knudsen, & Mathiesen, 2009). Tidligere har en sett noe sprikende tall på forekomst av slanking og forstyrret spiseatferd blant elever på VGS og blant idrettsutøvere. I studien denne undersøkelsen er en del av, var imidlertid forekomsten av spiseforstyrrelser høyere blant jenter enn blant gutter, og den var høyere blant idretts elever enn blant elever ved allmennfaglige linjer (kontrollskolene) (Martinsen & Sundgot-Borgen, 2013).

Flere utøvere innen individuelle idretter oppga sykdom som årsak til at de sluttet på toppidrettsgymnas sammenlignet med utøvere innen lagidretter. Denne forskjellen kan være tilfeldig, men en mulig forklaring kan være de ulike kravene som stilles i ulike sær idretter, slik som høyt treningsvolum i de utholdenhetskrevede idrettene (Olsen, 2005).

En stor andel av elevene som sluttet på toppidrettsgymnas grunnet sykdom, ga uttrykk for at sykdomsutviklingen hadde naturlige forklaringer, og det var lite skolene kunne gjort for å forbedre situasjonen. Blant annet fikk flere personer mononukleose, noe de fleste nordmenn rammes av i større eller mindre grad innen de fyller 20 år (Rønsen, 2010). Denne sykdomstilstanden går over av seg selv, men en er normalt nødt til å begrense mengden og intensiteten på treningen i en periode (Rønsen, 2010). Noen rapporterte imidlertid om trenere som hadde liten forståelse for utøvernes situasjon da de ikke kunne trene som normalt, og noen hadde opplevd å bli sett på som unnasluntrerere, til tross for at sykdomsforløpet var årsaken til deres reduserte idrettsdeltakelse. Blant jentene som opplevde problemer i forbindelse med spiseatferd, var det en generell oppfatning at trenerne burde fulgt bedre med og tidligere lagt merke til signaler på at utøverne hadde et slikt problem, for så å følge opp utøverne deretter. Selv om sykdommen i disse tilfellene var hovedgrunnen til at elevene sluttet på skolen, var også misnøye med treneren og det sportslige tilbudet for flere en medvirkende årsak til valget om å slutte.

For idrettslevene i denne kategorien førte sykdomsproblematikken til at det var vanskelig å opprettholde idrettsdeltakelsen, og det ble dermed lite hensiktsmessig å fortsette på toppidrettsgymnas. Derimot hindret det dem ikke fra å fortsette utdanningen, og samtlige som sluttet på toppidrettsgymnas grunnet sykdom, fortsatte utdanningen ved andre videregående skoler.

Lei idretten

Kategorien "lei idretten" omhandler deltakernes personlige forhold til idretten ved at de var lei idretten i seg selv, at de ikke ønsket å bruke så mye tid på idretten, at de ønsket å trappe ned eller slutte, den sportslige progresjonen stagnerte og generelt dårlig motivasjon til å opprettholde idrettssatsingen. Om lag en femtedel (20,5 %) av deltakerne i denne undersøkelsen sluttet på toppidrettsgymnas grunnet slike årsaker.

Fordi det kan være mange underliggende årsaker til at utøvere går lei idretten, ble det i intervju sammenheng forsøkt å få informantene til å forklare årsaksmekanismene som lå til grunn for påstandene. Vi fikk imidlertid inntrykk av at det sjelden var dyptgående årsaksmekanismer som lå bak, men at utøverne gikk lei idretten av naturlige årsaker. Flere fortalte at idretten ikke lenger betydde like mye for dem, og de hadde innsett at andre ting i livet var viktigere enn idrett. Flere fortalte også hvordan det å være idrettsutøver innebar en svært stor totalbelastning. I tillegg til trening i skoletiden, tok trening, konkurranser, samlinger og reising mye av deres fritid. Totalbelastningen ble dermed i overkant av hva de ønsket. Utøvernes forklaringer er i tråd med de ulike stadiene Wyllemann og Reints (2010) mener en idrettsutøver går igjennom i løpet av karrieren. Utøvere på toppidrettsgymnas har overvunnet de utfordringer de møtte i startfasen (*initiation stage*) og utviklingsfasen, og befinner seg i overgangen til perfektjoneringsfasen, der det stilles større krav til treningsmengde og prestasjoner. På dette tidspunktet møter de også utfordringer knyttet til overgangen fra juniornivå til seniornivå, som har vist seg kun å være vellykket for om lag en tredjedel av utøverne (Oldenziel et al., 2003). I tillegg faller dette sammen med overgangen til VGS, som kjennetegnes av nye interesser, mer frihet hjemmefra og påvirkning av venner til å ta nye valg (Neild, 2009). Totalt sett er dette en krevende periode for ungdommene, og det er ikke uvanlig at unge utøvere trapper ned eller slutter med idretten i en slik fase av livet (Wyllemann & Reints, 2010). For personene i denne kategorien var det å slutte på

toppidrettsgymnas det første og mest naturlige steget mot sportslig nedtrapping, og det var et valg de selv tok.

Tidspress er en vanlig årsak til at unge utøvere slutter med organisert idrett (Brown, 1985; Bussmann, 1995; Enoksen, 2011; Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991; Molinero et al., 2006; Salguero et al., 2003; Seippel, 2005), hvilket også var tilfellet i denne undersøkelsen. Flere følte idretten tok for mye tid, og de ønsket mer tid til andre ting. Det er imidlertid verdt å merke seg at alle som nevnte tidspress som årsak til at de sluttet, var aktive innen lagidretter. Funnet er forenelig med tidligere studier som har vist at lagidrett på høyt nivå er spesielt vanskelig å kombinere med andre aktiviteter (Seippel, 2005; Molinero et al., 2006). Dette kan skyldes at utøverne er knyttet til et lag og dets faste treningsprogram som gir lite rom for individuell tilpasning. I denne studien oppga imidlertid ingen jenter tidspress som årsak til at de sluttet, hvilket er noe overraskende da tidligere forskning har vist at jenter oftere enn gutter slutter med idrett fordi de ønsker mer tid til andre ting (Seippel, 2005).

Mangel på glede eller kjedelig trenings- og konkurransemiljø oppgis ofte som årsak til frafall fra organisert idrett (Butcher et al., 2002; Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991; Salguero et al., 2003; Weiss, 2004). Av de som begrunnet valget om å slutte på toppidrettsgymnas med "lei idretten" i denne studien, fortsatte flertallet med idretten i ettertid, men da på et lavere nivå. Deltakerne ga generelt uttrykk for at de ikke syntes idretten i seg selv var kjedelig, men de var lei av å prioritere idretten fremfor alt annet. De ønsket ikke lenger å "vie livet til idretten", slik én fremstilte det. Nedtrapping er ifølge Fredricks og medarbeidere (2012) vanlig blant ungdom som utøver idrett på høyt nivå. Under intervjuet fikk vi inntrykk av at personene i denne gruppen generelt var fornøyde med valget de hadde tatt om å slutte på toppidrettsgymnas, og de opplevde nedtrappingen som en positiv forandring.

På bakgrunn av teorien om at idrettsutøvere fortsetter med idretten grunnet den tilfredsstillende de opplever når de presterer på idrettsarenaen (Lindner et al., 1991), var det forventet at dårlige prestasjoner og liten fremgang skulle være en viktig årsak til at utøvere sluttet. Videre var det forventet at flere kom til å slite med motivasjonen til å opprettholde idrettsdeltakelsen når de møtte hardere konkurranse enn det de var vant med, og de kanskje ikke lenger var blant de beste i sitt årskull. Til tross for at to personer oppga dårlig sportslig progresjon som medvirkende årsak til at de sluttet på skolen, så ikke *Perceived ability theory* (Lindner et al.,

1991) ut til å forklare hvorfor utøverne sluttet på toppidrettsgymnas. Tidligere studier har også vist at konkurranseaspektet er en viktig årsak til frafall fra idretten (Danielsen, 1989; Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991; Seippel, 2005). Ingen i denne undersøkelsen oppga slike forhold som avgjørende for beslutningen om å slutte på skolen. Dette kan henge sammen med at utøverne i studien var på et høyt nivå innen idretten, og trolig var det å konkurrere en naturlig del av idrettsdeltakelsen for disse personene.

Kjønnsforskjellene som ble observert blant deltakere i denne kategorien er noe overraskende, da blant annet tidspress og mangel på motivasjon har vist seg å være viktige årsaker til frafall fra organisert idrett for begge kjønn (Butcher et al., 2002; Seippel, 2005). En mulig forklaring er at jentene er mer bevisste på valget av skole, og at jenter som begynner på toppidrettsgymnas er mer seriøse med idretten enn guttene, eller har forberedt seg bedre på det som venter dem de kommende årene på toppidrettsgymnas. Det kan også være at idrettsjentene har høyere terskel for å bytte skole, og at flere jenter fullfører årene på toppidrettsgymnas, til tross for at de blir lei idretten eller ikke lenger ønsker å satse og bruke like mye tid på idrett. Dette blir imidlertid kun spekulasjoner.

I studier på frafall fra idretten generelt, har mangel på motivasjon vist seg å være en betydningsfull årsak til at utøvere slutter med idretten (Enoksen, 2011), og motivasjon defineres som "det som forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like, og det som gir den mål og mening" (Imsen, 1998, s. 226). Dersom motivasjonen til å opprettholde idrettssatsingen ikke lenger er tilstede, er det å trappe ned en naturlig avgjørelse, også for utøvere på høyt nivå (Fredricks, 2012). Til tross for at kun én person i denne studien oppga mangel på motivasjon som hovedårsaken til å slutte, ser vi på mangel på motivasjon som en overordnet årsak til at utøverne innen kategorien "lei idretten" sluttet på toppidrettsgymnas.

Skolens sportslige tilbud

Totalt 12,5 % oppga at de sluttet på grunn av forhold knyttet til skolens sportslige tilbud. Alle i denne kategorien uttrykte misnøye med treningsopplegget eller treneren. Samtlige deltakere som rapporterte å ha sluttet på toppidrettsgymnas på grunn av misnøye med "skolens sportslige tilbud" var skuffet over opplegget og mente det ikke svarte til forventningene de hadde på forhånd.

Tidligere studier har vist at treneren spiller en sentral rolle for utøveres prestasjoner og trivsel i idrettsmiljøet, og misnøye med treneren eller treningsopplegget er en utbredt årsak til frafall fra idretten (Barnett et al., 1992; Enoksen, 2002; Gould et al., 1996; Martin, 1997; Salguero et al., 2003; Weiss, 2004). Tilbakemeldinger og anerkjennelse fra trenere er også avgjørende for at utøvere skal utvikle seg sportslig og føle seg verdifulle, og dersom støtte fra trenere er mangelvare, vil mange utøvere miste motivasjonen (Enoksen, 2011; Fredricks et al., 2012; Martin, 1997). Informantene som sluttet grunnet dårlig sportslig tilbud i denne studien, ga generelt uttrykk for misnøye med trenere i form av mangelfull kompetanse, mangel på oppfølging og tilbakemeldinger, og flere rapporterte om forskjellsbehandling av utøvere. Noen ga også uttrykk for misnøye med spilletiden de fikk, og følte seg nedprioritert. Mangel på spilletid gjør at utøvere ikke får mulighet til å vise seg frem og utvikle seg, og tidligere forskning har vist at dette er en vanlig årsak til frafall fra idretten (Fredricks et al., 2012; Lindner et al., 1991). Til tross for at forskjellene ikke var signifikante, er det verdt å merke seg at kun én gutt og én jente innen denne kategorien var aktive innen individuelle idretter, mens de resterende drev med lagidrett. Innen lagidretter, der et stort antall utøvere gjerne trener sammen og kjemper om oppmerksomhet, anerkjennelse og spilletid, er det lett å føle seg forskjellsbehandlet eller oversett (Lindner et al., 1991).

Seippel (2005) har tidligere hevdet at idretten til en viss grad er bedre tilpasset gutter enn jenter. Som det fremkommer av resultatene, er det i denne studien en tendens til at flere jenter slutter på grunn av skolens sportslige tilbud. Det er imidlertid verdt å merke seg at fem av de seks jentene som sluttet på grunn av misnøye med skolens sportslige tilbud, var håndballspillere ved to ulike toppidrettsgymnaser. Selv om størstedelen av misnøyen hadde utgangspunkt i en svært begrenset andel av de inkluderte toppidrettsgymnasene, ble disse forholdene utslagsgivende for den totale oversikten over årsaker til at elevene sluttet, da antallet i de ulike kategoriene var forholdsvis lavt.

Dersom utøverne ved toppidrettsgymnasene ikke føler at trenerne følger dem opp og bidrar til sportslig utvikling, er det ikke overraskende at de velger å slutte på skolen, da elevene begynner på slike skoler nettopp på grunn av det sportslige opplegget som tilbys. Derfor er det foruroligende at mangler ved skolens sportslige tilbud er en viktig årsak til at utøvere slutter på toppidrettsgymnasene. Dersom skolene skal fungere etter sin hensikt, er det helt avgjørende at det sportslige tilbudet er av høy klasse. Dette innebærer at det legges til rette for

sportslig utvikling, samt at trenere har rikelig med kompetanse og er godt egnet for jobben, slik det reklameres for på skolenes hjemmesider (NTG, u.å.d; WANG, u.å.a).

Skolens faglige tilbud

Ved videregående skoler i Norge, slutter opp til 5 % på grunn av faglige vansker eller faglige utfordringer (Markussen & Seland, 2012; Nossun & Sivertsen, 2010). I denne studien sluttet 3,4 % på grunn av forhold knyttet til skolens faglige tilbud. Blant disse sluttet én på grunn av faglige utfordringer, mens de resterende sluttet fordi skolene ikke tilbød muligheten til å ta realfag, hvilket reduserte deres muligheter til å komme inn på ønsket studium senere i livet. Ytterligere tre personer oppga også mangel på realfag som medvirkende årsak til at de sluttet på skolen. Noen av elevene fortalte hvordan det var i overkant mye fokus på det sportslige, hvilket gikk på bekostning av et noe useriøst, faglig miljø. I tillegg ble det fortalt at lærerne ikke la godt nok til rette for at elevene skulle prestere på skolen.

Resultatene forteller oss at faglige vansker ikke var en viktig årsak til frafall fra toppidrettsgymnasene. Dette kan skyldes kravene som stilles til elevene på slike skoler, både i form av faglig kompetanse fra grunnskolen og sportslige ferdigheter. For eksempel ønsker NTG at elevene, i tillegg til å være blant de beste innen sin idrett, har karaktersnitt over 4,0 fra grunnskolen (NTG, u.å.e).

Til tross for at svært få elever i denne studien sluttet på grunn av faglige vanskeligheter, har informanter gjort oss oppmerksomme på at det er forhold ved skolens faglige tilbud som kan forbedres. Toppidrettsgymnasene er et tilbud til elever som ønsker å satse på idretten uten å ofre skolegangen, og kvaliteten på det faglige burde være like god her som på andre videregående skoler. Det burde stilles store krav til lærere også på slike skoler, da de i tillegg til vanlig undervisning må ta hensyn til elevenes periodisering og konkurranseplan, samt gi ekstra oppfølging til elever som har mye fravær i forbindelse med idrettsdeltakelse. Noen av skolene i studien, slik som NTG Bærum, tilbyr elevene et bredt utvalg av realfag (NTG, u.å.f), hvilket viser at det er mulig å gi elevene et omfattende, faglig tilbud parallelt med det sportslige opplegget. Dersom det likevel er mangler ved det faglige tilbudet ved noen skoler, er det viktig at elevene blir informert om forholdene i forkant av skolevalget, slik at de vet hva de har å forholde seg til.

Geografiske forhold og andre tilbud

I denne undersøkelsen fortalte 23,9 % at de sluttet på toppidrettsgymnas grunnet årsaker i kategorien "geografiske forhold og andre tilbud", og det var den årsaken flest elever oppga til at de sluttet. Kategorien omfatter de som begrunnet valget med lang reisevei, at de fikk andre tilbud de ønsket å benytte seg av eller at de flyttet av andre årsaker.

Om lag en tredjedel av personene i kategorien sluttet på grunn av lang reisevei til skolen. Personene det gjaldt var klar over reiseveien da de valgte å søke seg til toppidrettsgymnas, men først da de fikk erfare hvor stor den daglige totalbelastningen ble, valgte de å slutte på skolen. I den organiserte idretten oppgis lang reisevei sjelden som viktig årsak til frafall (Seippel, 2005). Forskjellene kan skyldes at barn og unge i stor grad benytter seg av aktivitetstilbud som finnes der de bor, og reiseveien til idrettsarenaen er gjerne kort. Derimot er mange nødt til å reise betydelig lenger for å komme til et toppidrettsgymnas, da det er færre slike tilbud. Landsomfattende undersøkelser har vist at ungdom i de tre nordligste fylkene fullfører VGS i mindre grad sammenlignet med elever i resten av landet (Byrhagen et al., 2006; Helland & Støren, 2004), og dette kan henge sammen med at mange i nord har lang reisevei til skolen grunnet store geografiske avstander mellom tettstedene.

De resterende 12 personene i denne kategorien sluttet fordi de flyttet, eller de fikk et annet tilbud de ønsket å benytte seg av, og ofte hang disse årsakene sammen. For noen handlet tilbudet om en annen VGS med egen idrettslinje, for eksempel ved at det i løpet av første eller andre året på toppidrettsgymnas ble opprettet nye skoler med idrettslinje nærmere deres hjemsted. For andre innebar tilbudet en mulighet til å trene og konkurrere på høyere nivå i Norge eller i utlandet, slik som å spille på et fotballag i Tippeligaen. Studier har vist at klubbskifte er svært vanlig blant unge idrettsutøvere. Seippel (2008) kartla overganger og klubbskifte innen fotball, og han peker på en rekke faktorer i samfunnet som til sammen har "bidratt til en mer utbredt spesialisering og arbeidsdeling mellom klubber og følgelig også en tendens til at spillere bytter klubb for å finne en klubb som svarer til fotballmessige ambisjoner og som fyller et ønske om sosial tilhørighet" (Seippel, 2008, s. 37). Felles for alle som sluttet fordi de fikk andre tilbud, var at tilbudet var knyttet til idrettslig satsing, og samtlige fortsatte med idretten i ettertid. Noen flyttet også av utenomsportslige årsaker. Tidligere forskning har vist at flytting er en av de viktigste årsakene til at ungdom over 15 år melder seg ut av idrettslag i Norge (Danielsen, 1989; Seippel, 2005; Skille, 2006). Mange av

utøverne melder seg imidlertid inn i nye idrettslag i etterkant (Seippel, 2005), hvilket også så ut til å være tilfellet blant utøverne som her begrunnet valget med flytting.

I kategorien "geografiske forhold og andre tilbud" var det også store kjønnsforskjeller. Mens det var den hyppigste årsaken blant guttene (32,2 %), begrunnet 6,9 % av jentene valget med slike forhold. En mulig forklaring er at gutter generelt bytter klubb eller idrettslag hyppigere sammenlignet med jenter. Ved kartleggingen av klubbskifte i Oslo-fotballen fant Seippel (2008) at guttene stod for hele 88 % av de registrerte overgangene. Han forklarer kjønnsforskjellene med at fotball ofte er viktigere for gutter enn for jenter, og flere gutter ser på fotballen som en ettertraktet og mulig karrierevei, hvilket fører til hyppigere klubbskifte. Flest antall overganger ble registrert blant utøvere i alderen 15 til 16 år, altså da utøverne gikk på VGS. Det kan se ut til at *headhunting* innen idretten er vanligere blant gutter enn blant jenter, og dette kan i så fall forklare noe av forskjellen. I denne sammenheng innebærer *headhunting* at klubber og trenere sporer opp idrettstalenter som de så rekrutterer, med den hensikt å forsterke troppen. Årsakene til at flere gutter også sluttet grunnet lang reisevei kan vi kun spekulere i. Dersom det er slik at gutter i større grad enn jenter ser på fotball eller idrett generelt som en mulig karrierevei, kan det være at flere gutter begynner på toppidrettsgymnas til tross for lang reisevei, for så å slutte når de innser hvor stor belastning reisen medfører i det daglige. Blant guttene bodde også en større andel hjemme under skolegangen, sammenlignet med på hybel eller annet, mens om lag halvparten av jentene bodde hjemme. Dette kan ha ført til at flere gutter hadde lang vei til skolen i utgangspunktet, da det er nærliggende å tro at de som bor på hybel bodde i nærheten av skolen. Dette kan i så fall være med på å forklare hvorfor noe flere gutter enn jenter sluttet på grunn av lang reisevei.

Av de tidligere idrettselevne i denne kategorien, var 90 % aktive innen lagidretter. En større andel av utvalget drev med lagidrett (63,6 %), sammenlignet med individuell idrett (36,4 %), og dette kan delvis forklare det høye antallet, men ikke de observerte forskjellene mellom idrettstypene. Det er likevel lite overraskende at de som slutter på grunn av bedre tilbud driver med lagidrett fremfor individuell idrett, da talentfulle utøvere innen lagidrett gjerne er ettertraktet av klubber som ønsker å styrke troppen. Utøvere innen lagidretter er også selv svært avhengige av laget for å kunne utvikle sine sportslige ferdigheter, og utøvere bytter ofte lag for å kunne trene med og mot de beste (Seippel, 2008). Innen individuelle idretter er det nærliggende å tro at en er mindre avhengig av lagkamerater for å nå langt, hvilket kan bidra til

mindre skiftning av klubb og treningsmiljø, og dermed også skole. Av ovennevnte årsaker om viktigheten av å være en del av et miljø der forholdene ligger til rette for sportslig utvikling, kan det i tillegg være flere innen lagidretter enn individuelle idretter som begynte på toppidrettsgymnas til tross for lang reisevei.

Samtlige elever som sluttet grunnet "geografiske forhold og andre tilbud" fortsatte med idretten da de sluttet på skolen, og mange satset fremdeles på idretten flere år etter at de sluttet på toppidrettsgymnaset. Denne gruppen personer så generelt ut til å ha sluttet fordi andre alternativer var mer hensiktsmessig for deres sportslige utvikling. Unge utøvere som ønsker å nå langt innen idretten er nødt til å ta valg som fremmer deres sjanse til å utvikle seg sportslig, og det er naturlig at de stadig leter etter arenaer der det finnes medspillere, støttespillere og kompetanse de kan dra nytte av på veien mot toppen av idrettskarrieren. Vi anser det derfor ikke som bekymringsfullt at bortimot en fjerdedel av deltakerne i studien oppga slike forhold som årsak til at de sluttet.

Skolens sosiale miljø

Studier har vist at det sosiale miljøet er viktig for at utøvere skal trives med idretten og opprettholde idrettsdeltakelsen (Csikszentmihalyi & Whalen, 1996; Patrick, Eccles, Fredricks, & Hruda, 1999). Til tross for at idrettslag som fokuserer på å bygge opp et godt miljø beholder medlemmene lenger enn andre klubber (NIF, 2011), har norsk forskning vist at få personer oppgir dårlig sosialt miljø i treningsgruppen som årsak til at de har sluttet med organisert idrett (Seippel, 2005). I denne undersøkelsen oppga kun én tidligere idrettselev (1,1 %) å ha sluttet hovedsakelig på grunn av mistriivsel i miljøet, og i tråd med tidligere forskning (Seippel, 2005) var mistriivsel sjelden en viktig årsak til at elever sluttet ved toppidrettsgymnas.

Annet

Kategorien "annet" er en samlebetegnelse på alle årsakene som ikke passet inn i noen av de ovennevnte kategoriene. Kategorien omfavnet totalt 10,2 % (n = 9) av hovedårsakene som ble oppgitt, og blant disse var et bredt spekter av årsaksforhold representert.

I studien til Markussen og Seland (2012) oppga 11,6 % feilvalg som årsak til at de sluttet på VGS. I denne studien oppga 1,1 % (n = 1) feilvalg som hovedårsak, mens ytterligere tre

personer oppga dette som medvirkende årsak til avgjørelsen om å slutte. Markussen og medarbeidere (2006) presenterer en hypotese om at noen studieretninger er mer utsatt for feilvalg enn andre. De spekulerer i hvorvidt forskjellene kan henge sammen med ungdommens grad av identifikasjon med skolen, og forklarer hvordan de elevene som identifiserer seg med skolen og skolens miljø, sjelden slutter på skolen grunnet feilvalg. Trolig kan elever på toppidrettsgymnas i stor grad identifisere seg med skolen gjennom idretten. På toppidrettsgymnasene er idrettslig satsing i fokus, og både utøvere og skolens ledelse arbeider for at utøverne skal utvikle seg sportslig.

De øvrige årsakene i kategorien var av ulik art. To elever byttet hovedidrett i løpet av tiden på toppidrettsgymnas, og var av den grunn nødt til å bytte til en skole som muliggjorde videre satsing. Andre sluttet av familiære årsaker, fordi linjen ble nedlagt, fordi skolen ikke hadde tilbud innen riktig idrett, og én elev var lei skolen i seg selv. Én person hadde allerede oppnådd studiekompetanse, og anså det derfor som lite hensiktsmessig å fortsette på skolen. I tillegg oppga fem elever dyr skolegang som medvirkende årsak til at de sluttet, men ingen sluttet hovedsakelig på grunn av kostnadene ved studiet.

5.3.1 En sammensatt prosess

Etter å ha gjennomført denne studien, har vi inntrykk av at deltakerne har gjennomgått en prosess der de har veid fordeler og ulemper ved å fortsette på toppidrettsgymnas opp mot hverandre, og i deres tilfelle oversteg ulempene fordelene. Dette er forenelig med Petlichkoffs (2003) og Bussmanns (1995) teorier om frafall fra idretten, der de beskriver det å slutte som en langsom prosess, hvor ulike vurderinger ligger til grunn for den endelige avgjørelsen.

Mange oppga mer enn én årsak til at de sluttet på toppidrettsgymnas, hvilket tyder på at flere forhold har påvirket avgjørelsen. Figur 2 i resultatkapittelet viser hvordan årsaksforholdene ble forandret da vi også inkluderte de medvirkende årsakene. Tendensen er naturlig nok lik som oversikten over hovedårsakene, da figuren er kumulativ, og mange kun oppga én årsak til at de sluttet. Hovedårsakene utgjør derfor en stor andel av totalen. Vi ser imidlertid noen interessante forandringer når alle årsakene inkluderes.

I den kumulative oversikten ble årsakskategoriene "skader", "sykdom" og "geografiske forhold og andre tilbud" noe mindre fremtredende, da dette var hovedårsaken til at mange

sluttet, samtidig som få oppga slike forhold som medvirkende årsak til at de sluttet. Blant de som sluttet grunnet skader og sykdom, rapporterte derimot mange om medvirkende årsaker under kategorien "lei idretten". Skade- og sykdomsavbrekk reduserte for mange muligheten til å trene, konkurrere og utvikle seg sportslig, og de opplevde dermed idretten som mindre interessant. Også mange som sluttet hovedsakelig på grunn av "geografiske forhold og andre tilbud" fortalte at de i tillegg gikk lei idretten og ikke lenger ønsket å bruke like mye tid på idretten. Dette gjaldt i hovedsak de som sluttet på grunn av lang reisevei, og som opplevde at de ikke fikk tid til annet enn reising, skole og idrett.

"Annet" var også blant kategoriene som økte betraktelig da de medvirkende årsakene ble inkludert. Tre personer oppga feilvalg som medvirkende årsak til at de sluttet. Utover dette ble økningen hovedsakelig forårsaket av elever som syntes skolegangen ved toppidrettsgymnasene var for dyr. Det er ikke uvanlig at utøvere slutter med idretten grunnet kostnader i forbindelse med medlemskap, reising og utstyr (Lindner et al., 1991; Seippel, 2005), og elever ved noen studieretninger har også trukket frem kostnader som en medvirkende årsak til at de sluttet på VGS (Markussen et al., 2006; Markussen & Seland, 2012). Det er imidlertid verdt å merke seg at de personene som oppga dyr skolegang som medvirkende årsak, fortrinnsvis var elever som grunnet sykdom eller skader ikke var i stand til å delta på skolens sportslige opplegg. Dette bidro til en følelse av å få lite igjen for skolepengene de betalte.

Måten årsaksforholdene forandrer seg når flere årsaker blir inkludert, bidrar til å styrke studiens troverdighet. For de som deltok på intervju ville det vært lettvis å svare at de sluttet fordi de gikk lei. I og med at kategorien "lei idretten" øker betraktelig når alle årsaker inkluderes, ser det imidlertid ut til at deltakerne i stor grad har oppgitt konkrete forhold som hovedårsak til deres avgjørelse, og forhold knyttet til kategorien "lei idretten" har blitt omtalt som medvirkende årsak. De som oppga feilvalg eller dyr skolegang som medvirkende årsak til avgjørelsen om å slutte, fortalte også hva som forårsaket en slik følelse.

5.3.2 Hva er skolens ansvar?

Vi anså det som hensiktsmessig å kartlegge hvordan årsaksforholdene fordelte seg på årsaker skolene kan påvirke, og årsaker skolene ikke kan påvirke i like stor grad. Da Markussen og Seland (2012) delte årsakene til frafall inn i skolerelaterte årsaker og årsaker som ikke kunne

knyttet direkte opp mot skolene, viste det seg å være en relativt jevn fordeling mellom de to gruppene. I denne studien om tidligere toppidrettslever dominerte de "ikke skolerelaterte årsakene", da kun 17,0 % av hovedårsakene deltakerne oppga var knyttet til "skolens sportslige tilbud", "skolens faglige tilbud" eller "skolens sosiale miljø". Ser vi på fordelingen mellom kjønnene, oppga en noe større andel jenter (24,1 %) enn gutter (13,6 %) (ikke signifikant) forhold skolene kan påvirke som årsak til at de sluttet. Forskjellen skyldtes hovedsakelig at flere jenter enn gutter var misfornøyde med skolens sportslige tilbud og skolens trenere. Dette minner oss igjen om Seippels (2005) antakelse om at idretten er bedre tilrettelagt for gutter enn for jenter. Våre resultater gir en indikasjon på at dette også kan være tilfellet ved toppidrettsgymnasene i Norge.

Det er viktig å påpeke at årsakene deltakerne oppga til at de sluttet befinner seg på et kontinuum mellom det vi anser som skolens ansvar i den ene enden, og forhold skolene overhode ikke kan påvirke i den andre enden. Dette betyr at noen årsaker befinner seg et sted midt imellom, og nøyaktig hvor vi har satt skillet har hatt betydning for utfallet beskrevet over. Til tross for slike unøyaktigheter, antyder resultatene at toppidrettsgymnasene ikke skal tillegges hovedansvaret for at bortimot en femtedel av årskullet sluttet på skolen.

5.4 Hvor fornøyde er elevene med skolen?

Over 80 % av de som deltok på intervju var i stor grad fornøyde med skolene, og flere gutter var fornøyde sammenlignet med jenter. Mens en tidel av guttene syntes skolene var middels eller dårlige, hadde om lag en tredjedel av jentene en slik oppfatning. Dette kan ses i sammenheng med tendensen til at jentene i større grad enn guttene valgte å slutte på skolen grunnet skolerelaterte forhold, slik som misnøye med det sportslige tilbudet. En større andel gutter sluttet derimot på grunn av forhold skolene kan påvirke i mindre grad, slik som "geografiske forhold og andre tilbud" og "lei idretten".

Bortimot halvparten av informantene fortalte videre at de ikke kom på noe spesielt de syntes skolene kunne eller burde gjort annerledes, og det høye antallet gjenspeiler den store andelen som var fornøyd med skolene. På den annen side viser tallene at om lag halvparten av informantene mente skolene hadde forbedringspotensialer. Blant de som sluttet på grunn av skolerelaterte årsaker, hadde forholdene de mente kunne forbedres naturlig nok likhetstrekk med årsakene til at de sluttet. Av den grunn er mye av informasjonen allerede redegjort for. I

dette kapitlet vil vi likevel gjøre ytterligere rede for deltakernes synspunkter, da vi tror denne informasjonen kan være et nyttig bidrag i det videre arbeidet ved skolene og utviklingen av "morgendagens idrettsutøvere". På grunn av taushetsplikt blir ingen skoler spesifikt trukket frem, og det er derfor viktig å huske på at synspunktene ofte er rettet mot én eller noen få av de inkluderte skolene i studien.

Den største andelen av forbedringsområdene omhandlet skolenes sportslige tilbud. Blant personene som fortalte om slike forhold var selvsagt de som sluttet på grunn av mangler ved det sportslige tilbudet, men også andre hadde synspunkter på dette området. Flere deltakere uttrykte misnøye med trenerteamet, ved at trenerne ikke hadde tilstrekkelig kompetanse eller ikke brukte kompetansen på en hensiktsmessig måte. Dette førte til at utøverne ikke følte de fikk så mye ut av treningsøktene som de hadde ønsket. Mange reagerte også på at trenerne behandlet spillerne ulikt i form av at noen utøvere fikk bedre oppfølging, flere tilbakemeldinger, mer støtte, samt mer spilletid enn andre. Ved noen tilfeller fortalte informantene at skolens ledelse i større grad burde satt seg inn i hvordan det sportslige opplegget på skolen fungerte i praksis, da det var forhold ledelsen burde tatt tak i. Videre ble det fortalt hvordan treningsøktene ikke var planlagt i forkant. For noen ble dette problematisk å forholde seg til, da planlegging var viktig for tilpasning av intensiteten på trening utenom skolen. Flere ytret også et ønske om at treningen i større grad var tilpasset den enkeltes behov, og at basistreningen var mer idrettsspesifikk. Noen informanter hadde i tillegg synspunkter på treningsmengden som ble utført i skoletiden, men det var ulikt hvorvidt de syntes treningsmengden var for stor eller for liten. Det var tydelig at treningsmengden varierte fra skole til skole, og mellom de ulike linjene. Mens noen gjennomførte opp til to økter per dag i skoletiden, hadde andre kun tre treningsøkter i løpet av en skoleuke.

Belastningsskader var utbredt blant utøverne, og informantene mente dette hovedsakelig skyldtes monoton trening og mye trening på hardt underlag. Mange økte treningsmengden betraktelig da de begynte på toppidrettsgymnas, og det ble gitt uttrykk for at idrettsspesifikk, forebyggende trening og mer gradvis tilvenning til økte treningsmengder kunne bidratt til å forebygge skadene. Som vi har sett tidligere, omtalte flere som opplevde skadeproblematikk også trenernes oppfølging av skadede spillere som mangelfull.

Mangel på oppfølging og støtte ble også nevnt blant utøvere som måtte avstå fra trening grunnet sykdom. Blant annet opplevde flere problemer i forbindelse med slanking og spiseatferd, og blant disse var det en generell oppfatning at trenerne burde lagt merke til slik problematikk, tatt dette på alvor og gjort mer for å hjelpe utøverne ut av en vanskelig situasjon. Innen idretten er det stort fokus på kropp og mat, og utøvere er derfor en utsatt gruppe med tanke på å utvikle spiseforstyrrelser (Sundgot-Borgen & Torstveit, 2004). Av den grunn er det viktig at støtteapparatet på toppidrettsgymnasene kjenner til symptomer på spiseforstyrrelser, slik at problematikken blir oppdaget og tatt hånd om.

Det ble rapportert om noen forbedringspotensialer knyttet til skolenes faglige tilbud. Elevene på toppidrettsgymnas oppnår generell studiekompetanse, men flere savnet muligheten til å ta realfag, hvilket reduserte deres muligheter til å komme inn på ønsket studium senere i livet. Noen hadde derfor tatt opp fag som privatist i etterkant. På noen av skolene der elevene fikk mulighet til å ta realfag, var det begrensninger i forhold til hvordan pakken med fag kunne settes sammen. Flere elever uttrykte også misnøye med den faglige kompetansen til lærerne, og det ble fortalt hvordan den faglige kompetansen på toppidrettsgymnasene ikke var på høyde med den sportslige kompetansen. I tillegg syntes flere at lærerne i større grad burde tatt hensyn til elevenes trenings- og konkurransplan, for eksempel ved å la elever slippe å ha prøver dagen etter de kom hjem fra konkurranser og kamper. Andre uttrykte et ønske om bedre oppfølging av lærere da de gikk glipp av mye undervisning på grunn av idrettsdeltakelse. Det ble også rapportert om et noe useriøst, faglig miljø på skolene. Dette virket imidlertid å skyldes medelever som ikke var like interessert i å prestere faglig som å prestere på idrettsarenaen, hvilket var destruktivt for det faglige miljøet i klasserommene.

Videre fortalte flere deltakere at skolene ikke holdt det de hadde lovet elevene i form av turer og utstyr. Lovnader om slike goder hadde for noen vært av betydning for skolevalget, og skuffelsen ble stor da de ikke fikk alt som var inkludert i skolepengene de allerede hadde betalt. For øvrig ble det ytret et ønske om at skolene hadde mer fokus på riktig kosthold for idrettsutøvere. I tillegg ble det rapportert om et utilstrekkelig mattilbud ved skolene, ved at utvalget i kantinene var både dyrt og dårlig. Siden idrettsutøvere er avhengig av å spise mye og riktig for å prestere (Garthe, Helle, & Raastad, 2011), er det viktig at mattilbudet dekker det nødvendige behovet.

Da denne fremstillingen av forbedringspotensialer ved skolene kan virke negativ, ønsker vi igjen å påpeke at mange deltakere var svært positive til skolene og arbeidet som ble lagt ned der. Informasjonen som presenteres her er ment som konstruktiv kritikk skolene kan benytte i arbeidet med å bli enda bedre.

5.5 Mange fortsetter utdanningen ved annen skole

Denne studien omhandler personer som har sluttet på den videregående skolen de begynte på i første klasse. Det er imidlertid viktig å huske på definisjonen på frafallselever som ble presentert innledningsvis. Kun de som begynner på VGS i første klasse og som enda ikke har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse fem år senere, regnes som frafallselever i SSBs statistikk (SSB, 2012). Dette betyr at elever som slutter på VGS for så å returnere til skolesystemet i løpet av kort tid, ikke nødvendigvis blir regnet som frafallselever (Markussen og Sandberg, 2005). Ifølge Markussen (2011) returnerer mange elever til skolesystemet kort tid etter at de slutter, men det er foreløpig uklart hvordan andelen som returnerer til skolesystemet fordeler seg på ulike studieretninger.

De nøyaktige tallene på oppnådd studie- og yrkeskompetanse i denne studien må tolkes med forsiktighet, da vi ikke kan si med sikkerhet at alle som begynte på en annen VGS i etterkant, fullførte og bestod utdanningen. Etter å ha gjennomført denne undersøkelsen, kan vi likevel rapportere at andelen som returnerer til skolesystemet etter å ha sluttet på toppidrettsgymnas, er svært høy. Blant de tidligere idrettselevne som deltok på intervju, fortalte 95,5 % at de begynte på en annen skole da de sluttet på toppidrettsgymnas, og fem år etter elevene begynte i første klasse (høsten 2013), har over 97 % trolig oppnådd studie- eller yrkeskompetanse. Til forskjell fra tidligere studier (Markussen et al., 2008; SSB 2012), var det liten forskjell mellom guttenes og jentenes kompetanseoppnåelse, da andelen som vil inngå i SSBs frafallsstatistikk er marginal for begge kjønn. Frafallet blant elever på toppidrettsgymnas er dermed betydelig lavere enn gjennomsnittet i befolkningen generelt, der om lag 70 % av de som starter på videregående opplæring oppnår studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år. Flere forhold kan være med på å forklare den høye gjennomstrømningen blant elevene.

Typen studieretning har vist seg å være relevant for gjennomstrømningen, og statistikken viser at frafallet på idrettslinjer er blant de aller laveste (Byrhagen et al., 2006; Markussen et al., 2006). Dersom vi sammenligner gjennomstrømningen i denne studien med allmennfaglige

linjer, er også forskjellen mindre enn tallene over tilsier, da de yrkesfaglige studieretningene i stor grad trekker opp det gjennomsnittlige frafallet på landsbasis (Byrhagen et al., 2006; Markussen, 2008). Videre har gjennomstrømningen vist seg å henge sammen med hvilket år elevene begynner på VGS, og blant de som begynner på videregående opplæring det året de fyller 16 år og fullfører grunnskolen, oppnår 84 % studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år (SSB, 2012). I denne studien var alle deltakerne født i 1992, og alle begynte dermed på VGS det året de fylte 16 år.

Elevenes prestasjoner fra grunnskolen har vist seg å være den enkeltfaktoren som har størst betydning for gjennomføring av VGS i Norge (Byrhagen et al., 2006; SSB, 2012). Vi har ingen informasjon om toppidrettsgymnasenes laveste, aksepterte poengkrav fra grunnskolen i 2008, da inntaket baseres på en kombinasjon av karakterer og ferdigheter (WANG Toppidrett, u.å.a). NTG skriver imidlertid på sin hjemmeside at et karaktersnitt på 4,0 fra ungdomsskolen er ønskelig, og utover dette er det sportslige avgjørende for opptaket (NTG, u.å.e). Den ønskede poenggrensen NTG har satt, er høyere enn nedre poenggrense for opptak til mer enn halvparten av Oslo-skolene i 2012 (Utdanningsetaten, 2013). Videre stiller skolene krav til at elevene viser gode holdninger til det sportslige, det faglige og til medelever (NTG, u.å.e). Kravene som stilles til elevene ved toppidrettsgymnas tyder på at kun elever som tar både det faglige og det sportslige seriøst, vil slippe igjennom nåløyet og få skoleplass, og dette kan ha innvirkning på andelen som fullfører VGS. Markussen og medarbeidere (2008) forklarer sammenhengen mellom karaktersnitt og gjennomstrømning blant annet med at de med høyest poengsum fra grunnskolen i større grad kommer inn på ønsket skole. Vi vet ikke hvor stor andel av deltakerne i studien som hadde toppidrettsgymnaset øverst på ønskelisten, men forholdene tilsier at mange av toppidrettselevne har hatt skolen som førstevalg.

5.6 Idrettsdeltakelse i ettertid

Da deltakerne i studien sluttet på toppidrettsgymnas, fortsatte 77,3 % med hovedidretten. Tallene forteller oss at selv om en stor andel fortsatte med idretten, sluttet om lag en fjerdedel i løpet av kort tid. Trenden samsvarer med samfunnet for øvrig, der en stor andel trekker seg ut av den organiserte idretten i løpet av ungdomsårene (NIF, 2011; Seippel, 2005; Seippel et., al, 2011). En større andel gutter (84,7 %) fortsatte med idretten da de sluttet på toppidrettsgymnas, sammenlignet med jenter (62,1 %), hvilket også samsvarer med studier om frafall fra idretten (NIF, 2011; Seippel, 2005). I denne studien må forskjellene ses i

sammenheng med årsakene til at utøverne sluttet på toppidrettsgymnas. En stor andel jenter opplevde vedvarende sykdomsproblematikk, hvilket gjorde det vanskelig å opprettholde idrettsdeltakelsen i ettertid. Samtidig sluttet flest gutter på skolen grunnet "geografiske forhold og andre tilbud", hvorav samtlige fortsatte med idretten i etterkant. Mange av disse sluttet nettopp fordi det dukket opp andre muligheter som var mer hensiktsmessig for deres videre idrettsdeltakelse. Videre var det også flere gutter enn jenter i kategorien "lei idretten". En kan tenke seg at de som sluttet på toppidrettsgymnas av slike årsaker ikke fortsatte med idretten i etterkant. Mange fortsatte imidlertid med idretten, men da på et lavere nivå. Som nevnt tidligere var disse personene ofte ikke lei idretten i seg selv, men de ønsket å trappe ned idrettssatsingen. Flere utøvere innen lagidretter fortsatte også med idretten i ettertid, og dette kan henge sammen at majoriteten av utøverne innen lagidretter var gutter. Det kan også skyldes at utøvere innen lagidretter i stor grad er integrert i et fellesskap, og det sosiale aspektet kan bidra til at utøvere blir værende. Dette er imidlertid motstridende til det Seippel (2005) fant i sin studie, der frafallet var størst innen lagidretter.

Da deltakerne i studien deltok på intervju, var det drøyt fire år siden de begynte i første klasse, og det var mellom to og fire år siden de sluttet på toppidrettsgymnas. På dette tidspunktet var andelen som fremdeles var aktive med hovedidretten redusert til 60,2 %. Dermed var en dobbelt så stor andel fremdeles involvert i organisert idrett, sammenlignet med samfunnet for øvrig, der andelen er redusert til om lag 30 % innen utgangen av VGS (Kulturdepartementet, 2012). Resultatene korresponderer med Seippels (2005) kartlegging av frafall. Han fulgte opp ungdom som var med i organisert idrett over en fireårsperiode, og av disse var 69,5 % fremdeles registrert som medlem av sine respektive idrettslag etter fire år. Seippel (2005) fant videre at en større andel jenter enn gutter meldte seg ut av idrettslagene, hvilket også var tilfellet i denne studien, der andelen gutter som fremdeles var aktive med hovedidretten da de var 19 og 20 år gamle, var om lag dobbelt så stor som andelen jenter (71,2 % versus 37,9 %). Seippel (2005) spekulerer i hvorvidt idrettskulturen kan være årsaken til det høye frafallet blant jentene, ved at den organiserte idretten er bedre tilpasset gutter enn jenter. I så fall kan det være jentene ikke finner alternative og attraktive arenaer å utøve idretten på, når de slutter på toppidrettsgymnas og ikke lenger ønsker å satse. Utøvernes idrettsdeltakelse på dette tidspunktet bør også ses i sammenheng med årsakene til at utøverne sluttet på toppidrettsgymnas, da flere gutter enn jenter sluttet på skolen på grunn av "geografiske

forhold og andre tilbud" og "lei idretten", og andelen som fremdeles var aktiv med hovedidretten var høyest i disse to gruppene.

Da undersøkelsen ble gjennomført, fortalte bortimot 80 % av de tidligere idrettslevene at de hadde sluttet å satse på idretten³. Da dette er personer som for få år siden valgte å begynne på toppidrettsgymnas nettopp for å kunne satse på idrett, kan antallet som ikke lenger satser synes å være høyt. På den annen side omhandler denne undersøkelsen kun de som av ulike årsaker valgte å slutte på toppidrettsgymnaset, og andelen som fremdeles satset på idretten flere år senere er derfor ikke lavere enn vi hadde forventet. Til tross for at forskjellen mellom kjønnene i dette tilfellet ikke var signifikant, indikerer resultatene en tendens til at flere gutter enn jenter også satset på idretten da intervjuene ble gjennomført (se figur 3 s. 46). Dette er logisk, tatt andelen som fremdeles var aktive med hovedidretten i betraktning. Det er likevel verdt å merke seg at av de som fremdeles var aktive innen hovedidretten, var andelen gutter som satset på idretten betydelig større enn andelen jenter (40,5 % versus 27,3 %). Dette kan igjen henge sammen med årsakene utøverne oppga til å ha sluttet på toppidrettsgymnas, da hele 65,0 % av alle som fremdeles satset på idretten hadde sluttet grunnet "geografiske forhold og andre tilbud", hvorav samtlige var gutter.

Tallene tatt i betraktning, ser vi altså at andelen som er aktive med idretten reduseres etter hvert som ungdommene blir eldre. I tillegg fortsetter flere gutter enn jenter med idretten etter de slutter på toppidrettsgymnas. Alt i alt tyder dette på at idretten blir mindre attraktiv med ungdommens økende alder, samt at idretten er mer attraktiv for gutter enn for jenter som slutter på toppidrettsgymnas. Resultatene bekrefter foreliggende forskning om norsk ungdoms idrettsdeltakelse (Kulturdepartementet, 2012; NIF, 2011; Seippel, 2005), der det høye frafallet fra den organiserte idretten blir omtalt som bekymringsfullt (Seippel, 2005). Det er imidlertid både normalt og naturlig at ungdom trapper ned eller slutter helt med sine respektive idretter i løpet av ungdomstiden, da kravene som stilles med økende alder og satsing kan overgå det som er ønskelig for den enkelte (Enoksen, 2011; Fredericks et., al. 2012; Neild, 2009; Seippel, 2005; Wyllemann & Reints, 2010). Mange av informantene som hadde sluttet med organisert idrett i denne studien ga uttrykk for at dette var et naturlig valg å ta. Mange fortalte

³ Begrepet "satse" ble ikke definert under intervjuet, og informantenes egen oppfatning av begrepet ligger derfor til grunn for responsen.

at idretten hadde blitt mindre viktig, mens studier, militærtjeneste, folkehøyskole, jobb og andre interesser hadde blitt prioritert til fordel for idretten. Med unntak av noen som mot sin vilje hadde vært nødt til å sluttet med idretten, hovedsakelig på grunn av skader og sykdom, virket de fleste å være fornøyde med valget de hadde tatt, og mange uttrykte befrielse ved ikke lenger å være forpliktet til de faste treningstidene idrettsdeltakelsen innebar.

5.6.1 Deltakernes aktivitetsnivå

Frafallet fra organisert idrett og inaktivitet blant ungdom blir trukket frem som en stadig større utfordring i det norske samfunnet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2013; Kulturdepartementet, 2012), og bakgrunnen for dette er blant annet at mange unge er lite fysisk aktive (Anderssen et al., 2008). Selv om frafallet fra den organiserte idretten i ungdomstiden er høyt (Kulturdepartementet, 2012), betyr det likevel ikke at de som melder seg ut slutter å være fysisk aktive, da mengden aktivitet som utføres på egenhånd øker med økende alder (Kunnskapsdepartementet, 2006; Seippel et al., 2011). Blant deltakerne i denne studien hadde bortimot 40 % sluttet med organisert idrett. Uavhengig av idrettsdeltakelse var aktivitetsnivået blant deltakerne høyt, da om lag 80 % trente tre ganger per uke eller mer⁴. Blant de som rapporterte at de trente lite eller aldri, var noen av ulike årsaker forhindret fra å trene, mens andre hadde mistet interessen eller ikke kommet i gang med egentrening etter at de sluttet med organisert idrett.

Dersom vi sammenligner tallene med en studie av elever i andre klasse på VGS, der 57 % trente tre timer eller mer per uke (Seippel et al., 2011), tyder resultatene på at tidligere idrettselever er mer aktive enn norsk ungdom generelt. Selv om det var et par års forskjell i alder mellom disse gruppene, bekrefter resultatene Seippels (2005) tidligere funn om at idrettsdeltakelse i ung alder er prediktivt og positivt assosiert med aktivitetsnivå flere år senere. Guttene i studien var generelt mer aktive enn jentene, og mens jentene var overrepresentert blant de som ikke trente i det hele tatt, trente flere gutter tre ganger per uke eller mer. Tilsvarende kjønnsforskjeller har blitt observert blant norsk ungdom tidligere (Bremnes, 2011). Forskjellen i aktivitetsnivå kan i dette tilfellet til dels tilskrives forskjellene i andelen gutter og jenter som fremdeles var aktive innen hovedidretten.

⁴ Begrepet "trening" ble ikke definert under intervjuet, men i og med at deltakerne er eller har vært idrettsutøvere på høyt nivå, er det nærliggende å tro at trening for denne gruppen minimum innebærer å bli andpusten eller svett, slik begrepet er definert i studien til Seippel og medarbeidere (2011).

Vi fikk inntrykk av at fysisk aktivitet og trening fremdeles var en viktig del av hverdagen til flertallet av deltakerne i denne studien. Mange fortalte at de fremdeles var aktive innen hovedidretten eller drev med annen form for fysisk aktivitet grunnet idrettens og aktivitetens egenverdi. Det var tydelig at mange fremdeles var genuint opptatt av trening og aktivitet, og mestringsfølelsen og gleden ved selve aktiviteten var årsaken til at de fortsatte å være fysisk aktive. Andre trakk også frem nytteverdien av trening, og fortalte hvordan de helsefremmende effektene inspirerte dem til å opprettholde den fysiske formen.

5.7 Studiens implikasjoner

Majoriteten av årsakene deltakerne oppga til å ha sluttet på toppidrettsgymnas omhandler forhold knyttet til det sportslige, og årsaksforholdene er gjenspeilet i årsakene andre har benyttet i begrunnelsen til frafall fra organisert idrett. Videre så vi at majoriteten av elevene oppga årsaker som ikke hovedsakelig kan tilskrives skolene. Dersom vi ser dette i sammenheng med den høye andelen som rapporterte at de var fornøyde med toppidrettsgymnasene, kommer skolene godt ut av denne undersøkelsen. Ansvar for at om lag en femtedel av idrettselevne fra det omtalte årskullet sluttet på skolen, synes ikke å kunne tilskrives skolene i særlig stor grad.

De fleste deltakerne i denne undersøkelsen så ut til å ha sluttet på toppidrettsgymnas av naturlige årsaker, og de ga generelt uttrykk for å være tilfredse med avgjørelsen. Til tross for at andelen som fortsatte å satse på idretten i ettertid var relativt lav, var over halvparten fremdeles aktive med hovedidretten flere år senere, samtidig som de fleste fortsatte utdanningen ved andre videregående skoler. Av ovennevnte årsaker medfører andelen som slutter på toppidrettsgymnas kanskje ikke store, samfunnsmessige utfordringer. På den annen side kan det å bytte skole by på ekstra utfordringer for den enkelte elev, og for skolene kan det være problematisk at så mange idrettselever velger å slutte underveis. Dermed vil det være hensiktsmessig å tilrettelegge for at andelen som slutter ved toppidrettsgymnasene reduseres i fremtiden.

Til tross for at elevene i stor grad er fornøyde med skolene, er vi av den oppfatning at skolene stadig burde etterstrebe forbedring, og resultatene som nå foreligger kan være et nyttig supplement i arbeidet med å forbedre skolene og redusere andelen som slutter. I tillegg til å ha kartlagt årsakene elevene selv oppga til at de sluttet, rapporterte de tidligere idrettselevne om

potensielle forbedringsområder. Flertallet av disse forholdene omhandlet det sportslige opplegget, da det ble fortalt om trenere som ikke gjorde en god nok jobb. Dette er forhold skolene burde ta tak i og forsøke å forbedre, da trenerne spiller en helt avgjørende rolle for skolens funksjon. I forbindelse med skade- og sykdomsproblematikk ble det også fortalt om forbedringspotensiale, og en forbedring på disse områdene kan bidra til at flere fortsetter på toppidrettsgymnas, samt fortsetter med idretten i ettertid.

6 Konklusjon

Av elevene som deltok i denne studiens overordnede prosjekt, sluttet 18,8 % på toppidrettsgymnas før de hadde fullført den treårige utdanningen ved skolen.

- 1) Hyppigste årsak til at elevene sluttet på toppidrettsgymnas var "geografiske forhold og andre tilbud" (23,9 %), etterfulgt av "lei idretten" (20,5 %), "skader" (14,8 %), "sykdom" (13,6 %) og "skolens sportslige tilbud" (12,5 %). Mindre enn 20 % oppga årsaker som var skolerelaterte.
- 2 a) Årsaksforholdene elevene oppga til å ha sluttet varierte med kjønn, da flere gutter enn jenter sluttet grunnet "geografiske forhold og andre tilbud" og "lei idretten", mens flere jenter enn gutter oppga "sykdom" som årsak.
- 2 b) Årsaksforholdene varierte med type idrett, da flere utøvere innen lagidretter enn individuelle idretter begrunnet valget om å slutte med "geografiske forhold og andre tilbud", mens flere innen individuelle idretter oppga "sykdom" som viktigste årsak.
- 3) De tidligere idrettselevne hadde generelt et positivt inntrykk av skolene i sin helhet. Samtidig informerte bortimot 50 % om forbedringspotensialer ved skolene, hvilket i flest tilfeller omhandlet skolens sportslige tilbud.
- 4 a) Studien viste at de fleste som sluttet på toppidrettsgymnas fortsatte utdanningen ved en annen skole i ettertid, og kun en marginal andel av elevene vil bli regnet som frafallselever fra VGS når gjennomstrømningen beregnes.
- 4 b) Om lag én av fire fortsatte med idretten da de sluttet på toppidrettsgymnas, men da ungdommene var 19 og 20 år gamle, var andelen som fremdeles var aktive med hovedidretten redusert til 60,2 %.
- 4 c) Fire til fem år etter at deltakerne begynte i første klasse ved toppidrettsgymnaset, satset 22,7 % fremdeles på hovedidretten.

Til tross for de diskuterte svakhetene knyttet til studien, anses funnene for å være pålitelige. En svarprosent på 76,5 %, samt det faktum at frafallsanalysen ikke viste forskjeller, bidrar til at det er grunnlag for å generalisere resultatene til resten av populasjonen, hvilket i dette tilfellet tilsvarer studiens utvalg. Informasjonen fra hver og en av de tidligere idrettslevene har gitt god innsikt i årsakene til at elever slutter på toppidrettsgymnas, samt deres erfaringer fra skoletiden og tiden i etterkant.

7 Fremtidig forskning

Denne studien gir god innsikt i årsakene til at idrettselever som begynte på toppidrettsgymnas i 2008 sluttet på skolen. Likevel kan resultatene kun til en viss grad generaliseres til andre årskull enn det vi nå har forsket på, og derfor ville det vært interessant å gjøre tilsvarende studie på et større antall tidligere idrettselever, der deltakere fra ulike årskull ble inkludert. I tillegg ville det vært interessant å undersøke hvorvidt elever som slutter ved vanlige videregående skoler med egne idrettslinjer, begrunner avgjørelsen med tilsvarende årsaksforhold som tidligere toppidrettselever.

Dersom en ønsker å redusere andelen som slutter på toppidrettsgymnasene i Norge, vil det også være nødvendig å kartlegge hva som skiller elevene som slutter på slike skoler med de som fullfører. I og med at denne studiens overordnede prosjekt er en doktorgradsstudie hvor elevene er blitt fulgt gjennom hele perioden på toppidrettsgymnas, sitter forskningsgruppen med store mengder informasjon fra de ulike kartleggingsundersøkelsene. Dette datamaterialet danner et godt utgangspunkt for å avdekke forhold som spiller inn på andelen som fullfører og som slutter.

Tverrsnittstudier som denne masteravhandlingen kan si noe om assosiasjoner og er pålitelige prevalensundersøkelser, men de kan ikke si noe om kausalitet (Farup, 2006). Derimot vil det å følge opp elever over en periode gi bedre innsikt i årsakene til at elever slutter, da avgjørelsen gjerne baseres på en prosess som foregår over tid. Videre kan informasjonen være hypotesedannende for utarbeiding av intervensjonsstudier, der målet er å utvikle tiltak som kan bidra til å redusere andelen som slutter på skolene.

Det ville også vært interessant å følge opp elever som fullfører utdanningen ved toppidrettsgymnasene, for å kartlegge deres idrettskarriere etter fullført VGS.

Toppidrettsgymnasenes hensikt er å legge forholdene til rette for utvikling av "morgendagens utøvere". De utøverne som på sikt hevder seg internasjonalt er lett å legge merke til. Derimot vet en lite om hvor stor andel av de som begynner på toppidrettsgymnas, som har utbytte av årene på skolen og som fortsetter å satse på idretten inn i voksen alder. Informasjon om dette vil være viktig for evalueringen av toppidrettsgymnasene, og for å kartlegge hvorvidt de

fungerer etter sin hensikt. Kanskje er det forhold ved skolene som kan forbedres, slik at enda fler kan hevde seg på høyt nivå i fremtiden.

Referanser

- Altman, D. G. (1991). *Practical statistics for medical research*. London: Chapman and Hall.
- Anderssen, N. (1995). *Physical activity of young people in a public health perspective: stability, change and social influence*. Doktoravhandling ved Universitetet i Bergen.
- Anderssen, S.A., Kolle, E., Steene-Johannessen, J., Ommundsen, Y., Andersen, L.B. (2008). *Fysisk aktivitet blant barn og unge i Norge En kartlegging av aktivitetsnivå og fysisk form hos 9- og 15-åringer*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Arbeidsdepartementet (2002). *Stortingsmelding nr. 6 (2002-2003): Tiltaksplan mot fattigdom*. Oslo: Arbeidsdepartementet.
- Armour, K. Macdonald, D. (2012). *Research methods in physical education and youth sport*. London: Routledge.
- Arntzen, E., Tolsby, J., Askerøi, E., & Barikmo, I. (2010). *Studenten som forsker i utdanning og yrke* (LU 10/2010). Bekkestua: Høgskolen i Akershus. Hentet 15. september 2012 fra <http://fagarkivet.hioa.no/jspui/bitstream/123456789/208/1/studenten.pdf>
- Bahr, R., Muhlum, S., & Bolic, T. (2002). *Idrettsskader: en illustrert guide til diagnostikk og behandling av skader i forbindelse med idrett og fysisk aktivitet*. Oslo: Gazette bok.
- Baklien, B., Bratt, C., & Gotaas, N. (2004). *Satsing mot frafall i videregående opplæring* (Rapport nr. 19). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Barnett, N. P., Smoll, F. L., & Smith, R. E. (1992). Effects of enhancing coach-athlete relationship on youth sport attrition. *The sport psychologist*, 6(2), 111-127.
- Bremnes, A-M. J. (2011). Positiv sammenheng mellom psykisk helse og fysisk aktivitet blant ungdom i videregående skole. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 48(4), 332-338
- Brown, B. A. (1985). Factors influencing the process of withdrawal by female adolescents from the role of competitive age group swimmer. *Sociology of sport journal*, 2(2), 111-129.
- Bussmann, G. (1995). How to prevent "dropout" in competitive sports. *New studies in athletics*, 14(1), 23-29.
- Butcher, J., Lindner, K. J., & Johns, D. P. (2002). Withdrawal from competitive youth sport: a retrospective ten-year study. *Journal of Sport Behavior*, 25(2).
- Byrhagen, K. N., Falch, T., & Strøm, B. (2006). *Frafall i viderefående opplæring: Betydningen av grunnskolekarakterer, studieretninger og fylke* (SØF-rapport nr. 08/06). Trondheim: Senter for økonomisk forskning.
- Cervelló, E. M., Escarti, A., & Guzman, J. F. (2007). Youth sport dropout from the achievement goal theory. *Psicothema*, 19(1), 65-71.

- Christensen, R. (2009). *Hvorfor slutter elever i videregående skole? Frafallslevers egne forklaringer*. Masteroppgave ved Høyskolen i Vestfold.
- Crimmins, E. M. & Saito, Y. (2001). Trends in healthy life expectancy in the United States, 1970-1990: gender, racial, and educational differences. *Social Science and Medicine*, 52(11), 1629-1641. doi: S0277953600002732
- Csikszentmihalyi, M. & Whalen, S. (1996). *Talented Teenagers: The Roots of Success and Failure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cutler, D. M. & Lleras-Muney, A. (2006). *Education and Health: Evaluating Theories and Evidence* (NBER Working Paper nr. 12352). Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Danielsen, Ø. (1989). *Den nye breddeidretten. Ønsker og behov for fysisk aktivitet. 3. delrapport fra prosjektet "Idrett, fritid og levevilkår"*. (FAFO-rapport nr. 88). Forskningsstiftelsen FAFO.
- De Ridder, K. A., Pape, K., Johnsen, R., Westin, S., Holmen, T. L., & Bjørngaard, J. H. (2012). School dropout: a major public health challenge: a 10-year prospective study on medical and non-medical social insurance benefits in young adulthood, the Young-HUNT 1 Study. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 66(11), 995-1000. doi: 10.1136/jech-2011-200047.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods* (2. utg.). New York: McGraw-Hill.
- Elstad, J. I. (2005). *Sosioøkonomiske ulikheter i helse - teorier og forklaringer* Oslo: Sosial- og Helsedirektoratet.
- Enoksen, E. (2002). *Utviklingsprosessen fra talent til eliteutøver*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Enoksen, E. (2011). Drop-out rate and drop-out reasons among promising Norwegian track and field athletes. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 2, 19-43.
- European Commission (2004). *Education of young sportpersons – Lot 1. Final report*. European commission DG Education and culture.
- Falch, T., Johannesen, A. B., & Strøm, B. (2009). *Kostnader av frafall i videregående opplæring*. Trondheim: Senter for økonomisk forskning.
- Farup, P. G. (2006). Hvordan gjøre opp et klinisk materiale? Epidemiologiske metoder i pasientnær forskning. *Norsk Epidemiologi*, 16(2), 73-76.
- Fraser-Thomas, J., Cote, J., & Deakin, J. (2008a). Examining Adolescent Sport Dropout and Prolonged Engagement from a Developmental Perspective. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20(3), 318-333. doi: 10.1080/10413200802163549
- Fraser-Thomas, J., Cote, J., & Deakin, J. (2008b). Understanding dropout and prolonged engagement in adolescent competitive sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(5), 645-662. doi:10.1016/j.psychsport.2007.08.003

- Fredricks, J., Corinne, A.-L., Hruda, L., Eccles, J., Patrick, H., & RYan, A. (2012). A qualitative exploration of adolescents' commitment to athletics and the arts. *Journal of Adolescent Research, 17*(1), 68-97. doi: A107 [pii]
- Freudenberg, N. & Ruglis, J. (2007). Reframing school dropout as a public health issue. *Prevent Chronic Disease, 4*(4).
- Frey, J. H. & Oishi, S. M. (1995). *How to conduct interviews by telephone and in person* (4. utg.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Garthe, I., Helle, C., & Raastad, T. (2011). *Idrettsernæring*. Oslo: Gyldendals forlag.
- Gould, D., Feltz, D., Horn, T., & Weiss, M. R. (1982). Reasons for attrition in competitive youth swimming. *Journal of Sport Behavior, 5*(3), 155-165.
- Gould, D., Udry, E., Tuffey, S., & Loehr, J. (1996). Burnout in competitive junior tennis players: A quantitative psychological assessment. *The Sport Psychologist, 10*(4), 322-340.
- Grøgaard, J. (2006). *Det første Reform 94-kulletts overgang til arbeid etter videregående: et dokumentasjonsnotat*. (NIFU STEP Arbeidsnotat nr. 19). Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Halvorsen, K. (1993). *Å forske på samfunnet* (3. utg.) Oslo: Bedriftsøkonomens forlag.
- Hellevik, O. (1995). *Sosiologisk metode*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlag.
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. (7. utg.) Oslo: Universitetsforlag.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2013). *Stortingsmelding nr. 34 (2012-2013): Folkehelsemeldingen. God helse – felles ansvar*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall fra videregående oppløring*. (Fafo-rapport 2010-03). Forskningsstiftelsen Fafo.
- Homans, G. C. (1950). *The human group*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Imsen, G. (1998). *Elevenes verden: innføring i pedagogisk psykologi*. (3. utg.). Oslo: Tano Aschehoug.
- Ingebrigtsen, J. E. & Aspvik, N. P. (2010). *Barns idrettsdeltagelse i Norge - Litteraturstudie av barn i idretten*. (Rapport nr 2, 2010). Trondheim: NTNU Senter for idrettsforskning.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? - Innføring I samfunnsvitenskaplig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Jick, T. D. (1979). Mixing qualitative and quantitative methods: triangulation in practice. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 602-611.
- Kruuse, E. (2001). *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag* (4. utg.) København: Dansk psykologisk forlag.
- Kulturdepartementet (2007). *Stortingsmelding nr. 39 (2006-2007): Frivillighet for alle*. Oslo: Kulturdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007): Og ingen stod igjen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2009). *Stortingsmelding nr. 44 (2008-2009): Utdanningslinja*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2011). *Prop 1 S: Proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2012*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapssenteret. (2010). *Ordliste til bruk sammen med sjekklister ved kritisk vurdering av artikler*. Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten. Hentet 3. september 2012 fra <http://www.kunnskapssenteret.no/Verkt%C3%B8y/Ordliste.2028.cms>
- Lindner, K. J., Johns, D. P., & Butcher, J. (1991). Factors in withdrawal from youth sport: a proposed model. *Journal of Sport Behavior*, 14(1), 3-18.
- Markussen, E. & Sandberg, N. (2005). *Stayere, sluttere og returnerte* (NIFU-rapport 6-2005). Oslo: Norsk institutt for innovasjon, forskning og utdanning. Hentet 2. november 2012 fra <http://www.nifu.no/publications/1000457/>
- Markussen, E., Lødding, B., Sandberg, N., & Vibe, N. (2006). *Forskjell på folk - hva gjør skolen?* (NIFU-rapport 3-2006). Oslo: Norsk institutt for innovasjon, forskning og utdanning. Hentet 18. september 2012 fra <http://www.nifu.no/publications/966934/>
- Markussen, E., Frøseth, M. W., Lødding, B., & Sandberg, N. (2008). *Bortvalg og kompetanse. Gjennomføring, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner fem år etter*. (NIFU -rapport nr 13-2008). Oslo: Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Markussen, E. (Red.). (2010). *Frafall i utdanning for 16-20 åringer i Norden* (TemaNord-rapport 2010:517). København: Nordisk ministerråd.
- Markussen, E. (2011). *Frafall i videregående opplæring - i Norge og andre land. Bedre Skole, 1*, 10-15. Utdanningsforbundet.
- Markussen, E. & Seland, I. (2012). *Å redusere bortvalg - bare skolenes ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010-2011* (NIFU-rapport nr. 6-2012). Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Martin, D. E. (1997). Interscholastic sport participation: reasons for maintaining or terminating participation. *Journal of Sport Behavior*, 20(1), 94-104.

- Martinsen, M. (2009). *Symptomer på spiseforstyrrelser blant gutter og jenter ved toppidretts-gymnas i Norge*. Masteroppgave ved Norges idrettshøyskole.
- Martinsen, M. (2011). *Hva karakteriserer unge utøvere som begynner, blir eller slutter på toppidretts- og skigymnas i Norge?* Prosjektplan ved Norges idrettshøyskole.
- Martinsen, M. & Sundgot-Borgen, J. (2013). Higher Prevalence of Eating Disorders among Adolescent Elite Athletes than Controls. *Medicine and science in sports and exercise*, 45(6), 1188-1197. doi: 10.1249/MSS.0b013e318281a939
- Molinero, O., Salguero, A., Tuero, C., Alvarez, E., & Márquez, S. (2006). Dropout reasons in young Spanish athletes: Relationship to gender, type of sport and level of competition. *Journal of Sport Behavior*, 29(3), 255-268.
- Molla, M., Madans, J., & Wagener, D. (2004). Differentials in adult mortality and activity limitation by years of education in the United States at the end of the 1990s. *Population and Development Review*, 30(4), 625-646. doi: 10.1111/j.1728-4457.2004.00035.x
- Mykletun, A., Knudsen, A.K., Mathiesen, K.S. (2009). *Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv*. (Rapport nr. 2009:8). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt
- Neild, R. C. (2009). Falling off track during the transition to high school: what we know and what can be done. *Future Child*, 19(1), 53-76.
- Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité [NIF] & Olympiatoppen. (2011). *Krav til vid.g. skoler med tilrettelagt utdanningsløp for unge idrettsutøvere*. Oslo: Olympiatoppen. Henten 18. april 2013 fra http://www.olympiatoppen.no/fagomraader/ungeutovere/Skole_og_idrett/page6677.html
- Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité [NIF] (2009). *Ungdomsidrett*. Hentet 28. august 2012 fra <http://www.nif.no/tema/ungdomsidrett/Sider/ungdomsidrett.aspx>
- Norges Idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité [NIF] (2011). *NIF - Årsrapport 2011*. Oslo: Norges idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske komité.
- Norges Toppidretts-gymnas [NTG]. (Udatert a). *Norges Toppidretts-gymnas*. Hentet 23. november 2012 fra http://www.ntg.no/no/ntg_info/idrettstilbud/page81.html
- Norges Toppidretts-gymnas [NTG]. (Udatert b). *Norges Toppidretts-gymnas*. Hentet 10. april 2013 fra <http://www.ntg.no/Search.aspx?q=inntakssamling>
- Norges Toppidretts-gymnas [NTG]. (Udatert c). *Norges Toppidretts-gymnas*. Hentet 23. november 2012 fra http://www.ntg.no/no/ntg_info/historikk/page2968.html
- Norges Toppidretts-gymnas [NTG]. (Udatert d). *Norges Toppidretts-gymnas*. Hentet 23. november 2012 fra http://www.ntg.no/no/hvorfor_ntg/page24.html
- Norges Toppidretts-gymnas [NTG]. (Udatert e). *Norges Toppidretts-gymnas*. Hentet 12. november 2012 fra http://www.ntg.no/no/soek_paa_ntg/page25.html

- Norges Toppidretssgymnas [NTG]. (Udatert f). *Norges Toppidretssgymnas*. Hentet 01. mai 2013 fra http://www.ntg.no/no/velg_skole/baerum/skoletilbud/page33.html
- Nossum, G. & Sivertsen, H. (2010). *Flere gjennom - en studie av prosjektet "flere gjennom" i perioden 2007 - 2010*. (Rapport nr. 2010:4). Nord-Trøndelag fylkeskommune: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.
- Oldenziel, K., Gagné, F., & Gulbin, J. P. (2003). *How Do Elite Athletes Develop? A Look Through the 'rear-view' Mirror: A Preliminary Report from the National Athlete Development Survey*. Canberra: Australian Sports Commission.
- Olsen, A. M. (2005). *Idrettens ordbok: ord og uttrykk med forklaringer*. Oslo: Akilles.
- Olympiatoppen. (2011). *Olympiatoppens filosofi for utvikling av "morgendagens utøvere"*. Oslo: Olympiatoppen, seksjon for unge utøvere. Hentet 23. august 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/fagavdelinger/ungeutovere/utviklingsfilosofi/media24129.media>
- Patrick, H., Eccles, J. S., Fredricks, J. A., & Hruda, L. Z. (1999). Adolescents' Commitment to Developing Talent: The Role of Peers in Continuing Motivation for Sports and the Arts. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(6), 741-763.
doi: 10.1023/A:1021643718575
- Petlichkoff, L. M. (1993). Coaching children: Understanding the motivational process. *Sport Science Review*, 2, 48-61.
- Pettersen, S.R. (2011). *Talent i fotball: erfaringer fra samarbeidet mellom Lyn og NTG*. Hentet 23. mai 2013 fra http://www.fotball.no/Documents/PDF/2011/Trener/UEFAA_oppgaver_SveinRogerPettersen.pdf
- Radtke, S. & Coalter, F. (2007). *Sports Schools: An International Review*. Stirling: Department of Sports Studies University of Stirling.
- Rønsen, O. (2010). *Kyssesyke og trening*. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Hentet 18. januar 2013 fra <http://www.olympiatoppen.no/fagavdelinger/helse/fagstoff/media3833.media>
- Salguero, A., Gonzalez-Boto, R., Tuero, C., & Marquez, S. (2003). Identification of dropout reasons in young competitive swimmers. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 43(3), 530-534.
- Sandberg, J. (1995). Are phenomenographic results reliable? *Nordisk Pedagogik*, 15(3), 156-164.
- Seippel, Ø. (2005). *Orker ikke, gidder ikke, passer ikke? Om frafallet i norsk idrett*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Seippel, Ø., Strandbu, Å., & Sletten, M. A. (2011). *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer* (NOVA-rapport nr. 3/11). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Senter for IKT i utdanningen. (Udatert). Utdanning.no: Videregående opplæring. Hentet 16. april 2013 fra <http://utdanning.no/tema/utdanning/videregaende>
- Skaar, S.(2010). *Studieforberedende*. Utdanningsforbundet. Hentet 22. november 2012 fra <http://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Videregaende/Fag-og-utdanning/Studieforberedende/>
- Skille, E. Å. (2006). *Empiriske faktorer, teoretiske perspektiver og metodiske refleksjoner* (Rapport nr. 7). Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Statistisk sentralbyrå [SSB]. (2009). Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2003-2008. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet 29. august 2012 fra <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/vgogjen/aar/2009-09-03>
- Statistisk sentralbyrå [SSB]. (2012). *Gjennomstrømning i videregående opplæring, 2011*. Oslo: Statistisk sentralbyrå. Hentet 30. mai 2012 fra <http://www.ssb.no/vgogjen/>
- Stambulova, N., Alfermann, D., Statler, T., & Côté, J. (2009). ISSP position stand: career development and transitions of athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 7(4), 395-412.
- Støren, L. A., Helland, H., & Grøgaard, J. B. (2007). *Og hvem stod igjen? Sluttrapport for prosjektet gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1991-2001* (Rapport nr. 14). Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Sundgot-Borgen, J. & Klungland, M. T. (2004). Prevalence of Eating Disorders in Elite Athletes Is Higher Than in the General Population. *Clinical Journal of Sport Medicine*, 14(1), 25-32.
- Utdanningsdirektoratet (2013). *Tilskuddssatser for private videregående skoler – 2013*. Hentet 16. april 2013 fra <http://www.udir.no/Regelverk/Tilskudd/Tilskudd-til-private-skoler/Private-videregaende-skoler/tilskuddsatser-for-private-videregaende-skoler---2013/>
- Utdanningsetaten. (2013). *Nedre poenggrense for inntak til Vg1 (videregående trinn 1), skoleåret 2012-2013*. Hentet 18. april 2013 fra <http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/category.php?categoryID=62721&printMe=1>
- Vincent, W.J. (2005). *Statistics in kinesiology*. (3. utg.). Champaign, Illinois: Human Kinetics.
- WANG Toppidrett (Udatert (a)). *WANG Toppidrett*. Hentet 10. september 2012 fra <http://wang.no/om-wang/wang-toppidrettsplan/>
- WANG Toppidrett (Udatert (b)). *WANG Toppidrett*. Hentet 16. mai 2013 fra <http://wang.no/om-wang/hva-er-toppidrettsgumnas/>
- Weiss, M. R. (2004). *Developmental sport and exercise psychology : a lifespan perspective*. Morgantown: Fitness Information Technology.
- Wiersma, L. D. (2000). Risks and benefits of early specialization: Perspectives and recommendations. *Pediatric Exercise Science*, 12, 13-22.

World Medical Association [WMA] (2008). *Declaration of Helsinki. Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects*. Trådt i kraft 2008. Hentet 26. april 2013 fra <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/b3/index.html>

Wyllemann, P., Lavellee, D., & Alfermann, D. (Red.). (1999). Career transitions in competitive sports. (FEPSAC Monograph Series nr. 1). European Federation of Sport Psychology.

Wyllemann, P. & Reints, A. (2010). A lifespan perspective on the career of talented and elite athletes: Perspectives on high-intensity sports. *Scandinavian journal of medicine and science in sports*, 20(2), 88-94.

Tabelloversikt

<i>Tabell 1: Hovedårsakene elever i Akershus oppga til at de sluttet på VGS.</i>	21
<i>Tabell 2: Oversikt over inkluderte skoler i studien.</i>	32
<i>Tabell 3: Oversikt over deltakernes hovedidrett da de gikk på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.</i>	41
<i>Tabell 4: Oversikt over antall jenter og gutter som bodde "hjemme", "på hybel" eller "annet" da de gikk på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall og prosent (%) og fordelt på kjønn.</i>	42
<i>Tabell 5: Hovedårsaken deltakerne oppga til at de sluttet på toppidrettsgymnas, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.</i>	42
<i>Tabell 6: Hovedårsaken deltakerne oppga til at de sluttet på skolen, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på lagidretter og individuelle idretter.</i>	43
<i>Tabell 7: Oversikt over elevenes inntrykk av skolene i sin helhet, oppgitt i antall, prosent (%) og fordelt på kjønn.</i>	44
<i>Tabell 8: Oversikt over idrettsdeltakelse i ettertid, fordelt på årsaker elevene oppga til å ha sluttet på toppidrettsgymnas. Oppgitt i antall og prosent (%).</i>	46

Figuroversikt

<i>Figur 1: Flowchart som viser hvor utvalget i studien er hentet fra, og andel som deltok i undersøkelsen (tall hentet fra Martinsen & Sundgot-Borgen, 2013).</i>	33
<i>Figur 2: Viser årsaksforhold ved inkludering av første, andre og tredje årsak elevene oppga til at de sluttet.</i>	44
<i>Figur 3: Oversikt over andelen gutter og jenter som fortsatte med idrett da de sluttet på toppidrettsgymnas, som fremdeles holdt på med idretten da de deltok på intervju, og som sa de fremdeles satset på idretten..</i>	46

Forkortelser

NIF	Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité
NTG	Norges toppidrettsgymnas
SSB	Statistisk sentralbyrå
VGS	Videregående skole

Vedlegg

- Vedlegg 1:** Godkjenning fra Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk Sør-Øst D (REK Sør-Øst D)
- Vedlegg 2:** Godkjenning om endring av prosjekt fra Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk Sør-Øst D (REK Sør-Øst D)
- Vedlegg 3:** Godkjenning om å benytte intervju fra Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk Sør-Øst D (REK Sør-Øst D)
- Vedlegg 4:** Godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
- Vedlegg 5:** Intervjuguide

UNIVERSITETET I OSLO

DET MEDISINSKE FAKULTET

Professor Jorunn Sundgot-Borgen
Norges Idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål Stadion
0806 Oslo

**Regional komité for medisinsk og helsefaglig
forskningsetikk Sør-Øst D (REK Sør-Øst D)**

Postboks 1130 Blindern
NO-0318 Oslo

Telefon: 22 85 05 93

Telefaks: 22 85 05 90

E-post: i.m.middelthon@medisin.uio.no

Nettadresse: www.etikkom.no

Dato: 17.09.08

Deres ref.:

Vår ref.: S-08442d. 1008/10620

Vedr. svar på merknader for studien "Er det mulig å forebygge spiseforstyrrelser i idretten?"

Komiteen behandlet søknaden 04.09.08. Prosjektet er vurdert etter lov om behandling av etikk og redelighet i forskning av 30. juni 2006, jfr. Kunnskapsdepartementets forskrift av 8. juni 2007 og retningslinjer av 27. juni 2007 for de regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk.

Komiteen har følgende merknader til informasjonsskrivene:

I informasjonsskrivet gis det forhåpninger om at intervju kan gjøres for dem som måtte ha behov for det. I og med at det på dette tidspunkt er uklart om denne delen av studien skal gjennomføres, bør man la være å ta det med. Det korrekte vil være å be om samtykke til at deltakerne kan kontaktes for intervju i en annen studie. Dette meldes REK som en endring av gjeldende studie.

Infoskrivet til ungdommene gir etter komiteens vurdering ikke deltakerne god nok informasjon om egne rettigheter ved deltakelse i studien. Det bes om at skrivene revideres og at REKs mal for informasjonsskriv benyttes. Malen forefinnes på <http://www.etikkom.no/REK/skjemaer/forskerportal/infoskriv>

Informasjonsskrivet har mange skrivefeil og må korrekturleses.

Vedtak:

Prosjektet godkjennes under forutsetning av at merknadene som er anført ovenfor blir innarbeidet før prosjektet settes i gang.

Vedtaket var enstemmig

Komiteenes vedtak etter Forskningsetikklovens § 4 kan påklages (jfr. forvaltningsloven § 28) til Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag. Klagen skal sendes REK Sør-Øst D (jfr. forvaltningsloven § 32). Klagefristen er tre uker fra den dagen du

mottar dette brevet (jfr. forvaltningsloven § 29).

Med vennlig hilsen

Stein A. Evensen (sign.)
Professor dr.med.
Leder

Ingrid Middelthon
Komitésekretær

UNIVERSITETET I OSLO

DET MEDISINSKE FAKULTET

Marianne Martinsen
Dampsagveien 9
2004 Lillestrøm

**Regional komité for medisinsk og helsefaglig
forskningsetikk Sør-Øst D (REK Sør-Øst D)**

Postboks 1130 Blindern
NO-0318 Oslo

Telefon: 22 85 05 93

Telefaks: 22 85 05 90

E-post: i.m.middelthon@medisin.uio.no

Nettadresse: www.etikkom.no

Dato: 11.08.10

Deres ref.:

Vår ref.: S-08442d, 2009/618

"Er det mulig å forebygge spiseforstyrrelser i idretten?"

Det vises til endringssøknad av 11.08.10 for det ovenfor nevnte forskningsprosjekt.

Prosjektleder er stipendiat Marianne Martinsen.

Forskningsansvarlig er Norges Idrettshøgskole, ved øverste administrative ledelse.

Det vises til endringene som er gjort i prosjektet i forhold til intervju av prosjektdeltakerne, jf. beskrivelsen i endringssøknaden.

Vedtak:

Komiteen har vurdert endringssøknaden og godkjenner prosjektet slik det foreligger med hjemmel i helseforskningsloven § 11.

Komiteen ber imidlertid om å få tilsendt de informasjonsskrivene som benyttes i prosjektet til orientering.

Tillatelsen er gitt under forutsetninga av at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i søknaden, oppdatert protokoll og de bestemmelser som følger av helseforskningsloven med forskrifter.

Dersom det skal gjøres endringer i prosjektet i forhold til de opplysninger som er gitt i søknaden må prosjektleder sende endringsmelding til REK. Vi gjør oppmerksom på at hvis endringene er vesentlige må prosjektleder sende ny søknad, eller REK kan pålegge at dette gjøres.

For øvrig gjelder de vilkår som er satt i forbindelse med tidligere godkjenning av prosjektet.

REK har gått over til elektronisk saksbehandling og fått ny saksportal:

<http://helseforskning.etikkom.no>. Vi ber om at svar på merknader og henvendelser til REK

sendes inn via denne portalen eller på epost: post@helseforskning.etikkom.no. Vennligst oppgi REKs saksnummer.

Med vennlig hilsen

Stein A. Evensen (sign.)
Professor dr.med.
leder

Ingrid Middelthon
seniorrådgiver

Kopi;

- Norges idrettshøgskole ved øverste administrative ledelse.

REK sør-øst REK Helse Sør-Øst ved Ingrid Middelthon vedrørende:
S-08442d, 2009/618

post@helseforskning.etikkom.no

Til: Marianne Martinsen;

Kjære Marianne Martinsen

Det vises til din e-post av 04.08.10 med en orientering om intervju av prosjektdeltakere som har sluttet på og/eller byttet skole.

Informasjonen tas til orientering. Komiteen finner imidlertid grunn til å understreke at den ikke har innvendinger mot oppfølging så lenge deltakeren ikke aktivt har trukket seg fra prosjektet. Hvis deltakeren har gjort det, skal ønsket respekteres og vedkommende skal ikke kontaktes.

Beste hilsen,

Ingrid Middelthon

seniorrådgiver REK Sør-Øst D

Jorunn Sundgot-Borgen
Seksjon for idrettsmedisinske fag
Norges idrettshøgskole
Postboks 4014 Ullevål Stadion
0806 OSLO

Vår dato: 19.08.2008

Vår ref: 19426 / 2 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.06.2008. Meldingen gjelder prosjektet:

19426	<i>Er det mulig å forebygge spiseforstyrrelser i idretten?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Jorunn Sundgot-Borgen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

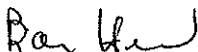
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

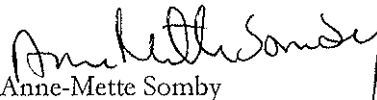
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.01.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 33 48
Vedlegg: Prosjektvurdering

Personvernombudet finner at behandlingen kan finne sted med hjemmel i personopplysningsloven §§ 8 første ledd (samtykke) og 9 a.

I tillegg til prosjektleder skal Laila Schneider, psykiater (Olympiatoppen) og Marianne Martinsen, mastergradstudent ved Norges idrettshøgskole ha tilgang til datamaterialet på lik linje med prosjektleder.

Utvalget består av : 1. Unge utøvere på høyt nivå. Totalpopulasjonen (n=700) er elever ved gymnaser med toppidrett og toppidrettslinjer i Norge(n=16) som starter i 1. klasse høsten 2008. De er i alderen 16-17 år ved inklusjon. 2. Lærere og trenere på de ulike gymnaset med toppidrett: Alle trenere og lærere i idrett - og aktivitetsfag på de ulike gymnaset med toppidrett, vil bli forespurt om å delta i prosjektet (n=150).

Det skal registreres sensitive opplysninger om helseforhold jf. personopplysningsloven § 2 pkt. 8 c.

Lærere, elever og foreldre får skriftlig informasjon om prosjektet. Informasjonsskrivene er tilfredstillende utformet i henhold til personopplysningsloven etter revisjon, jf. e-post mottatt 18.08.2008. Ombudet finner at opplegget for informasjon og innhenting av samtykke er godt ivaretatt ved at foreldrene skal avgi aktivt samtykke til at eleven kan delta ved å signere samtykkeskjemaet. Lærere og elever skal på samme måte avgi aktivt samtykke til deltakelse i prosjektet.

Det kan bli aktuelt å gjennomføre intervjuer med deltakerne på et senere tidspunkt. Det vil da bli innhentet nytt samtykke, og ombudet ber om at informasjonsskriv sendes til ombudet for gjennomlesing før det tas kontakt med deltakerne på nytt.

Ved prosjektslutt 01.01.2012 skal datamaterialet anonymiseres. Det innebærer at direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger skal slettes, grovkategoriseres eller omskrives. Navneliste/koplingsnøkkel skal slettes.

Ombudet legger til grunn at prosjektet godkjennes av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og ber om at godkjenningen ettersendes.

Intervjuguide

1. Introduksjon:

Mitt navn er Julie Dønnestad, og jeg ringer i forbindelse med et prosjekt på Norges Idrettshøyskole. Vi forsøker å kartlegge årsaker til at mange elever slutter ved toppidrettsgymnasene i Norge, slik at vi kan forbedre ulike forhold ved skolene. Vi vil forsøke å få snakket med alle dere som har sluttet på toppidrettsgymnas for å få vite noe om hva dere selv mener var årsaken til at dere sluttet. Har du anledning til å svare på noen spørsmål over telefon?

Svarene dine vil ha stor betydning for oss, toppidrettsgymnasene og for Olympiatoppen. Vi setter stor pris på om du deltar, men det er likevel helt frivillig. Alle svarene dine vil bli behandlet konfidensielt.

(Dersom det ikke passer: Når vil det passe at jeg ringer deg igjen? Det vil kun ta noen få minutter).

2. Hvorfor eleven sluttet på skolen:

~ Hva var hovedårsakene til at du sluttet på skolen?

.....

.....

.....

~ Kan det også ha hatt noe å gjøre med andre ting? For eksempel...

Du var lei idretten / mye trening

Liten fremgang

Mistrivsel

Tok for mye tid

Skader eller sykdom

Andre årsaker

~ Kan du si litt mer om dette?

.....

~ Hva synes du om toppidrettsgymnaset i sin helhet? Var det dårlig, middels, bra, svært bra?

.....

.....

~ Svarte det til forventningene du hadde på forhånd?

.....

.....

~ Hva tenker du i ettertid om det at du valgte å begynne på et toppidrettsgymnas?

.....

.....

~ Og hva med valget du tok om å slutte?

.....

.....

~ Bodde du hjemme med foreldre eller på hybel da du gikk på skolen? Evt annet?

~ Er det noe du mener kunne vært annerledes på skolen, og kunne dette bidratt til at du hadde fullført de 3 årene?

~ Jeg tenker for eksempel på slikt som

Bedre trenere

Bedre tilrettelegging i forhold til skole eller idrett

Større eller mindre treningsmengde

Bedre faglig tilbud

Annet

3. Tiden i etterkant:

~ Begynte du på en annen skole etter du sluttet på toppidrettsgymnas? Ja Nei

~ Fortsatte du med idretten etter du sluttet på skolen? Ja Nei

~ Holder du fremdeles på med idretten? Ja Nei

~ I så fall, har du fortsatt å satse på hovedidretten din i ettertid? Ja Nei

~ Hvordan har dette gått?

~ Hvis ikke, er det noe skolen kunne gjort for at du opprettholdt interessen og fortsatte med idretten?

~ Hvor mange timer trener du per uke nå for tiden? Inkl. all trening

Tusen takk for at du stilte opp på dette intervjuet! Dine svar er av stor betydning for denne undersøkelsen og for min masteroppgave.